

ΑΣΤΗΡ της ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Πάντα δοκιμάζετε, το Καλόν κατέχετε

ΜΗΝΙΔΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΞΑΠΤΕΡΕΥΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΣ Εκδόσεις από το 1858

www.gec.gr/astir

ISSN 1106-4250

Στο τεύχος αυτό

Αμαρτία - Η Έχθρα εναντίον του Θεού 3

Το βιβλίο του προφήτη Μαλαχία: Ο καθρέπτης του σήμερα 6

Ο Χριστός έρχεται αλλά τα σημεία δεν το δείχνουν 9

Η Συμβολή της Βίβλου στον Πολιτισμό 14

Πνευματικό Αλτσχάιμερ 17

Γερμανικός Προτεσταντισμός και Ναζισμός 19

Κινεί η προσευχή το χέρι του Θεού 23

Σελίδες από την Ιστορία των Μαύρων των ΗΠΑ 26

ΣΚΕΨΕΙΣ

ΕΚΑΤΟΝ ΣΑΡΑΝΤΑ ΕΝΝΕΑ

Το περιοδικό μας εισέρχεται στο 149ο έτος της ηλικίας του. Αυτό είναι πραγματικά ένα επίτευγμα ή μάλλον ένα ρεκόρ μοναδικό στην Ελλάδα. Αλλά και στο εξωτερικό η ομάδα των εντύπων που πλησιάζουν ή ξεπερνούν την ηλικία του περιοδικού μας, είναι πολύ μικρή. Από αυτό και μόνο το γεγονός, νομίζω ότι μπορούν να εξαχθούν μερικά χρήσιμα συμπεράσματα.

Το πρώτο είναι ότι η ηλικία του εντύπου μας δεν συγχωρεί κανενός είδους κομπασμό από μέρους των συντελεστών της εκδόσεως. Η εξήγησή μου είναι μεταφυσική. Αφού τόσα χρόνια βγαίνει, σημαίνει ότι ο Θεός το επιτρέπει και το επιβλέπει, ότι δεν είναι απλώς έργο ανθρώπινο υπό την έννοια ότι αν είχαν έτσι τα πράγματα θα είχε προ πολλού διακόψει την δραστηριότητά του όπως δεκάδες άλλα περιοδικά, θρησκευτικά ή μη στην Ελλάδα ή σε όλον τον κόσμο. Μπορεί ο οποιοσδήποτε να αντιληφθεί τον αριθμό των προβλημάτων που αντιμετώπισε στην πορεία του ένα μειονοτικό θρησκευτικό περιοδικό στην Ελλάδα. Προβλήματα διώξεων και αντιδράσεων, προβλήματα οικονομικά, έλλειψη συνεργατών, μείωση του ενδιαφέροντος από πλευράς αναγνωστών, την εντύπωση του «αιώνιου» που δίνει ένα τόσο παλιό έντυπο, του μη καινούργιου, την μείωση της φιλαναγνωσίας και πολλά άλλα. Παρ'όλα αυτά η έκδοση συνεχίζεται. Τα προβλήματα έχουν υποχωρήσει στο παρελθόν ή υποχωρούν τώρα ένα προς ένα.

Έπειτα, βγαίνει το συμπέρασμα ότι το έργο του Θεού επειδή ακριβώς είναι του Θεού, έχει συνέχεια. Η συνέχεια αυτή έχει λαμπερές και μη λαμπερές ημέρες. Υπάρχουν άλλοι υπεύθυνοί του, που είναι εντυπωσιακοί, χαρισματικοί και αποτελεσματικοί και υπάρχουν άλλοι που αντικαθιστούν τους πρώτους, που κάνουν το έργο της συνέχειας. Ποιος είναι σπουδαιότερος; Δεν υπάρχει σπουδαιότερος. Οι μεν είναι καλοί στα άλματα, οι δε στο περπάτημα. Και αυτό το τελευταίο είναι πιο κουραστικό. Αν ο στόχος είναι η δόξα του Θεού, αν χρησιμοποιούμε τα таланτά μας είτε μικρά είτε μεγάλα με συνέπεια, τότε και οι μεν και οι δε είναι πολύτιμοι. Ο Θεός θέλει την πιστότητα, την εργατικότητά μας στο έργο Του.

«Ο Αστήρ της Ανατολής δεν είναι επιχειρήσις αλλ'ιδεολογία». Αυτή είναι μία φράση του δεύτερου εκδότη μας Δημητρίου Καλοποθάκη.

Κανείς συνεργάτης του, ουδέποτε αυτόν τον ενάμισι αιώνα, δεν κέρδισε τίποτα υλικό από το περιοδικό. Το έργο όλων ήταν για τη δόξα του Θεού, ανιδιοτελές και εθελοντικό. Το έργο του περιοδικού μας το ανέλαβαν άνθρωποι που το αγαπούσαν και όχι επειδή έπρεπε απλώς να καλύψουν μία θέση. Αυτό του επέτρεψε να συνεχίσει την έκδοσή του.

Ποια είναι η κατάσταση σήμερα;

Αυτή τη στιγμή υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που έχουν τη δυνατότητα να γράψουν κάτι καλό. Υπάρχουν πολλοί φίλοι του περιοδικού που μόλις πληροφορηθούν την ύπαρξη ενός κειμένου που θα μπορούσε να ενδιαφέρει τους αναγνώστες, αμέσως μας το γνωστοποιούν ώστε να το αναζητήσουμε. Υπάρχουν πολλοί συνδρομητές μας και πολλές εκκλησίες που προσφέρουν από το υστέρημά τους για την υποστήριξη του περιοδικού μας. Υπάρχει ένας συνεχώς διευρυνόμενος -τηρουμένων των αναλογιών- κύκλος ανθρώπων που εκτιμάει το περιοδικό μας από την Ελληνική Ευαγγελική Εκκλησία, την Ελεύθερη Ευαγγελική Εκκλησία, τις Εκκλησίες της Πεντηκοστής μέχρι την Εκκλησία της Ελλάδος και την Καθολική Εκκλησία.

Το περιοδικό μας προσπαθεί πάντα να είναι περιοδικό ουσίας με σοβαρό περιεχόμενο και άρθρα που να μην υποτιμούν την νοημοσύνη των αναγνωστών του, -φαινόμενο που συχνά συμβαίνει στο όνομα μίας προσπάθειας για να προσελκυστούν οι αναγνώστες. Τα άρθρα του είναι προϊόν μεγάλου μόχθου και όχι έξυπνα σημειώματα της στιγμής ή πρόχειρες και τετριμμένες προσεγγίσεις της Βίβλου.

Τέλος το περιοδικό μας έχει προχωρήσει στην ανάπτυξη της ιστοσελίδας της Ελληνικής Ευαγγελικής Εκκλησίας με πολλή και ενδιαφέρουσα ύλη και μεγάλη επισκεψιμότητα. Επανήλθε στο χώρο των εκδόσεων, με καλά βιβλία, σε προσεγμένες εκδόσεις. Ήδη έχει κάνει την παραγωγή ενός ψηφιακού δίσκου με ντοκιμαντέρ για τη ζωή του Χρυσάκη και θα προχωρήσει σε άλλες.

Καθώς το περιοδικό μας βαδίζει στον τρίτο αιώνα από τότε που πρωτοεκδόθηκε (19^{ος} -20^{ος} -21^{ος}) με τόσο μεγάλες αλλαγές, συνεχίζει να στηρίζεται στην αγάπη του Θεού και στην Πρόνοιά Του.

Παρακαλούμε προσεύχεται.

ΑΣΤΗΡ
της
ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Εκδίδεται από το 1858

"Πάντα δοκιμάζετε
το καλόν κατέχετε"

Α' Θεσσα. 5: 21

www.gec.gr/astir

Λεωφ. Αμαλίας 50, 105 58 Αθήνα
Τηλ: 210 3231079 - Fax: 210 3316 577
email: astir@gec.gr

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:
Ιωάννης Τσεβές

ΙΔΡΥΤΗΣ:
Μιχ.Δ.Καλοποθάκης (1858-1911)

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΕΚΔΟΤΕΣ:
Δημ. Μ. Καλοποθάκης (1911-1946)
Μιχ. Β. Κυριακάκης (1946-1989)
Γ. Τασσόγλου (1989-1990)
Φ. Β. Καμπουρόπουλος (1991-2002)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Γ. Αδάμ, Τιμ. Αναστασιάδης, Ιωάν. Εμμανουήλ,
Παν. Κανταρίτζης, Αντ. Κουλούρης,
Μελ. Μελετιάδης, Ευαγ. Μίτσας,
Παρ. Παπαγεωργίου, Ιω. Σακινίδου,
Ιωάν. Τσεβές

ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ:
Σειράς «Λόγος»: Λ. Κολλάρος
Σειράς «Παλαιά Διαθήκη»: Γ. Αδάμ
Σειράς «Καινή Διαθήκη»: Στ. Δελγιάννης
Ειδικών αφιερωμάτων: Μελ. Μελετιάδης
Ποίηση, Προσευχές: Λιλ. Βαλαή

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ: Στέφανος Μοσιχίδης

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ: Παναγιώτης Τας

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μυρτώ Σακινίδου

ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ: Γιώργος Σάκος

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ-ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ: Μαίρη Αλάγιαλη
Λεωφ. Αμαλίας 50 - 105 58 Αθήνα
ΑΡΙΘΜ. ΛΟΓ. ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΑΡΗΡΑ:
149-00-2786-004611 (Ι. Εμμανουήλ)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ:
Θεσ/νίκης: Δημήτρης Σοφός
Κατερίνης: Πάρις Παπαγεωργίου
Κέρκυρας: Βέτα Παντελιού
Χαλκίδας: Νίκος Παντελής
Βοστώνης: Τάκης Τσανικλίδης

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Εσωτερικό & Κύπρος € 10
Ευρώπη: € 26 - ΗΠΑ USD 30
Καναδάς, Αυστραλία κ.λπ. Δολ. 40

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: € 1,00

ISSN 1106-4250

Τα ενυπόγραφα άρθρα αποκούν τις απόψεις των συγγραφέων. Η σύνταξη του περιοδικού διασπρεί το δικαίωμα να κάνει συνομιείσεις ή αλλαγές στα προς δημοσίευση κείμενα. Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΑΜΑΡΤΙΑ - Η ΕΧΘΡΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

του κ. Λ. Κολλάρου

“Εχθροί όντες, επιλιώθημεν με τον Θεόν” Ρωμ.ε΄10.

Συμφιλίωση γίνεται μόνο με εκείνον με τον οποίο κάποτε ήμασταν εχθροί. Αφού συμφιλιωθήκαμε με τον Θεό, άρα εναντίον του Θεού κρατούσαμε κάποτε το μαχαίρι της έχθρας. Αυτή είναι η τραγωδία του ανθρώπου. Η διάθεση του φυσικού ανθρώπου απέναντι στον Θεό δεν είναι διάθεση εύνοιας αλλά μία άσπονδη έχθρα που σαν αίμα κυλάει σε όλες τις φλέβες της ψυχής. Αυτή είναι η διάγνωση που κάνει το εργαστήριο της Αγίας Γραφής σχετικά με την πνευματική κατάσταση του ανθρώπινης φύσης. Η φράση “έχθρα εναντίον του Θεού” δυστυχώς είναι θυροκολλημένη στην δική μας την πόρτα και δεν μπορούμε να την αγνοήσουμε. Αν ήταν απλά μία συκοφαντία εναντίον μας θα μπορούσαμε να χαμογελάσουμε ειρωνικά για τέτοια ασύστολα ψεύδη. Είναι όμως η ετυμηγορία του ίδιου του αψευδή Θεού και δεν τολμάμε να κλείσουμε τα αφτιά μας στην δική Του τη φωνή. Δυστυχώς αυτή είναι η θλιβερή κατάσταση του ανθρώπου και η σοβαρότητα της υπόθεσης, οφείλει να μας κάνει όχι να θέλουμε να σκουπίσουμε αυτή την δήλωση του Παύλου κάτω απ’ το χαλί, ούτως ώστε να μην είμαστε πια υποχρεωμένοι να βλέπουμε και να αντικρίζουμε τα δυσάρεστα, αλλά να βάλουμε καλά στο μυαλό μας αυτό το δόγμα και να διαπιστώσουμε πώς το Πνεύμα της Θεϊκής χάριτος μεταβάλλει την διεφθαρμένη φύση με αποτέλεσμα ο εχθρός άνθρωπος να καταθέτει τα όπλα και να μεταστρέφεται ολόψυχα προς τον Θεό.

Η ΠΤΩΣΗ

Στην θεολογική γλώσσα, με την μικρή αυτή λέξη συνήθως εννοούμε την πτώση του ανθρώπινου γένους στην αμαρτία. Αναφερόμαστε στην πτώση του πρώτου εκείνου ανθρώπου, του Αδάμ. Και τι πτώση ήταν αυτή! Πολύ πιο τραγική από την ταυτόχρονη πτώση όλων των αεροπλάνων που την στιγμή αυτή οργώνουν τους ουραμούς που τυλίγουν ολόκληρη την γη· πολύ πιο φοβερή από την πτώση όλων των υπερδυνάμεων και αυτοκρατοριών του κόσμου αυτού από τη θέση της δύναμης, της δόξας και της ισχύος· πολύ πιο οδυνηρή από την πτώση ολόκληρου του ανθρώπινου γένους από το δρεπάνι του θανάτου στη χώρα των νεκρών. Θα μπορούσε ίσως να συγκριθεί με την πτώση του Εωσφόρου και όλου του πλήθους

των άλλοτε αγίων αγγέλων που τον ακολούθησαν στο γκρεμό. Και να σκεφτείς τι ήταν κάποτε ο άνθρωπος! Δεύτερος μετά τους αγγέλους και σύντροφος του Θεού και που περπατούσε μαζί Του στον κήπο της Εδέμ. Όταν σκεφτείς ότι πλάσθηκε κατά την εικόνα του δημιουργού Του, αγνός και τέλειος δεν μπορείς παρά να νοιώσεις πικρή θλίψη να ακούς τώρα γι αυτόν ότι κατόντησε να είναι εχθρός του Θεού. Όπως ένας Ιουδαίος, καθώς περιτριγυρίζε στους ερημωμένους δρόμους της Ιερουσαλήμ, όταν αυτή έπεσε στα χέρια των Χαλδαίων, θα θρηνούσε για την χαμένη ομορφιά και δόξα εκείνης της πόλης που κάποτε

ήταν “η χαρά πάσης της γης”, έτσι κι εμείς οφείλουμε να κλάψουμε καθώς αντικρίζουμε τα συντρίμια εκείνου του άλλοτε όμορφου πλάσματος - τέλειας πνευματικής εξοχότητας, κάτοχου μιας νοημοσύνης που ξεπερνιόταν μόνο από αυτήν των αγγέλων - που τώρα όμως είναι σωριασμένο σε μια άμορφη μάζα πνευματικής καταστροφής. Δυστυχώς και εμείς οι Ευαγγελικοί λίγο καταλαβαίνουμε τα ολέθρια αποτελέσματα της πτώσης και την σημασία της στην πνευματική υπόσταση του ανθρώπου παρά την καύχησή μας ότι διαβάζουμε και είμαστε γνώστες της Γραφής. Πνευματικά ήταν τόσο ολέθρια η πτώση του που η Γραφή περιγράφει τον άνθρωπο ως “σάρκα”. Αυτό σημαίνει ότι ο άνθρωπος όχι μόνο είναι αλλά και επιθυμεί να είναι και να ενεργεί ενάντια στο Πνεύμα, καθώς το Πνεύμα και η σάρκα στη Γραφή παρουσιάζονται ως

οι αιώνιοι και ασυμφιλίωτοι αντίπαλοι. Η αμαρτία της πτώσης όχι μόνο έκανε τον άνθρωπο να απομακρυνθεί από τον Θεό αλλά και να επιθυμεί αυτήν την θέση χωρίς ποτέ να θέλει την αναστροφή αυτής της κατάστασης. Με αυτό δεν εννοούμε ότι ο άνθρωπος αρέσκει στα δυσάρεστα αποτελέσματα της πτώσης στο βιοτικό επίπεδο (όπως είναι οι αρρώστιες, ο πόνος, η δυστυχία, ο θάνατος κλπ) αλλά ότι αρέσκει στο να παραμένει πνευματικά εχθρός του Θεού και σταθερά απρόθυμος στις προσκλήσεις του αγίου Θεού να επιστρέψει. Αυτά δεν είναι λογοτεχνικές υπερβολές. Ας αφήσουμε και πάλι τον Παύλο να μιλήσει.

ΟΧΙ ΑΠΛΑ ΕΧΘΡΟΣ, ΑΛΛΑ ΑΥΤΗ Η ΙΔΙΑ Η ΕΧΘΡΑ

Πάλι στην προς Ρωμαίους λέει, “το φρόνημα της σαρκός είναι έχθρα εις τον Θεό”. Τώρα η περιγραφή

του ανθρώπου γίνεται ακόμα πιο απελπιστική. Στο χωρίο αυτό ο άνθρωπος δεν είναι μια απλά εχθρός αλλά αυτή η ίδια η έχθρα! Εδώ ο Παύλος χρησιμοποιεί ουσιαστικό και όχι επίθετο όπως στο χωρίο της επικεφαλίδας μας. Το φρόνημα του ανθρώπου δεν είναι απλά ενάντιο στο Θεό αλλά είναι η έχθρα αυτή καθ' εαυτή· δεν είναι μαυρισμένο αλλά είναι η μαυρίλα· δεν είναι διεφθαρμένο αλλά η διαφθορά· δεν είναι αντάρτικο αλλά ανταρσία· δεν είναι κακό αλλά αυτή η ίδια η κακία. Η καρδιά δεν είναι απλά απατηλή αλλά η ίδια η απάτη· είναι το κακό σε συμπαγή μορφή· αμαρτία στην ουσία της· είναι η απόσταξη και η πεμπουσία της διαφθοράς και της αμαρτίας· δεν είναι απλά αμαρτωλή αλλά η ίδια η αμαρτία σε ενσωματωμένη και προσωποποιημένη μορφή. Η Γραφή όχι μόνο προσάπτει στον άνθρωπο τη μομφή ότι διαπνέεται από αποστροφή προς την κυριαρχία και τον νόμο του ένδοξου Γιαχβέχ αλλά φανερώνει το κέντρο και τον πυρήνα της υπόστασής του και της καρδιάς και μας αφήνει να δούμε μέσα σ' αυτήν. Και καθώς κοιτάζουμε έρχεται η θεική διάγνωση ότι είναι "έχθρα"· έχθρα εναντίον του προσώπου της Θεότητας, εναντίον του παντοδύναμου Δημιουργού του σύμπαντος, εναντίον της ουσίας Του, εναντίον της ύπαρξής Του, εναντίον των σχεδίων Του, εναντίον του λόγου Του, εναντίον του ευαγγελίου Του, εναντίον του προσώπου Του, εναντίον κάθε ιδιότητάς Του, εναντίον του χαρακτήρα Του, εναντίον των προσκλήσεών Του, εναντίον Του. Ο άνθρωπος πνευματικά δεν μπορεί να γίνει περισσότερο "έχθρα εις τον Θεό" από ότι ήδη είναι, ούτε μπορεί πνευματικά να χειροτερέψει διότι δεν υπάρχει τίποτε το χειρότερο από την "σάρκα" και την "έχθρα". Φυσικά στις σχέσεις του με τους υπόλοιπους ανθρώπους μέσα στην κοινωνία ένας άνθρωπος μπορεί να είναι εξαιρετικός, ηθικός, ευυπόληπτος, σεβαστός ή βέβαια μπορεί και όχι. Αλλά όσον αφορά στις σχέσεις του με τον Θεό, πνευματικά και εσωτερικά εκεί ο άνθρωπος τρίζει τα δόντια του εναντίον του Θεού. Και το κάνει αυτό με την αδιαφορία του απέναντι στο Θεό, με την υπερηφάνεια του, με την περιφρόνηση της χάριτος του Θεού, με την απόρριψη του ευαγγελίου, με το να μην αισθάνεται καμία εξάρτηση από τον Θεό, με το να απαξιοί να διαβάσει τον Λόγο Του, με το να μην ενδιαφέρεται γι' Αυτόν και με χίλιους άλλους τρόπους. Με λίγα λόγια είναι "έχθρα εις τον Θεόν". Σοβαρό αυτό το δόγμα, και είθε ο Θεός να μας δώσει τη χάρη να το πάρουμε στα σοβαρά.

Αυτή η κατάσταση είναι ανθρωπίνως πράγματι απελπιστική καθώς δεν αφήνει κανένα περιθώριο ή πιθανότητα αλλαγής και διόρθωσης που να πηγάζει από τον ίδιο τον άνθρωπο. Το βρώμικο ρυάκι δεν μπορεί να αυτοκαθαρίσει την μολυσμένη πηγή, η λεοπάρδαλη δεν μπορεί να μεταβάλλει τα ποικίλματα αυτής, ο αράπης δεν μπορεί να αλλάξει το χρώμα του δέρματός του και ο άνθρωπος δεν μπορεί να πράξει το καλό αφού η φύση του αρέσκειται στο κακό και αφού δεν υπάρχει κανείς που να εκζητά τον Θεό και μάλιστα ούτε ένας (Ρωμ.γ'11). Ο σκοπός της διδασκαλίας της Γραφής στο θέμα αυτό δεν είναι να μας δείξει ότι η αμαρτία έριξε τον άνθρωπο κάτω στο χώμα, αλλά

επιπλέον ότι του αρέσει να συνεχίσει να μένει και να σέρνεται στο χώμα· όχι μόνο ότι είναι σε εμπόλεμη κατάσταση με τον Θεό αλλά ότι θέλει και να πολεμήσει μέχρις εσχάτων. Όσο ο Θεός παραμένει Θεός τόσο και η έχθρα προς τον Θεό θα παραμένει έχθρα. Όπως ο άνθρωπος επιδιώκει μονιμότητα στο επάγγελμά του έτσι είναι και δέσμιος μιας τραγικής μονιμότητας στην πνευματική του κατάσταση. Μάλιστα το φρόνημα της σαρκός που είναι έχθρα προς τον Θεό κάνει τον ταλαίπωρο δούλο να μην επιθυμεί ούτε σε σύντομα διαλείμματα διακοπή αυτού του καθεστώτος. Κάθε στιγμή της ανθρώπινης ζωής, κάθε ώρα, κάθε μέρα που περνάει, κάθε χρονικό διάστημα χαρακτηρίζεται από την ίδια αμείωτη ένταση της εχθρότητας χωρίς να υπάρχουν χρονικά διαστήματα που να αλλάζουν τα δεδομένα των σκοτεινών πνευματικών νόμων που διέπουν την πνευματική κατάσταση του ανθρώπου. Δεν υπάρχει εναλλαγή στην κατάσταση της εχθρότητας προς τον Θεό με κάποια άλλη κατάσταση που να αφήνει περιθώριο ελπίδας κάποιας μόνιμης αλλαγής. Είμαστε διεφθαρμένοι πάντα, έστω και αν δεν φαίνεται αυτή η διαφθορά στην κάθε μας στιγμή. Πρέπει να

καταλάβουμε ότι αυτό που η Γραφή δηλώνει σαν αληθινό τη μία μέρα δεν αποδεικνύεται αναληθές την επόμενη. Το φρόνημα της σαρκός είναι έχθρα προς τον Θεό και αυτό ισχύει πάντα. Ένας λύκος μπορεί να κοιμάται αλλά είναι ακόμα λύκος. Το φίδι με τα ωραιότερα χρώματα μπορεί να υπνώττει ανάμεσα στα ωραιότερα λουλούδια που και ένα παιδάκι να μπορεί να το χαϊδέψει στη γλοιώδη του ράχη αλλά παραμένει επικίνδυνο φίδι· δεν αλλάζει η φύση του έστω και αν και βρίσκεται σε νάρκη. Το ηφαίστειο κρύβει μέσα του τη λάβα έστω και αν δεν την ξερνάει κάθε στιγμή. Έτσι και η ανθρώπινη καρδιά κρύβει μέσα της τους αναβρασμούς της έχθρας της προς τον Θεό έστω και αν δεν βλέπουμε τους ατμούς της να βγαίνουν στην ανθρώπινη συμπεριφορά και στάση του

απέναντι στο Θεό κάθε του στιγμή. Πάντα και κάθε στιγμή, χωρίς την επέμβαση της κυρίαρχης χάριτος του Θεού, παραμένεις εχθρός του Παντοκράτορα. Αυτή η αλήθεια δεν έχει σκοπό να απελπίσει τον άνθρωπο αλλά να του δείξει την πραγματική του κατάσταση και να τον απελπίσει από τον εαυτό του κάνοντάς τον να κατανοήσει ότι η μόνη του ελπίδα βρίσκεται στον Θεό. Ας μη νομίσουμε ότι σαν φυσικοί, σαρκικοί άνθρωποι κρατάμε στα χέρια μας κάποια πνευματική δύναμη και εξουσία γιατί αυτό είναι αυταπάτη. Ας δούμε και πάλι τι ο Θεός σκέφτεται για αυτό που φέρουμε μέσα μας.

ΤΙ ΣΚΕΦΤΕΤΑΙ Ο ΘΕΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΜΑΡΤΙΑ

Η γνώμη του Θεού για την αμαρτία δεν πρέπει να είναι και πολύ καλή! Αυτή η δήλωσή μας φυσικά είναι μια ειρωνική έκφραση για να δώσει έμφαση στην θεική δυσάρεσκα για, και αποστροφή προς, την αμαρτία όπως αυτή αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό του ανθρώπου στη σφαίρα των πνευματικών πραγμάτων. Φυσικά τα χωρία που ήδη έχουμε παραθέσει με μια σχετικά σύντομη ανάπτυξη τους δείχνουν τι ο Θεός σκέφτεται για την αμαρτία και πόσο βαριά είναι η αμαρτωλότητά της στη ζυγαριά του ουρανού. Αλλά το

Χωρίς
την επέμβαση της
κυρίαρχης χάριτος
του Θεού,
παραμένεις
εχθρός του
Παντοκράτορα

κακό με την αμαρτωλότητα της αμαρτίας είναι ότι δεν αφήνει εύκολα τον άνθρωπο, ούτε και τον λυτρωμένο πιστό ακόμα, να καταλάβει το θέμα σε όλο του το βάθος και να περάσει τις εξετάσεις. Χρειάζεται να ξοδέσουμε κι άλλες ώρες στο πνευματικό φροντιστήριο της Βιβλικής παιδείας προκειμένου να αφομοιώσουμε αυτό το δύσκολο μάθημα. Ο Θεός λοιπόν σπηλιτεύει την αμαρτία αποδίδοντας εις αυτήν χαρακτηρισμούς εχθρότητας και πράξεις εχθρότητας. Έτσι την σκιαγραφεί σαν μία πορεία εναντίον Του (Λευιτ. κς'21), σαν κάτι που μας κάνει να μη θέλουμε να υπακούσουμε σ' Αυτόν (Λευιτ. κς'21), σαν αποστασία απ' Αυτόν (Ησα. α'2), σαν επανάσταση (Μιχ.β'8), σαν να αντιμάχεται και να αντιμιλά στο Θεό (Ησα. με'9), σαν απείθεια προς τον Θεό (Αριθ. ια'20), σαν κάτι που κάνει τον άνθρωπο να μισεί τον Θεό (Ρωμ.α'30), να αντιφερόμαστε κατά του Θεού (Πράξ.ζ'51), να μαχόμαστε τον Θεό (Πράξ. ε'39, κγ'9), ακόμα να βλασφημούμε τον Θεό και εν ολίγοις να γινόμαστε πρακτικά άθεοι. Η αμαρτία επιδιώκει να αποθεοποιήσει τον Θεό και δικαίως μερικοί την αποκάλεσαν προσπάθεια θεοκτονίας. Όλες αυτές οι διαπιστώσεις για την φύση της αμαρτίας βρίσκονται στην καρδιά του κάθε ανθρώπου ως σπόρος και ρίζα που απλά περιμένει την στιγμή που η γενική χάρις του Θεού να περιορίσει την κατασταλτική της επιρροή επάνω στον άνθρωπο για να εκδηλωθεί με όλη της την απαισιότητα. Το γεγονός ότι δεν εμφανίζονται οι πλέον αποτρόπαιες εκδηλώσεις της αμαρτίας στη ζωή του κάθε ανθρώπου αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ούτε στην καρδιά του (Ματ. ιε'19). Έτσι ό,τι κάνει ο οποιοσδήποτε άνθρωπος, θα μπορούσε να το είχε κάνει ο οποιοσδήποτε άλλος εάν δεν είχε ευαρεστηθεί ο Θεός να τον συγκρατήσει με την γενική χάριν Του και την δύναμή Του (Α'Σαμ. κε'34). Βλέπουμε λοιπόν την αποκρουστική εγκληματικότητα της αμαρτίας που όχι μόνο είναι προδοσία εναντίον της μεγαλειότητας του Υψίστου αλλά και απαξιό να το ομολογήσει. Η αμαρτία είναι αυτό τούτο το πείσμα και δεν θέλει ο Θεός να βασιλεύει επάνω της (Λουκ. ιθ'14). Όχι μόνο δεν υποτάσσεται αλλά και δεν θέλει να υποταχθεί εις τον Θεό, ούτε και να συμφιλωθεί. Τέτοια είναι η έχθρα της! Δυστυχώς αυτή είναι η αμαρτία που βασιλεύει στην καρδιά του ανθρώπου και εκφράζεται μέσα από αυτήν. Αυτό σημαίνει ότι ο φυσικός άνθρωπος είναι τόσο ταυτισμένος με την αμαρτία που αυτά που έχουμε καταγγείλει για την αμαρτία μπορούν να αποδοθούν εις αυτόν τον ίδιο τον άνθρωπο· όχι απλά ότι η αμαρτία είναι έχθρα προς τον Θεό αλλά και ότι ο ίδιος ο άνθρωπος είναι εχθρός του Θεού (Κολ.α'21,22).

ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΝΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΙΣΤΟΙ;

Η ευλογημένη αλλαγή πρέπει να προέλθει από μία δύναμη πέρα από την ανθρώπινη. Η ανθρώπινη δύναμη όχι μόνο δεν τείνει προς κάποια αλλαγή αυτής της κατάστασης, αλλά απεναντίας εξυπηρετεί την διαίωνισή της. Για να μεταμορφωθεί η εχθρότητα στο αντίθετό της η ανθρώπινη δύναμη, θέληση, ικανότητες και πόροι δεν αρκούν. Και όχι μόνο δεν αρκούν αλλά απεναντίας εξυπηρετούν την υπόθεση της αμαρτίας· όχι μόνο δεν αρκούν αλλά απεναντίας πρέπει η αντίσταση που προβάλλουν να υπερνικηθεί και να καταβληθεί. Αυτό είναι εκείνο που ξεχνάμε στους επιπόλαιους σύγχρονους καιρούς μας στους οποίους η κραυγή πολλών πιστών για δασκέδαση,

ψυχαγωγία, αισθησιακές απολαύσεις και η επιθυμία για το υπερφυσικό υπερισχύει της σοβαρής και νηφάλιας σκέψης. Στους καιρούς μας πολλοί πιστοί διεκδικούν μόνο δικαιώματα, υψώνουν το κεφάλι διεκδικώντας και αξιώνοντας υπερήφανα και υπερφίαλα για τον εαυτόν τους δικαιώματα, ικανότητες και δυνάμεις που δεν τους ανήκουν. Ο Θεός το Άγιο Πνεύμα μόνο μπορεί να κάνει αυτό που είναι ανθρωπίνως αδύνατον καθώς αυτά που είναι αδύνατα για τους ανθρώπους είναι δυνατά για τον Θεό. Για να εκτιμήσουμε όμως το κυρίαρχο και παντοδύναμο έργο του Αγίου Πνεύματος θα πρέπει πρώτα να καταλάβουμε το δόγμα της ανθρώπινης αμαρτωλότητας σε όλο του το βάθος και σε όλη την έκταση της σοβαρότητάς του. Μόνον έτσι θα καταλάβουμε το μέγεθος της χάριτος του Αγίου Πνεύματος στην επιστροφή του αμαρτωλού· μόνο καταλαβαίνοντας την φοβερότητα της αμαρτωλότητας του ανθρώπου θα εκτιμήσουμε και την πολυτιμότητα του έργου του Αγίου Πνεύματος στην σωτηρία μας. Όπως είπε ένας δόκιμος ερμηνευτής της Γραφής, ο Dr M.L.Jones, «Ποτέ δεν θα αντιληφθείς το μέγεθος της δύναμης του Θεού μέχρι να αντιληφθείς το μέγεθος των εμποδίων που αυτή η δύναμη έχει ξεπεράσει»¹. Δυστυχώς όμως εκείνοι που διατείνονται ότι πιστεύουν στο Άγιο Πνεύμα πιο «έγκυρα» από τους υπόλοιπους πιστούς κρατούν σιγή ιχθύος για αυτά που αναφέρουμε στο άρθρο αυτό σαν παράδειγμα. Αποσιωπώντας τα θέματα που έχουν να κάνουν με την πνευματική πτώση και την συνεπαγόμενη ανικανότητα του ανθρώπου δείχνουν ότι δεν πιστεύουν πραγματικά στο έργο του Αγίου Πνεύματος στις πιο πολύτιμες, και απαραίτητες για την σωτηρία του ανθρώπου, πλευρές του ευλογημένου έργου Του. Ο Θεός να μας αξιώσει να συνετιστούμε και να καταλάβουμε ότι οφείλουμε τα πάντα στη κυρίαρχη χάριν του Θεού. Ας σταματήσουμε επιτέλους να αποσιωπούμε το μέγεθος της θεϊκής χάριτος αλλά ας το εκθέσουμε σε όλο του το μεγαλείο. Ας τιμήσουμε και για λίγο πραγματικά το Άγιο Πνεύμα με το να αναγνωρίσουμε το ανυπολόγιστο μέγεθος της πτώσης μας και το αντίστοιχο μέγεθος και την αξία της χάριτος του Θεού δια του Αγίου Πνεύματος στην καρδιά μας μέσα στην οποία μετέβαλλε την έχθρα σε διάθεση να Τον πλησιάσουμε. Αντί να μιλάμε συνέχεια σε άγνωστες γλώσσες που κανείς δεν καταλαβαίνει, ας μιλήσουμε στην γνωστή μας ελληνική γλώσσα για την χάριν του Αγίου Πνεύματος στο έργο της σωτηρίας του εχθρού προς τον Θεό ανθρώπου που όλοι μπορούμε να καταλάβουμε. Που πρέπει να τοποθετήσουμε την ανθρώπινη καύχηση λοιπόν στο θέμα της αλλαγής αυτής της εχθρότητάς μας απέναντι στον Θεό; Ας μη της δώσουμε κανένα τόπο να σταθεί· ας της κάνουμε έξωση για πάντα. Στον Τριαδικό Θεό ας ανήκει όλη η δόξα εις τους αιώνες των αιώνων. Οφείλουμε να μιλάμε περισσότερο για την χάριν του Θεού και του Αγίου Πνεύματος και λιγότερο για τα χαρίσματά Του καθώς το πρώτο έχει να κάνει με την αιώνια σωτηρία του πνευματικά νεκρού ανθρώπου και συνεπώς παρουσιάζει με πιο λαμπρό τρόπο την υπέροχη δόξα και αγάπη του Θεού.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Ερμηνεία της προς Εφεσίους, τόμος 2, σελ. 200.✿

Ο κ. Λ. Κολλάρος είναι κήρυκας του Ευαγγελίου στην Ε.Ε.Ε. Ιωαννίνων.

Το βιβλίο του προφήτη Μαλαχία: Ο καθρέπτης του «σήμερα»

του αιδ. Γ. Αδάμ

Είπαμε στο προηγούμενο άρθρο πως το βιβλίο του Μαλαχία περιγράφει τη διεφθαρμένη θρησκευτικότητα κάθε εποχής, αλλά και της δικής μας. Περιγράφει περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης, τη σύγχρονη στάση του ανθρώπου ο οποίος θεωρεί τον εαυτό του ανώτερο από το Θεό και έχει το θράσος να φέρει το Θεό κάτω στη γη και να τον μετρήσει με το μέτρο της ανθρώπινης ηθικής.

Αυτή η στάση αποκαλύπτεται με μια φράση που συνεχώς επαναλαμβάνεται στο βιβλίο: "Εις τι", που στη ΝΜΒ είναι η λέξη "πώς". Αυτή η φράση ή λέξη εμφανίζεται 7 φορές στο βιβλίο και κάθε φορά που τη βλέπουμε, εκφράζει τον άνθρωπο ο οποίος προκαλεί το Θεό, προκαλεί τις δηλώσεις του Θεού, προκαλεί τις αξιώσεις του Θεού, προκαλεί το Θεό να δώσει εξηγήσεις με ανθρώπινους όρους. Και θα τα δούμε και αυτά τα επτά ερωτήματα, γιατί έτσι είναι χωρισμένο και το βιβλίο, και το μήνυμα του προφήτη.

Ήδη αγγίξαμε το 1:2 στο οποίο ο Θεός ξεκινάει το μήνυμά του και λέει στους ανθρώπους *Εγώ σας ηγάπησα*. Οι άνθρωποι όμως με κριτική απιστία απαντούν: *Εις τι μας ηγάπησας; Πίσω από αυτή την ερώτηση υπάρχει ένα πικρό παράπονο για το πώς τους φέρθηκε ο Θεός. Είχαν παράπονα από το Θεό.*

Στο εδάφιο 6 που είναι η δεύτερη ενότητα ο Θεός μιλάει στους θρησκευτικούς ηγέτες και λέει *Ο υιός τιμά τον πατέρα και ο δούλος τον κύριον αυτού· αν λοιπόν εγώ ήμαι πατήρ, που είναι η τιμή μου; και αν κύριος εγώ, που ο φόβος μου; λέγει ο Κύριος των δυνάμεων προς εσάς, ιερείς, οίτινες καταφρονείτε το όνομά μου* (Μαλ. 1:6). Στο ίδιο εδάφιο διαβάζουμε και των ιερών την απάντηση: *και λέγετε, Εις τι καταφρονήσαμεν το όνομά σου;* (Πως σε περιφρονούμε;). Οι ιερείς, όπως θα δούμε παρακάτω προσέφεραν ζώα που δεν ήταν καλά για τη θυσία, κουτσά, άρρωστα ζώα. Λέει ο προφήτης πιο κάτω: *Εσείς, όμως, το βεβηλώσατε (τη λατρεία του Θεού) λέγοντας: Το τραπέζι του Κυρίου είναι μολυσμένο· και αυτά που τοποθετούνται επάνω του, το φαγητό του, είναι αξιοκαταφρόνητο. Εσείς είπατε, ακόμα: Δέστε, τι ενόχληση! Και το καταφρονήσατε, λέει ο Κύριος των δυνάμεων· και φέρατε το αρπαγμένο, και το χλωλό, και το άρρωστο, ναι, τέτοια προσφορά φέρατε· θα τη δεχόμουν από το χέρι σας; λέει ο Κύριος των δυνάμεων* (Μαλ. 1:12-13). Καθώς όμως τους ελέγχει ο προφήτης, αυτοί απαντούν θυμωμένα: *"Πως σε περιφρονούμε"*;

Στο εδάφιο 7 αφού ο Θεός τους λέει,

Προσεφέρετε άρτον μεμιασμένον επί του θυσιαστηρίου μου (Μαλ. 1:7). Αυτοί απαντούν με τον ίδιο τρόπο: *Εις τι σε εμίαναμεν;* (Πως μολύναμε το θυσιαστήριο;) Πίστευαν οι ιερείς πως έκαναν παραπάνω και από ότι έπρεπε ενώ θυσιάζαν παραμορφωμένα ζώα, ενώ εκτελούσαν τα καθήκοντά τους με θυμό και πικρία, πως όλα αυτά δε μολύνουν τη λατρεία.

Περιφρονώ το όνομα του Θεού, τον Θεό τον ίδιο, όταν δεν του προσφέρω το καλύτερο που έχω, και με την καλύτερη δυνατή διάθεση.

Στο 2:17 ο Μαλαχίας λέει, *Κατεβαρύνετε τον Κύριον με τους λόγους σας* (Μαλ. 2:17). Τον κουράσατε τον Κύριο με τα ανόητα λόγια σας. Η απάντηση πάλι η ίδια: *Με τι κατεβαρύναμεν αυτόν; Πως τον κουράσαμε; Οι επόμενες γραμμές*

το εξηγούν. Με το να λέγεται, πας όστις πράττει κακόν είναι ευάρεστος ενώπιον του Κυρίου, και αυτός ευδοκεί εις αυτούς. Που είναι ο Θεός της κρίσεως; Οι άνθρωποι έρχναν το φταίξιμο στο Θεό για τα προβλήματα του κόσμου. Από τη δική τους σπικτική γωνία, αυτοί που έκαναν το καλό (οι ίδιοι δηλαδή) υπέφεραν και όσοι έκαναν το κακό αυτοί ήταν οι ευλογημένοι. Που είναι ο Θεός που κάνει κρίση; Που είναι ο Θεός που φροντίζει το δίκαιο;

Το λάθος δεν είναι στην ερώτηση! Την ίδια ερώτηση είχε κάνει και ο Αβραάμ στη Γένεση 18:25 όταν προσευχόταν για τα Σόδομα και τα Γόμορρα: *μη γένοιτο ποτέ συ να πράξης τοιούτον πράγμα, να θανατώσης δίκαιον μετά ασεβούς, και ο δίκαιος να ήναι ως ο ασεβής μη γένοιτο ποτέ εις σε ο κρίνων πάσαν την γην, δεν θέλει κάμει κρίσιν;*

Το λάθος όμως των ανθρώπων τις μέρες του Μαλαχία είναι πως πιστεύουν ότι αυτοί είναι οι δίκαιοι. Επομένως ο Θεός που δεν τους ευλογεί και ευλογεί τους άλλους, είναι άδικος. Ήθελαν δικαιοσύνη από το Θεό. Ενώ θα έπρεπε να είναι ευγνώμονες στο Θεό, γιατί αντί για τη δικαιοσύνη Του ελάμβαναν τη χάρη Του. Αυτό συμβαίνει σε κάθε εποχή όταν δεν έχουμε σωστή εικόνα για τον εαυτό μας και για το πώς μας βλέπει ο Θεός. Τι νομίζετε υπάρχει πίσω από την ερώτηση: "Θεέ μου τι σου έχω

Το λάθος όμως των ανθρώπων τις μέρες του Μαλαχία είναι πως πιστεύουν ότι αυτοί είναι οι δίκαιοι

κάνει;" Ο κάθε άνθρωπος στα δικά του τα μάτια έχει μόνο δικίο. Και ο Θεός, αν είναι σωστός, πρέπει να πάρει το μέρος του.

Τα ακούει όλα αυτά ο Θεός, τα ακούει, τα ακούει, και λέει στο τέλος: *Κατεβαρύνετε τον Κύριον με τους λόγους σας* (Μαλ. 2:17).

Η πέμπτη φορά που ο λαός ρωτάει αλαζονικά "πώς" είναι στο κεφάλαιο 3. Ο Θεός προσκαλεί το λαό Του και του λέει: *Επιστρέψατε προς εμέ και θέλω επιστρέψει προς εσάς* (Μαλαχίας 3:7). Τα ίδια είχαν πει και οι άλλοι προφήτες (π.χ. Ωσηέ 14:1). Ούτε με τον Ωσηέ επέστρεψαν, δυστυχώς, ούτε και με τον Μαλαχία. Αντίθετα ρωτάνε πάλι: *Τίνι τρόπω θέλομεν επιστρέψει; Δηλαδή πώς να επιστρέψουμε; Αυτή η ερώτηση φυσικά εδώ δεν εκφράζει απορία. Δεν εννοούν "πες μας τι να κάνουμε γιατί δεν ξέρουμε και θα το κάνουμε". Εννοούν το εξής: "Πώς μπορείς να μας πεις επιστρέψτε, όταν εμείς είμαστε όσο πιο κοντά γίνεται και υπακούμε όσο περισσότερο γίνεται; Τι πρέπει να κάνουμε δηλαδή, το οποίο ήδη δεν το έχουμε κάνει;"*

Στο επόμενο εδάφιο καθώς ήδη μιλούμε για την επιστροφή, και ο Θεός αρχίζει και τους λέει αυτό το "πώς", ο Θεός διακηρύττει το εξής: *Μήπως θέλει κλέπτει ο άνθρωπος τον Θεόν; σεις όμως με εκλέπτετε* (Μαλ. 3:8). Εννοείται ότι δεν το παραδέχονται. Ποια νομίζετε είναι η ερώτηση; Εις τι σε εκλέψαμεν; Πώς σε κλέψαμε; Μην μας κατηγορείτε άδικα. Αν νομίζεις πως σου χρωστάμε, πες μας τι σου χρωστάμε συγκεκριμένα. Και θα δεις πως όχι μόνο δε σου χρωστάμε, αλλά είμαστε πρότυπα πνευματικής πορείας. Και ο Θεός απαντάει: εις τα δέκατα και εις τας προσφοράς.

Με ποιο τρόπο άραγε επιστρέφει κανείς στο Θεό; Τι σημαίνει να επιστρέψω στο Θεό; Είναι μόνο το κλάμα; Μόνο η συγκίνηση; Τι είναι τελικά η μετάνοια και η επιστροφή; Είναι αλλαγή ζωής. Είναι να αναγνωρίσω το Θεό για αυτό που είναι και να Του δώσω αυτό που του ανήκει. Η προσφορά στην υπόθεση της βασιλείας του Θεού, η όποια προσφορά, από τα υλικά αγαθά μου, το χρόνο μου, τις ικανότητες μου, φανερώνει πού είναι η καρδιά μου.

Όταν ο άνθρωπος επιστρέφει στο Θεό και περπατάει κοντά με το Θεό δίνει στο Θεό αυτό που του πρέπει. Η μετάνοια και η επιστροφή είναι χειροπιαστές.

Η τελευταία φορά που βλέπουμε αυτή το διάλογο έρχεται στο εδάφιο 13 και είναι παρόμοια με την πρώτη φορά: *Οι λόγοι σας ήσαν σκληροί εναντίον μου, λέγει ο Κύριος* (Μαλ. 3:13). Και οι άνθρωποι πάλι απαντούν: *Τι ελαλήσαμεν εναντίον σου;* Όλες αυτές οι ερωτήσεις τι είναι τελικά, παρά λόγια σκληρά για το Θεό. Όταν αμφισβητεί ο άνθρωπος την αγάπη του Θεού, όταν περιφρονεί τη λατρεία του Θεού, όταν επιτίθεται στη δικαιοσύνη Του, όταν αμφισβητεί τις εντολές του Θεού, όταν κλέβει το Θεό και δεν του προσφέρει παρά μόνο λόγια, τότε ναι, μιλά σκληρά ενάντια στο Θεό. Τόσο

αυτοδικαιωμένοι όμως ήταν, που δεν μπορούσαν να δουν το χάλι τους. "Τι είπαμε εναντίον σου;" Η ερώτηση είναι "τι δεν είπατε εναντίον του Θεού;"

Επτά ερωτήσεις του Θεού, και επτά αντιδράσεις των ανθρώπων. Η στάση των ανθρώπων αυτών είναι η ίδια με τη στάση των ανθρώπων και σήμερα. Των ανθρώπων που μετράνε το Θεό, τη σοφία του Θεού, τις εντολές Του, τη δικαιοσύνη Του με τα ανθρώπινα κριτήρια.

Ο Μαλαχίας όμως, δεν περιγράφει απλά τον κόσμο σήμερα, αλλά και την εκκοσμικευμένη, σε πολλά, εκκλησία, της οποίας πολλές φορές εμείς οι ίδιοι γινόμαστε παραδείγματα. Όταν παραπονιόμαστε στο Θεό που δε μας κάνει τα χατίρια, όταν δεν του δίνουμε το καλύτερο μας στη λατρεία και τον λατρεύουμε με γκρίνια, όταν αμφισβητούμε τη σοφία του και ισχυριζόμαστε πως μερικές από τις εντολές δε μπορείς

ή δεν γίνεται να τις υπακούσεις, όταν δε του δίνουμε τίποτα άλλο παρά τη λατρεία των χειλιών μας, τότε ναι, εμείς είμαστε αυτοί.

Ο λαός του Θεού τότε, και οι Εκκλησίες μας σήμερα, δεν βρίσκονται σε ανοιχτή επανάσταση ενάντια στο Θεό, ούτε αρνείται κανένας το δικαίωμα που έχει ο Θεός να περιμένει τις προσφορές μας. Δε λέει κανένας, "δεν υποτασσόμαστε στο Θεό, θα κάνουμε ό,τι θέλουμε". Κανείς δεν έλεγε ούτε τότε ούτε και σήμερα, "δε θα λατρεύσουμε το Θεό".

Και όμως για αυτούς τους ανθρώπους, σε τέτοιους ανθρώπους, μέσα στο ναό τότε, και μέσα στις εκκλησίες σήμερα, λέει ο Θεός, "Με κουράσατε με τα λόγια σας". "Επιστρέψτε σε μένα". Έχετε θρησκεία, αλλά είστε μακριά μου. Είμαστε περήφανοι που είμαστε ευαγγελικοί, αλλά η ζωή μας είναι μακριά για τα άγια μάτια του Θεού. Και όταν το ακούμε αυτό, απαντάμε; "Εγώ είμαι λάθος". "Όχι, οι άλλοι φταίνε!". "Δεν έχουμε εμείς λάθος. Σε τελευταία ανάλυση, είμαστε πολύ καλύτεροι από μερικούς άλλους".

Όλα αυτά, το να είναι κάποιος φαινομενικά κοντά στο Θεό, αλλά ουσιαστικά μακριά του, η Καινή Διαθήκη έχει μια φράση που το περιγράφει: *έχοντες μεν μορφήν ευσεβείας, ηρνημένοι δε την δύναμιν αυτής.* (Β' Τιμόθεο 3:5). Αυτό ακριβώς είναι που χιλιάδες στην πατρίδα μας, στις εκκλησίες μας, και σε όλο τον κόσμο κάνουν. Χιλιάδες εκκλησιαζόμενοι, αυτοδικαιωμένοι, οι οποίοι δεν

είναι άθρησκοι. Το αντίθετο μάλιστα. Πιστεύουν πως είναι άνθρωποι που ο Θεός θα πρέπει να τους δεχτεί. Όταν όμως υπάρξει ένα οποιοδήποτε πρόβλημα, στη δουλειά, σε μια σχέση, στην υγεία, ένας θάνατος, τότε αμέσως φταίει ο Θεός.

Το βιβλίο του Μαλαχία δεν είναι για ανθρώπους χωρίς Θεό. Ήταν τα μηνύματα του Θεού στο δικό Του λαό. Σε αυτούς που το ένα Σάββατο μετά το άλλο, πήγαιναν στο ναό. Σε αυτούς που ήταν παιδιά, κατά σάρκα έστω, του Αβραάμ. Ο Παύλος όταν γράφει στον Τιμόθεο και γράφει αυτή τη φράση, είχε πει

Ο Θεός προσκαλεί το λαό Του και του λέει: Επιστρέψατε προς εμέ και θέλω επιστρέψει προς εσάς

Οι λόγοι σας ήσαν σκληροί εναντίον μου, λέγει ο Κύριος

πριν από το εδάφιο 5, *Γίνωσκε δε τούτο, ότι εν ταις εσχάταις ημέραις θέλουσιν ελθεί καιροί κακοί· διότι θέλουσιν εισθαι οι άνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, αλαζόνες, υπερήφανοι, βλάσφημοι, απειθείς εις τους γονείς, αχάριστοι, ανόσιοι, άσπλαγχνοι, αδιάλλακτοι, συκοφάνται, ακρατείς, ανήμεροι, αφιλάγαθοι, προδότηι, προπετείς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μάλλον παρά φιλόθεοι. Τα διαβάζεις αυτά, και λες, πω-πω τι χάλια έχει ο κόσμος;*

Ποιος κόσμος; Όλοι αυτοί που είναι συκοφάντες, αχάριστοι, φιλήδονοι, ακρατείς, φιλάργυροι, υπερήφανοι, «έχουν μορφή ευσεβείας». Δεν είναι οι άθεοι, δεν είναι αυτοί που δεν πατάνε στις εκκλησίες. Έχοντες μεν μορφήν ευσεβείας, ηρηνημένοι δε την δύναμιν αυτής. Και θυμάστε τι λέει μετά; Και τούτους φεύγε. (Β' Τιμόθεο 3:5).

Θα τις δούμε αυτές τις ερωτήσεις του Θεού μέσω του προφήτη, μία-μία, στα επόμενα άρθρα. Κάθε μια από τις αντιρρήσεις θα τις μελετήσουμε.

Θέλω μόνο να σταθούμε πάλι για λίγο στην πρώτη αντίρρηση, στην αρχή του βιβλίου: *Εγώ σας αγάπησα, λέει ο Κύριος· κι εσείς είπατε: Σε τι μας αγάπησες; Δεν ήταν ο Ησαύ αδελφός τού Ιακώβ; λέει ο Κύριος· όμως, αγάπησα τον Ιακώβ, ενώ μίσησα τον Ησαύ, και έκανα τα βουνά του ερημωση, και την κληρονομία του κατοικίες ερήμου. Κι αν ο Εδώμ πει: Εμείς ταλαιπωρηθήκαμε, όμως θα κτίσουμε ξανά τους ταλαιπωρημένους τόπους, έτσι λέει ο Κύριος των δυνάμεων: Αυτοί θα κτίσουν, αλλά εγώ θα καταστρέψω· και θα ονομαστούν: Όριο ανομίας, και: Ο λαός ενάντια στον οποίο ο Κύριος αγανάκτησε για πάντα. Και τα μάτια σας θα δουν, κι εσείς θα πείτε: Μεγαλύνθηκε ο Κύριος πέρα από το όριο του Ισραήλ (Μαλ. 1:2-5).*

Είπαμε οι άνθρωποι αυτοί έβλεπαν την κατάσταση τους, διαπίστωναν πως δεν ήταν ανεξάρτητοι. Η δόξα του Θεού δεν υπήρχε στο ναό τους, όπως την περίοδο του Σολομώντα. Ποτέ δεν επέστρεψε. Οι γείτονες τους καταπίεζαν, τα χωράφια δεν έδιναν καρπό, υπήρχε οικονομική δυσχέρεια. Επομένως "τι μας λές Θεέ μας αγάπησες;" "Πώς μας αγάπησες;"

Ο Θεός, λοιπόν, φέρνει ένα παράδειγμα από την ιστορία τους. Τους θυμίζει τον Ησαύ (που ονομάστηκε Εδώμ) και τον Ιακώβ. Ο προφήτης Αβδιού είχε προφητέψει τη μελλοντική καταστροφή των Εδωμιτών για την περηφάνια τους. Αυτή η περηφάνια συνοδεύεσταν από μη αδελφική συμπεριφορά στους κατοίκους της Ιερουσαλήμ την μέρα της καταστροφής τους. Η κρίση του Θεού προς τον Εδώμ (τους απογόνους του Ησαύ) είχε προφανώς λάβει χώρα την περίοδο που διακονεί ο Μαλαχίας και εδώ ο Θεός λέει πως θα είναι μόνιμη,

μη αναστρέψιμη. Ο Εδώμ έχει εξαφανιστεί από το να λένε "εμείς ταλαιπωρηθήκαμε, αλλά θα χτίσουμε πάλι τα μέρη που ερημώθηκαν". Ο Θεός όμως λέει "και αν χτίσετε, εγώ θα σας το γκρεμίσω".

Γιατί το λέει ο προφήτης αυτό; Υπάρχει μια σύγκριση, που πρέπει να τη δουν. Μια σύγκριση ανάμεσα στον Ιακώβ και τον Ησαύ. Ανάμεσα στον Ιούδα και τον Εδώμ. Οι κάτοικοι της Ιερουσαλήμ που αυτοδικαιώνονται στο Θεό μπροστά, που του παραπονιούνται "πώς μας αγάπησες;" που κρίνουν το Θεό, πρέπει να τους θυμίσει κάποιος πως αυτούς διάλεξε ο Θεός χωρίς να το αξίζουν, και όχι τους απογόνους του Ησαύ, τους Εδωμίτες.

Είχαν το θράσος να πουν στο Θεό, "πώς μας αγάπησες;" ξεχνώντας, αδιαφορώντας για τα προνόμια που ο Θεός τους έχει δώσει να είναι αυτοί ο λαός Του, αυτοί το αντικείμενο της ευλογίας Του, να έχουν αυτοί την προνομιακή θέση, και όχι ο Ησαύ και οι απόγονοί του. Από τη γέννα των δύο παιδιών, θα μπορούσε ο Θεός να είχε διαλέξει τον Ησαύ. Δεν τον διάλεξε όμως. Διάλεξε τον Ιακώβ. Είχαν τον ίδιο πατέρα και την ίδια μητέρα: τον Ισαάκ και τη Ρεβέκκα. Όμως ο Θεός τους διάλεξε, χωρίς να το αξίζουν, χωρίς να το αξίζει ο Ιακώβ, να δημιουργήσει το λαό Του μέσα από αυτόν, και όχι μέσω του Ησαύ.

Ό,τι είχε κάνει ο Θεός μαζί τους, το έκανε επειδή αυτή ήταν η χάρη του. Τους ευλόγησε με το νόμο Του. Τους προστάτεψε από τους εχθρούς του. Τους ελευθέρωσε από την Αίγυπτο. Τους έδωσε βασιλιά Έκανε υπομονή μαζί τους. Τους προειδοποίησε πολλές φορές να επιστρέψουν, και δεν επέστρεψαν. Τελικά κατέληξαν στην αιχμαλωσία.

Και από εκεί όμως, τους έφερε πίσω. Οδήγησε τα πράγματα έτσι ώστε να ξαναχτιστεί ο ναός, και η πόλη τους. Όλα αυτά με τη χάρη Του. Και τίποτα άλλο. *Δεν ήτο ο Ησαύ αδελφός του Ιακώβ; λέγει Κύριος· πλην ηγάπησα τον Ιακώβ, τον δε Ησαύ εμίσησα.*

Πόσες φορές γκρινιάζουμε με το Θεό; Δε μας πάνε τα πράγματα καλά και αμφισβητούμε την αγάπη Του. Ξέρετε πώς απαντάει ο Θεός; "Κι όλα αυτά που έχω κάνει για σένα τι είναι; Νομίζεις πως είσαι καλύτερος από τους άλλους και είσαι παιδί μου; Σε διάλεξα προ καταβολής κόσμου και κοίτα το Σταυρό". Μη λες στο Θεό "πώς με αγάπησες;" Σε αγάπησε χωρίς να το αξίζεις. Και ενώ ήσουν εχθρός Του, πέθανε ο Χριστός για σένα. Και σε όλη σου τη ζωή, μέχρι εδώ που είσαι σε έχει φροντίσει. **Αμήν!**

Ο αιδ. Γ. Αδάμ είναι ποιμένας της Β' Ε.Ε.Ε. Αθηνών

Το βιβλίο του Μαλαχία δεν είναι για ανθρώπους χωρίς Θεό. Ήταν τα μηνύματα του Θεού στο δικό Του λαό. Σε αυτούς που το ένα Σάββατο μετά το άλλο, πήγαιναν στο ναό. Σε αυτούς που ήταν παιδιά, κατά σάρκα έστω, του Αβραάμ

Μη λες στο Θεό "πώς με αγάπησες;" Σε αγάπησε χωρίς να το αξίζεις. Και ενώ ήσουν εχθρός Του, πέθανε ο Χριστός για σένα

Ο Χριστός έρχεται αλλά τα σημεία δεν το δείχνουν!

Πότε ο Χριστός δεν θα έλθει;

του αιδ. Μ. Μελετιάδη

Κατά Μάρκον 13,3-23¹

Αντί άλλης εισαγωγής η προσευχή ενός Γάλλου Ορθόδοξου μοναχού ας αποτελέσει την εισαγωγή-προσευχή του γράφοντος σ' αυτό το δεύτερο μέρος της τριλογίας της σχετικής με το θέμα των σημείων και της δεύτερης ένδοξης έλευσης του Κυρίου.

"Κύριε Ιησού, σου αφιερώνω κάθε γράψιμό μου. Αυτό που σου αφιερώνω δεν είναι μόνο το κείμενο που γράφω, αλλά και η ίδια η πράξη του γραψίματος αυτή καθ' εαυτήν... Ό,τι γράφω, Κύριε, ας υπηρετή την αλήθεια. Γιατί κάθε αλήθεια είναι δική σου αλήθεια... Ό,τι γράφω ας υπηρετή το έλεος και την ευσπλαχνία σου και ας είναι πάντα προσανατολισμένο, έστω και εμμέσως, προς ένα σκοπό καλωσύνης, προς ένα νόημα αγάπης... Είπες με το στόμα του προφήτου Ιερεμία: "Διδούς δώσω νόμους μου εις την διάνοιαν αυτών και επί καρδιάς αυτών γράψω αυτούς" (Ιερεμ. 38.33). Γράψε στην καρδιά μου, Κύριε, έτσι ώστε ό,τι χαράξω στο χαρτί να είναι αντίγραφο εκείνων που χάραξες μέσα μου. Την ώρα που θα γράφω βάλε το χέρι σου πάνω στο δικό μου και οδήγησέ το. Κάνε με ένα εργαλείο ακριβές, σταθερό και ευλύγιστο, ένα εργαλείο με το οποίο θα γράφης στις καρδιές των ανθρώπων."²

Υπάρχουν δύο κανόνες που πρέπει να διέπουν και να ορίζουν το πλαίσιο ερμηνείας του 13^{ου} κεφαλαίου του Ευαγγελίου του Μάρκου.

Ο Πρώτος Κανόνας: Κάποιες προφητείες ενδεχομένως έχουν διπλή εφαρμογή κι εκπλήρωση.

Ο Δεύτερος Κανόνας: Ο Ιησούς Χριστός με τα λεγόμενά Του, σ' αυτό το κεφάλαιο και στα αντίστοιχα των Συνοπτικών, δεν δίνει κάποιο χρονοδιάγραμμα του ερχομού Του. Αν και οι μαθητές Τον ρωτούν "Πότε;" Εκείνος δεν απαντά ποτέ αυτό το "Πότε;"!

Στο άρθρο που προηγήθηκε είχε δοθεί ένας γενικός σκελετός του λόγου του Κυρίου. Σύμφωνα με μ' εκείνον τον σκελετό, τα εδάφια 13.5-23 αποτελούν τον προφητικό λόγο του Ιησού Χριστού σχετικά με τα γεγονότα που προηγούνται της καταστροφής της Ιερουσαλήμ το 70 μ.Χ.³

I. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ (Μκ. 13.3-4)

Ο Κύριος πηγαίνει στο Όρος Ελαιών όπου Τον πλησιάζουν ο Πέτρος, ο Ιάκωβος, ο Ιωάννης και ο Ανδρέας και Τον ρωτούν αναφορικά με τα λεγόμενά Του τα σχετικά με την καταστροφή του περικαλλούς Ναού της Ιερουσαλήμ στο Μκ. 13.2: "Ειπέ ημίν πότε ταύτα έσται, και τι το σημείον όταν μέλλη ταύτα πάντα συντελείσθαι;" (Μκ. 13.4). Του θέτουν δύο ερωτήσεις οι οποίες αφορούν τον χρόνο καταστροφής του Ναού:

1. "Πες μας πότε θα γίνουν αυτά;"
2. "Ποιο είναι το σημάδι που θα αναγγείλει τη συντέλεια όλων αυτών;"

Ο Ματθαίος στη δική του παρουσίαση προσθέτει κι ένα τρίτο ερώτημα το οποίο είναι σχετικό με την παρουσία του Ιησού Χριστού, "... και τι το σημείον της σης παρουσίας και της συντελείας του αιώνος;" (Μτ. 24.3). Οπότε,

3. "Ποιο είναι το σημείο τη δικής σου παρουσίας και του τέλους του χρόνου";

II. ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΝΑΟΥ (Μκ. 13.5-23)

Σε απάντηση αυτών των ερωτήσεων ο Ιησούς ανοίγει το στόμα Του και διδάσκει, αλλά ο σκοπός του λόγου Του δεν είναι να δώσει ένα κρυπτογραφημένο χρονικό πλαίσιο που κάποια στιγμή στο μέλλον κάποιοι θα μπορούσαν να αποκρυπτογραφήσουν με την βοήθεια κάποιων ερμηνευτικών "κλειδιών" που είχαν ανακαλύψει. Αντίθετα, ο σκοπός Του είναι να προειδοποιήσει τους μαθητές Του, τότε και μετά, να μην απατηθούν από γεγονότα ή ψευδοπροφήτες που θα ερμηνεύσουν τα γεγονότα ως σημεία του τέλους.

Γι' αυτό το λόγο και στο τέλος της ενότητας ο Ίδιος θα πει, "... υμείς δε βλέπετε ιδού προείρηκα υμίν πάντα" (Μκ. 13.23). Θέλοντας να προστατεύσει τους μαθητές Του, τότε και τώρα, από εσχατολογικούς παραλογισμούς, υστερίες, φοβίες, αποκαλυπτικές εξάρσεις και βιβλικώς αβάσιμα σενάρια του τέλους, τους (μας) κάνει μια προσωπική ενημέρωση προειδοποιώντας τους (μας) και καλώντας τους (μας) να προ-

σέχουν. Έτσι, αντί να ικανοποιήσει την επιθυμία τους (μας) για κάποιο "ΣΗΜΕΙΟ", όπως αυτοί (αλλά και πολλοί σήμερα) ζητούσαν, τους καλεί να προσέχουν διότι αυτά που ενδεχομένως εκλάβουν ως σημεία του τέλους και της έλευσής Του ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΕΙΑ!⁴ Έτσι, μ' αυτά που λέει αποκαλύπτει ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΘΑ ΕΜΦΑΝΙΣΤΕΙ! Ποια είναι, τελικά, αυτά τα σημεία που στην πραγματικότητα δεν είναι σημεία του τέλους, αλλά από τα οποία πρέπει να προσέχουν μην απατηθούν;

1. Από Ψευδοπροφήτες που Καλλιεργούν Ψεύτικες Ελπίδες (Μκ. 13.5-6)

"Ο δε Ιησούς ήρξατο λέγειν αυτοίς, βλέπετε μη τις υμάς πλανήσῃ" (Μκ. 13.5)

Με το ξεκίνημα του λόγου Του τους καλεί πάλι να "δουν", όπως ωριότερα με τις πέτρες του Ναού (Μκ. 13.3)⁶, πιο βαθιά από τα φαινόμενα και να διακρίνουν τους δασκάλους και τις διδασκαλίες τους. Διότι, οι ψευδοπροφήτες θα παρουσιασθούν και θα καλλιεργήσουν ψεύτικες ελπίδες. Αυτούς πρέπει να τους αποφύγουν, "... πολλοί γαρ ελεύσονται επί τω ονόματί μου λέγοντες ότι εγώ εμί, και πολλούς πλανήσουσιν" (Μκ. 13.6).

Η προειδοποίηση του Κυρίου για την παρουσία πλάνων δεν άργησε να γίνει πραγματικότητα. Το 130 μ.Χ. εμφανίστηκε ο Βαρ-Κοχβά και ξεσήκωσε το λαό σε επανάσταση εναντίον των Ρωμαίων διακηρύσσοντας ότι είναι ο Μεσσίας. Όμως, δεν ήταν ο μοναδικός. Από τότε πόσοι και πόσοι δεν εμφανίστηκαν είτε διακηρύσσοντας ότι είναι "ο Μεσσίας", είτε κομίζοντας νέες εσχολογικές αποκαλύψεις κι έκαναν αυτό που ο Χριστός προείπε: "... και πολλούς πλανήσουσιν" (Μκ. 13.6).

Ενδεικτικά κάποια παραδείγματα θα ήταν: ο Μωάμεθ (σύμφωνα με το Κοράνι και τους Μουσουλμάνους ο Μωάμεθ είναι η τελευταία και τελική αποκάλυψη του Θεού). Οι Προτεσταντογενείς αιρέσεις των Χιλιαστών, των Μορμόνων και των Branch Davidians του David Koresh⁷. Η Νέα Εποχή, που με την δύση της εποχής του Ιχθύος θα ανατείλει η εποχή του Υδροχόου. Η "Υπέρτατη Αλήθεια" η οποία γνώρισε ραγδαία αύξηση στα τέλη της 2^{ης} χιλιετίας και διακήρυττε ότι η 2^η παρουσία θα πραγματοποιηθεί ταυτόχρονα με την έλευση της 3^{ης} χιλιετίας. Ο "Οίκος Ιαβέ" κάποιου Jacob Hockins που ευαγγελιζόταν ότι το τέλος πλησίασε κι ότι αυτός, ως ο προφήτης του Θεού, θα ανακοίνωνε την απαρχή της 2^{ης} έλευσης. Στη Ρωσία "Η Εκκλησία της Τελικής Διαθήκης" κάποιου Σεργκέι Τορόφ που δήλωνε ότι ο ίδιος είναι ο Ιησούς Χριστός και αποτελούσε την πολυπληθέστερη οργάνωση στην Ρωσία. "Η Πύλη του Ουρανού" κάποιου Marshal Applewhight και τέλος η οργάνωση Ρέιχα Νο Χικάρι στην Ιαπωνία της οποίας ο αρχηγός διακήρυττε ότι είναι ο ενσαρκωθείς Θεός.⁹

Τελικά, η απάτη έχει περισσότερους οπαδούς από την αλήθεια. Ο Ιησούς διακηρύσσει "εγώ είμαι" (Μκ. 14.62) και δεν Τον πιστεύουν. Αντίθετα ψευδοχριστοί και πλάνοι λένε «εγώ είμαι» και γίνονται πιστευτοί με αποτέλεσμα να παραπλανούν πολλούς. Πολλοί σωστά είπε ο Ρώσος, εβραϊκής καταγωγής, Ορθόδοξος ιερέας Αλεξάντρ Μανν, "Πολλοί Μεσσίες εμφανίστηκαν στον κόσμο αλλά οι άνθρωποι σκότωσαν μόνο Έναν κι Αυτός ήταν ο Αληθινός. Τους υπόλοι-

πους τους πίστεψαν και πλανήθηκαν."¹⁰ Ο Χριστός, λοιπόν, καλεί τους μαθητές Του μέσα στους αιώνες να προσέχουν τους πλάνους!

2. Από την Τάση του Ανθρώπου να Ερμηνεύσει Κοινωνικές Αναταράξεις και Φυσικές Καταστροφές ως Σημεία του Τέλους (Μκ. 13.7-9)

Λέει ο Κύριος, "Όταν δε ακούσητε πολέμους και ακοάς πολέμων, μη θροείσθε· διει γαρ γενέσθαι, αλλ' ούπω το τέλος. Εγερθήσεται γαρ έθνος επί έθνος και βασιλεία επί βασιλείαν, και έσονται σεισμοί κατά τόπους, και έσονται λιμοί και ταραχαί. Αρχή ωδίνων ταύτα."

Σύμφωνα με το λόγο Του, οι πόλεμοι μεταξύ εθνών, οι φυσικές καταστροφές όπως σεισμοί, λιμοί, πλημμύρες κ.λ.π. δεν είναι σημεία του τέλους. Γι' αυτό και πάλι προειδοποιεί τους μαθητές Του, καλώντας τους να προσέχουν, μη τυχόν και πλανηθούν από εκείνους που θα ερμηνεύσουν τέτοια γεγονότα ως γεγονότα του τέλους¹¹. Αντίθετα, στην παρουσία τέτοιων φαινομένων να μην ανησυχούν στο ελάχιστο, "μη θροείσθε!"¹²

Ωστόσο, πόσα κηρύγματα περί του τέλους δεν έχουν ακουστεί από ευαγγελικούς άμβωνες εξ αιτίας κάποιου πολέμου; Κι όμως, η μελέτη της ιστορίας του ανθρώπου φανερώνει ότι εάν υπάρχει μία σταθερά σε όλες τις περιοχές κι εποχές αυτό δεν είναι η ειρήνη και η ευημερία αλλά ο πόλεμος και η δυστυχία. Στα τελευταία 3.421 χρόνια καταγεγραμμένης ιστορίας¹³ μόνο τα 268 απ' αυτά ήταν δίχως πολέμους.¹⁴ Ποτέ δεν υπήρξε στιγμή που κάποιος δεν γινόταν κάποιος πόλεμος. Γράφει σχετικά ο ιερός Αυγουστίνος σε επιστολή του προς τον Ησύχιο, *Σχετικά με τους πολέμους. Πότε άραγε η γη ήταν ελεύθερη από την μάστιγα των πολέμων; Για να πάμε πίσω στην ιστορία του παρελθόντος όταν οι βάρβαροι ήταν παντού εισβάλλοντας στις Ρωμαϊκές επαρχίες, κατά την ηγεμονία του Αυτοκράτορα Γαλήνιου,¹⁵ πόσοι από τους αδελφούς μας που τότε ζούσαν, νομίζουμε ότι, θα είχαν την πεποίθηση ότι το τέλος ήταν πλησίον, εφ' όσον αυτό είχε γίνει πολύ αργότερα από την ανάληψη του Κυρίου; Έτσι, λοιπόν, ποια θα είναι η φύση εκείνων των σημείων όταν το τέλος θα πλησιάζει δεν το γνωρίζουμε...¹⁶*

Ο πόλεμος, όμως, δεν ήταν και ούτε είναι χαρακτηριστικό των βάρβαρων λαών άλλα και των "πολιτισμένων" και "εκ-δημοκρατισμένων" λαών. Για παράδειγμα, ο πόλεμος του Οπίου στην Κίνα, ο Πρώτος και ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, η εισβολή στο Ιράκ, δεν έγιναν από βάρβαρους αλλά από "πολιτισμένους" λαούς και ηγέτες¹⁷.

Το ίδιο ισχύει και με τις φυσικές καταστροφές, όσες κι αν γίνουν όσο καταστροφικές κι αν είναι. Όμως, "δεν είναι το τέλος"! Στην περίοδο που ακολούθησε από το θάνατο του Ιησού Χριστού έως την καταστροφή της Ιερουσαλήμ συνέβησαν πολλές και μεγάλες καταστροφές. Σεισμός κατέστρεψε τη Λαοδικεία, ο Βεζούβιος κατέστρεψε την Πομπηία,

πέινα έπληξε την Παλαιστίνη. Κι όμως το τέλος δεν ήρθε. Από τότε μέχρι σήμερα πόσες ανάλογες καταστροφές δεν έχει βιώσει ο άνθρωπος; Μόνο στον 20^ο και στις αρχές του 21^{ου} αιώνα έχουν γίνει βιβλικών διαστάσεων φυσικές καταστροφές με εκατομμύρια ανθρώπινα θύματα. Ενδεικτικά θα μπορούσαν να αναφερθούν

- * Ο σεισμός στη Λισσαβόνα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα κυριολεκτικά την ισοπέδωσε
- * Ο σεισμός στο Βόλο το 1955 ισοπέδωσε την πόλη
- * Ο σεισμός στη Θεσσαλονίκη το 1978
- * Ο σεισμός στην Αρμενία το 1990 με 200.000 νεκρούς
- * Οι σεισμοί που έγιναν την δεκαετία του '90 και μετέπειτα στην Κίνα, Ιαπωνία, Ιράν (πρόσφατα στην πόλη Μπαμ), Τουρκία (περιοχή Νικομήδειας και όχι μόνο), ΗΠΑ (Καλιφόρνια), Περού, Πακιστάν με χιλιάδες σήμερα να κινδυνεύουν από το κρύο, κ.λ.π.
- * Πείνα στην Αιθιοπία, Σομαλία, Σουδάν, Β. Κορέα
- * Ο τεραστίων διαστάσεων σεισμός και το Τσουνάμι που ακολούθησε στις 26 Δεκεμβρίου 2004 στην ΝΑ Ασία.

Δυστυχώς, όταν συμβαίνουν τέτοια τραγικά γεγονότα εμφανίζονται εκείνοι που τα χρησιμοποιούν αποκαλυπτικά, ότι το τέλος πλησίασε και ως αποδείξεις δείχνουν τα θεωρούμενα απ' αυτούς σημεία του τέλους, δηλαδή τις φυσικές καταστροφές. Ωστόσο, λέει ο Κύριος, αυτά δεν είναι σημεία αλλά "αρχή ωδίνων ταύτα" (εδ. 9). Χρησιμοποιώντας συμβολική γλώσσα και εικόνα, δεν αποκαλύπτει πόσος θα είναι ο χρόνος που θα μεσολαβήσει μέχρι την στιγμή της γέννας. Δηλώνει, όμως, ότι όλα αυτά δεν είναι οι μεγάλοι πόνοι της γέννας που αυτοί προμηνύουν το επερχόμενο τέλος αλλά είναι τα "πονάκια", η αρχή του "τοκετού". Έτσι, η ιστορία του κόσμου, εδώ και δύο χιλιάδες χρόνια, βιώνεται μέσα σ' αυτό το στάδιο-πλαίσιο της αρχής των πόνων της γέννας, των έσχατων. Μια "αρχή" που περιλαμβάνει φυσικές καταστροφές δίχως κάποια απ' αυτές να οριοθετεί και να προμηνύει το τέλος. Αντιμέτωποι, λοιπόν, μ' αυτήν την "αρχή των ωδίνων" οι πιστοί καλούνται σ' εκείνο το φοβερά γαλήνιο "μη θροείσθε!".

3. Οι Διωγμοί Δεν Είναι Σημείο του Τέλους (9-13)

Ο Κύριος όχι μόνο τους προειδοποιεί για τον κόσμο γύρω τους, αλλά στα εδάφια 13.9,11,12-13 τους προειδοποιεί για το τι θα συμβεί σ' αυτούς του ίδιους στη διάρκεια της περιόδου των πόνων της γέννας,

Βλέπετε δε υμείς εαυτούς. Παραδώσουσι γαρ υμάς εις συνέδρια και εις συναγωγάς δαρήσθε, και επί ηγεμόνων και βασιλέων σταθήσεσθε ένεκεν εμού εις μαρτύριον αυτοίς. Όταν δε άγουσιν υμάς παραδίδοντες, μη προμεριμνάτε τι λαλήσητε, μηδέ μελετάτε, αλλ' ο εάν δοθή υμίν εν εκείνη τη ώρα τούτο λαλείτε ου γαρ έστε υμείς οι λαλούντες, αλλά το πνεύμα το

Άγιον. Παραδώσει δε αδελφός αδελφόν εις θάνατον και πατήρ τέκνον, και επαναστατήσονται τέκνα επί γονείς και θανάτωσουσιν αυτούς και έσεσθε μισούμενοι υπό πάντων δια το όνομά μου ο δε υπομείνας εις τέλος, ούτος σωθήσεται.

Τους προετοιμάζει για τους διωγμούς που θα βιώσουν ως μαθητές Του, ώστε να μην κλονιστούν. Διωγμοί που σκοπό θα έχουν να τους αναγκάσουν να αρνηθούν την πίστη τους στον Ιησού Χριστό. Ωστόσο, οι διωγμοί των πιστών δεν είναι σημείο του τέλους ακόμη κι όταν τους σύρουν στα δικαστήρια σε βαθμό που να είναι "μισούμενοι υπό πάντων" μέσα στην κοινωνία, ακόμη κι αν οι γονείς παραδώσουν τα ίδια τους τα παιδιά.¹⁸

Η ιστορία της Εκκλησίας, από τον Πρωτομάρτυρα Στέφανο μέχρι σήμερα, είναι γεμάτη με σελίδες τις οποίες λάμπρυναν με την θυσία τους εκατομμύρια μαθητές του Ιησού Χριστού που μέσα στους αιώνες διώχθηκαν εξ αιτίας της πίστης τους σ' Αυτόν. Βέβαια, δεν ήταν αυτός καθ' αυτός ο μαρτυρικός τους θάνατος που λάμπρυνε την ιστορία της Εκκλησίας αλλά η αιτία για την οποία πέθαναν. Κι αυτή ήταν ο Χριστός. Όπως έγραψε ο Αυγουστίνος στην 89^η:2 Επιστολή του, "Είναι η αιτία, όχι ο πόνος, που δημιουργεί αληθινούς μάρτυρες."¹⁹

Ενώ, όμως, ο Ιησούς μιλάει για τους διωγμούς που θα υποστούν σ' όνομά Του παρεμβάλλει το λόγο Του που σχετικό με το κήρυγμα του Ευαγγελίου, "... και εις πάντα τα έθνη δει πρώτων κηρυχθήναι το ευαγγέλιον" (Μκ. 13.10). Η ερμηνεία που αυτό το χωρίο έχει τύχει σε πολλούς ευαγγελικούς άμβωνες είναι άμεσα δεμένη με το τέλος, λόγω ίσως της σύνδεσης που κάνει ο Ευαγγελιστής Ματθαίος. Όμως, τότε μπορεί όλος ο κόσμος να θεωρηθεί από τους ανθρώπους ότι έχει ευαγγελιστεί; Ποια μπορεί να είναι τα πιθανά μετρήσιμα κριτήρια, ποιος θα αναλάβει να μετρήσει και ποιος εγγυάται την φερεγγυότητα των μέτρων, κινήτρων και σκοπών; Για παράδειγμα, θα μπορούσαν οι σημερινές γενιές των Ευρωπαίων που, σε αντίθεση με τους προγόνους τους, έχουν τέλεια άγνοια του Θεού και του έργου Του να θεωρηθούν "ευαγγελισμένες" όταν έχουν απόλυτη ανάγκη επανευαγγελισμού; Κι ακόμη, εάν έτσι πρέπει να ερμηνευτεί ο λόγος του Κυρίου τότε ο ευαγγελισμός του κόσμου θα αποτελούσε ένα δυνητικό σημείο που θα αναγγέλλει το τέλος, κάτι όμως που ο Λόγος του Θεού δεν το επιτρέπει, "...ούχ υμών έστι γνώναι χρόνους ή καιρούς ούς ο Πατήρ έθετο εν τη ίδια εξουσία..." (Πρ. 1.7).

Ίσως, ο λόγος του Κυρίου πρέπει να προσεγγιστεί μέσα από μια άλλη οπτική γωνία, αυτή του πλαισίου μέσα στο οποίο δίνεται κι αυτό το πλαίσιο είναι οι διωγμοί των μαθητών. Ναι, είναι εντολή το Ευαγγέλιο να κηρυχτεί σ' όλο τον κόσμο. Ένα Ευαγγέλιο, όμως, που πάντοτε κηρύχτηκε μέσα στη δυσκολία, στο διωγμό, στην κούραση, στον ιδρώτα, στην θυσία, στο αίμα, στο σταύρωμα των κομιστών Του. Η ιστορία των Χριστιανικών ιεραποστολών είναι γεμάτη από κόπο, θυσία κι αίμα που χύθηκε πάνω στο οποίο αυξήθηκε η Εκκλησία. Έτσι, εάν υπάρχει κάτι που ο Κύριος ζητά από τους μαθητές Του να κάνουν, δεν είναι να κοιτάζουν και να μελετούν τα σημεία σαν να κοιτάζουν το ωροσκόπιο²⁰ αλλά να εργάζονται για την αύξηση

της Εκκλησίας Του (Μτ. 28.18). Ευαγγελισμός του κόσμου ή επανευαγγελισμός των κατά παράδοση και όνομα λαών από τον καναπέ, δεν γίνεται!²¹

4. Προειδοποίηση Για Τους Κατοίκους της Ιουδαίας (Μκ. 13.14-20)

Τα λεγόμενα σ' αυτήν την προειδοποίηση αφορούν την γενιά των μαθητών του Ιησού, καθώς ο Χριστός τους μιλάει για την καταστροφή της Ιερουσαλήμ το 70 μ.Χ. από τον Τίτο. Η φράση "το βδέλυγμα της ερημώσεως" είναι παρμένη από το όραμα του Δανιήλ 9.25-27 / 11.31. Όταν αυτό συμβεί μέσα στον Ναό, ο Ιησούς Χριστός καλεί τους μαθητές Του, να φύγουν από την Ιερουσαλήμ διότι η καταστροφή της θα είναι όχι μόνο επικείμενη αλλά και τρομερή.

Ιστορικά, η προφητεία του Δανιήλ για το βδέλυγμα της ερημώσεως είχε εκπληρωθεί το 168 π.Χ. όταν ο Αντίοχος ο Επιφανής είχε θυσιάσει χοίρο πάνω στο θυσιαστήριο του Ναού. Η φράση "ο νοών νοεΐτω" (13.14) αναφέρεται σ' αυτό το ιστορικό γεγονός. Όμως, το βδέλυγμα της ερημώσεως στήθηκε κι' άλλες φορές (π.χ. με τους Ζηλωτές ή τον Καλιγούλα που ήθελε να στήσουν έναν δικό του ανδριάντα για να λατρεύεται ο ίδιος μέσα στον Ναό) αλλά ο Χριστός εδώ αναφέρεται στη στιγμή που ο Τίτος και οι Ρωμαίοι στρατιώτες μπήκαν μέσα στον Ναό τον βεβήλωσαν και του αφαίρεσαν τον πλούτο το 70 μ.Χ.²² Όταν γίνει αυτό ο Ιησούς τους προειδοποιεί "να φύγουν". Τον 4^ο αιώνα ο ιστορικός και εκκλησιαστικός Πατέρας Ευσέβιος, επίσκοπος Καισαρείας στην Παλαιστίνη, θα γράψει για τη φυγή των Χριστιανών από την Ιερουσαλήμ, λίγο πριν την καταστροφή, στην Πέλλα της Περαίας (Μκ. 13.20).²³ Φανερώνοντας, μ' αυτό τον τρόπο ότι, ακόμα και η φοβερή θλίψη είναι κάτω από την κυριαρχία Του.

5. Από Πλάνους Ψευδοπροφήτες (Μκ. 13.21-23)

Και τότε εάν τις υμίν είπη, ιδού ώδε ο Χριστός, ιδού εκεί, μη πιστεύετε· εγερθήσονται γαρ ψευδόχριστοι και ψευδοπροφήται και δώσουσι σημεία και τέρατα προς το αποπλανάν, ει δυνατόν, και τους εκλεκτούς. Υμείς δε βλέπετε· ιδού προειρηκα υμίν πάντα.

Η όλη ενότητα κλείνει όπως άρχισε: με προειδοποίηση εναντίον των πλάνων. Ο Κύριος, πάλι, καλεί τους μαθητές Του να προσέχουν από άτομα, που εκμεταλλεζόμενα την αγωνία και τον φόβο των ανθρώπων για το άγνωστο μέλλον, καλλιεργούν φρούδες ελπίδες για το επικείμενο τέλος με αποτέλεσμα να κρατούν ανθρώπους δέσμιους της εξουσίας τους. Να προσέχουν από κήρυκες, κηρύγματα, βιβλία και σενάρια όπου όλα είναι αποδεδειγμένα, με χρονοδιαγράμματα, με λεπτομέρειες και σημεία που αναγγέλλουν το τέλος. Μάλιστα, κάποιοι απ' αυτούς θα έχουν τέτοια εξουσία που και θαύματα θα κάνουν με αποτέλεσμα να δελεάζουν και να παγιδεύουν στη διδασκαλία τους ανθρώπους. Όχι όμως τους εκλεκτούς. Αυτούς κανένας δεν μπορεί να τους πάρει από τα χέρια του Κυρίου και του Πατέρα.

Όπως επισημάνθηκε στην αρχή, τα λόγια Του σκοπό δεν έχουν να αποκαλύψουν το πότε θα έρθει αλλά ποια δεν είναι τα σημεία. Κι' αυτό διότι ο Ιησούς Χριστός είναι κυρίαρχος Θεός. Δεν υπόκειται και δεν είναι δέσμιος σε κανενός ανθρώπου τους υπολογισμούς, ερμηνείες και χρονοδιαγράμματα. Είναι κυρίαρχος του παιχνιδιού, κυρίαρχος του χρόνου, κυρίαρχος της εσχατολογίας, κυρίαρχος της ΩΡΑΣ!

Το μήνυμα που αναδύεται από την περικοπή είναι ενθαρρυντικό. Ότι η ζωή του πιστού, παρά τα δεινά και τις καταστροφές, τις προσωρινές νίκες των πλάνων και αντίχριστων, τους διωγμούς και την φαινομενική ήττα της Εκκλησίας, βρίσκεται στα χέρια του Θεού. Το κακό δεν θα νικήσει! Η Εκκλησία του Ιησού Χριστού δεν θα ηττηθεί αλλά θα θριαμβεύσει. Γι' αυτό μπορεί ο πιστός να ζει και να απολαμβάνει αυτήν την ζωή γεμάτος από χαρά για τον ερχόμενο Κύριο. **Καθώς Τον περιμένει εργάζεται το έργο του ευαγγελιστή. Όποιος ξεχνάει αυτήν την αλήθεια τότε ψάχνει για σημεία κι ενώ ψάχνει αιφνιδιάζεται από τα γεγονότα και "θροείται!".**

Συνεχίζεται

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Η συνολική βιβλιογραφία θα δοθεί στο τέλος μαζί με το τρίτο μέρος.

² Γραμμένο από ένα μοναχό της Εκκλησίας της Ανατολής. Παρουσία του Χριστού. Μετάφραση: Μητροπολίτης Βρεσθένης Δημήτριος Τρακατέλλης. Αθήνα: Εκδόσεις Δόμος, 1998. Σελ. 43-44.

(Πληροφοριακά, ο μοναχός και συγγραφέας του βιβλίου ονομαζόταν Louis Gillét. Ο Μητροπολίτης Βρεσθένης Δημήτριος Τρακατέλλης, ο οποίος μετάφρασε το εν λόγω βιβλίο στα Ελληνικά το 1963, είναι ο νυν Αρχιεπίσκοπος Αμερικής).

³ Ο τίτλος που οι μεταφραστές της Νέας Μετάφρασης της Καινής Διαθήκης από την Ελληνική Βιβλική Εταιρεία δίνουν στην συγκεκριμένη περικοπή "Τα δεινά πριν από το τέλος του κόσμου", όπως και ο τίτλος που η μετάφραση των εκδόσεων "Ο ΛΟΓΟΣ" δίνει "Τα σημεία που θα προηγηθούν πριν από το τέλος του κόσμου", θεωρώ ότι δεν δικαιολογούνται από το κείμενο και ως εκ τούτου παραπλανούν τον αναγνώστη.

⁴ Μπορεί ο ύμνος του αείμνηστου Άγγελου Δαμασκηνίδη "Έρχεται Πάλι ο Κύριος" να είναι αγαπητός και να έχει γίνει πηγή πνευματικής ευλογίας σε πολλούς από εμάς, ωστόσο η τρίτη στροφή του ύμνου βιβλικά αλλά και θεολογικά είναι προβληματική: "Έρχεται πάλι ο Κύριος, / μα θα μας βρει πιστούς / πάνω στην πίστewς τη σκοπιά / σαν άγριπνους φρουρούς; / Βλέπω σημεία πια πολλά / της παρουσίας Του απτά. / Να και χαράζει η αυγή! / Ο Κύριος θαρθεί. Το προβληματικό μέρος είναι το υπογραμμισμένο. Ποια είναι αυτά τα απτά σημεία; Ποιος και με ποια κριτήρια τα ορίζει ως σημεία του τέλους;

⁵ "Πλανήση" = εξαπατήσει, παραπλανήσει, εξουσιάζει

⁶ Σχετικά με το ρόλο της όρασης στην σχετική περικοπή δεσ σχόλια στο προηγούμενο άρθρο, ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ, Δεκέμβριος 2005, σελ. 329-333

⁷ Τον οποίο δολοφόνησαν οι αστυνομικές δυνάμεις τον Φεβρουάριο του 1993 στην προσπάθειά τους να εισβάλουν στο κοινόβιο και να τον συλλάβουν.

⁸ Βλάχος Γεώργιος και Τσερεντζούλια Αναστασία. "Έρχεται το Τέλος του Κόσμου," ΘΕΟΣ & ΘΡΗΣΚΕΙΑ. Τεύχος 4. 1999. Σελ. 107-108.

Το 1968, στο απόγειο της επανάστασης των νέων στη δύση, ανέβηκε το μιούζικαλ "Hair" το οποίο περιελάμβανε το τραγούδι-σύμβολο: The Age of Aquarius (Η Εποχή του Υδροχόου) που ανήγγειλε το τέλος της εποχής του ΙΧΘΥ (δηλαδή Ιησού Χριστού) και την ανατολή της Νέας Εποχής

του Υδροχόου. Η ημερομηνία για την Διαπλανητική Αρμονική Σύγκλιση (όπως το τραγούδι ανήγγειλε και οι οπαδοί της Νέας Εποχής πίστευαν) ήταν η 16^η προς 17^η Αυγούστου 1987. Τα λόγια του τραγουδιού:

When the moon is in the Seventh House,
And Jupiter aligns with Mars.
Then Peace will guide the planets,
And Love will steer the stars.

This is the Dawning of the Age of Aquarius
McDowell David. *West of Eden. A Christian Perspective of the New Age Movement.* Shippensburg, PA: Companion Press, 1993. Σελ. 1-3.

⁹ Σελ. 113

¹⁰ Bergman Susan. *A Cloud of Witnesses: 20th Century Martyrs.* London: HarperCollins Pub., 1997. Σελ. 24.

¹¹ Βέβαια, εκείνοι που βιώνουν αυτά τα δεινά δικαιολογημένα μπορούν να αισθάνονται και να πιστεύουν ότι το τέλος έχει πλησιάσει.

¹² Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να ενδιαφέρονται για την ειρήνη, την πείνα και τα δεινά που μαστίζουν τον πλησίον. Αντίθετα ο Χριστιανός καλείται να έχει λυτρωτική, ειρηνευτική και θεραπευτική παρουσία μέσα στον κόσμο.

¹³ Άραγε τι υπάρχει στην μη καταγεγραμμένη ιστορία;

¹⁴ Durant, Ariel and Will. *The Lessons of History.* New York: Simon and Schuster, 1961. Σελ. 81. Την πληροφορία την πήρα από το υπόμνημα του Hughes Kent. Mark. Vol. II. Westchester, IL: Crossway Books. 1989. Σελ. 137.

¹⁵ Περίοδος της αυτοκρατορίας του 260-268 μ. Χ.

¹⁶ Oden Thomas, ed. *Ancient Christian Commentary on Scripture. Mark.* Downers Grove, IL: Inter Varsity Press, 1998. Σελ. 182. [Η επιστολή του Αυγουστίνου προς τον Ησύχιο είναι η No CXCI (199) στίχος 35. Η συγκεκριμένη επιστολή δεν συμπεριλαμβάνεται στην έκδοση Nicene and Anti-Nicene

Fathers.]

¹⁷ Σύμφωνα μ' αυτήν την διαλεκτική τα θύματα της κάθε πλευράς έχουν διαφορετική αξία. Έτσι το περασμένο καλοκαίρι μετά τις βομβιστικές επιθέσεις στο Λονδίνο, τις οποίες καταδικάζουμε απεριφράστα, ο "πολιτισμένος" δυτικός κόσμος κράτησε 2 λεπτών σιωπή για τα θύματα. Και καλά έκανε, έπρεπε. Όμως, ποτέ δεν βρέθηκε κάποιος δυτικός "πολιτισμένος" ηγέτης να προτείνει μισού λεπτού σιωπή για τα θύματα από τα δυτικά όπλα στο Ιράκ. Ίσως, αυτοί οι άνθρωποι δεν αξίζουν τέτοιας τιμής διότι στο υποσυνείδητο μας δεν έχουν τόση αξία όσο οι δικοί μας! Κι όμως στα μάτια του Θεού είναι πολύτιμοι διότι φέρουν την εικόνα του Δημιουργού κι ο Χριστός πέθανε γι' αυτούς!

¹⁸ Ο Ιωάννης Καραβιδόπουλος στο υπόμνημά του Το Κατά Μάρκον Ευαγγέλιο, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Π. Πουρναρά, 1997, σημειώνει το σχόλιο του Βίκτωρα Αντιοχείας, "Τριπλούς ούν έσται ο πόλεμος, ο από των οικείων, από των πλάνων, ο από των πολεμίων. Αλλά μείζων η παράκλησις". Σελ. 407.

¹⁹ "Martyrem non facit roena, sed causa". Από το A Cloud of Witnesses: 20th Century Martyrs, σελ. 8.

²⁰ Αυτός ακριβώς είναι ο αποπροσανατολισμός που τα σενάρια του τέλους καλλιεργούν.

²¹ Επίτρεψέ μου να σε ρωτήσω: "Εργάζεσαι το έργο του ευαγγελιστού;"

²² Αργότερα ο απ. Παύλος γράφοντας προς τους Θεσσαλονικείς σχετικά με την παρουσία του Αντίχριστου θα μιλήσει για μια νέα μελλοντική βεβήλωση με το "βδέλυγμα της ερημώσεως" (Α' Θεσ. 2.3-10).

²³ Ευσεβίου, Εκκλησιαστική Ιστορία. Βιβλίο Γ' 5.3

Ο αιδ. Μ. Μελετιάδης είναι ποιμένας της Ε.Ε.Ε.Βόλου.

Ψηφιακός Άμβωνας

Ακούστε εκλεκτά κηρύγματα στην διεύθυνση:

www.gec.gr/amvonas.htm

Γ. Χατζηαντωνίου, Μ.Β.Κυριακάκης, Α. Ζωδιάτης,
Π. Κανταρτζής, Τ. Μπάλντουιν, Γ. Αδάμ, Μ. Μελετιάδης

* * * *

Όλα τα τεύχη του ΑΣΤΕΡΟΣ (από το 1999)
διαθέσιμα σε όλο τον κόσμο μέσω INTERNET

www.gec.gr/astir

Επικοινωνήστε μαζί μας μέσω e-mail: astir@gec.gr

Η Συμβολή της Βίβλου στον Πολιτισμό

του δρος Ι. Κρεμμύδα

Ο "Α.τ.Α." με ιδιαίτερη χαρά δημοσιεύει τη διάλεξη του Δρα Ιωάννη Π. Κρεμμύδα, Προέδρου του ΔΣ της Ελληνικής Βιβλικής Εταιρίας, που δόθηκε στα πλαίσια "Διαπολιτισμικής Ημερίδας" η οποία διοργανώθηκε από την "Ελληνική Βιβλική Εταιρία" και το "Παιδαγωγικό Ινστιτούτο" (21.11.2005) με γενικό θέμα: "Η Αγία Γραφή ως παγκόσμιο Πολιτιστικό Αγαθό". Λόγω στενότητας του χώρου, το κείμενο της διάλεξης θα δημοσιευθεί σε δύο Μέρη.

ΛΕΓΕΤΑΙ ότι κάποτε ένας Ευρωπαίος δερματέμπορος βρέθηκε σε κάποιον απόμακρο επαρχιακό τόπο της κεντρικής Αφρικής, φιλοξενούμενος του αρχηγού της φυλής με τον οποίον και είχε εμπορικές συναλλαγές. Καθώς ετοιμαζόταν το γεύμα, και κάπου πιο πέρα έβραζε το καζάνι με το φαγητό, οι δύο άνδρες απολάμβαναν την συζήτηση. Κάποια στιγμή, ο λευκός άνδρας βλέπει πάνω στο τραπέζι ένα τεύχος της Αγίας Γραφής.

"Μα καλά!" ρωτάει σαρκαστικά τον αρχηγό της φυλής "Ως εδώ έφτασε η χάρη του απαρχαιωμένου αυτού βιβλίου;"

Ο φύλαρχος τότε του έδωσε την αποστομωτική απάντηση: "Αν η χάρη του Βιβλίου αυτού δεν είχε φτάσει ως εδώ, εσύ τώρα θα βρισκόσουνα μέσα σ' εκείνο το καζάνι!"

Αναμφισβήτητα "Το Βιβλίο των Βιβλίων", η Αγία Γραφή, έχει στη διάρκεια των αιώνων επηρεάσει τον τρόπο που ζούμε, στοχαζόμαστε, διαλογιζόμαστε. Αν μπορούσαμε να πάμε πίσω, να γυρίσουμε το ρολόι της Ιστορίας αντίστροφα, θα διαπιστώναμε πόσο ο Δυτικός πολιτισμός, και όχι μόνον, έχει σηματοδευτεί από την επιρροή της Βίβλου. Τα γράμματα, οι τέχνες και γενικότερα ο κόσμος των ιδεών, οι αρχές που διέπουν τη δομή των "δυτικών" κοινωνιών, έχουν τις ρίζες τους σε Βιβλικές αξίες και ιδέες. Ορισμένοι μάλιστα -ίσως πιο τολμηροί- αναφερόμαστε στον πολιτισμό μας ως βασισμένο σε ιουδαίο-χριστιανική βάση, δημιουργώντας κλίμα αγωνίας σε σύγχρονους ιδεολόγους. Αυτή η

άποψη, ότι δηλαδή ο Δυτικός πολιτισμός έχει τις ρίζες του στην ιουδαίο-χριστιανική παράδοση, δεν αναιρεί κατά τη γνώμη μας τον πανανθρώπινο χαρακτήρα αυτής της παράδοσης, γιατί αυτό ακριβώς διδάσκει η Αγία Γραφή: ο άνθρωπος είναι πολύτιμος στα μάτια του Θεού Δημιουργού, του Θεού Πατέρα, του Θεού ο Οποίος επεμβαίνει στην Ιστορία του ανθρώπου, του Θεού που σωτηριωδώς οικονομεί. Η Βίβλος, με όλο τον γλωσσικό και πνευματικό της πλούτο, αποτελεί μέγα διαπολιτισμικό αγαθό.

Εάν Πολιτισμός είναι το σύνολο των υλικών και πνευματικών συσταμένων, αν θέλετε, ενός ανθρώπινου συνόλου μέσα από τις οποίες εκφράζεται ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του, εάν πρόκειται για επίτευγμα ανάπτυξης του ανθρώπου μέσα από τη μιζέρια του εγωτικού του αποκλεισμού, τότε η Αγία Γραφή είναι ένα από τα πολιτισμικά αγαθά τα οποία ο Θεός ευδόκησε να έχει στα χέρια του ο άνθρωπος. Και δεν είναι ένα αγαθό το οποίο εμπιστεύθηκε σε έναν λαό μονάχα. Αλλά επέτρεψε να το αποκτήσουν και τα άλλα έθνη, ούτως ώστε σήμερα να το χαρακτηρίζουμε δια-πολιτισμικό.

Ο πολιτισμός, έτσι όπως ανθρωπίνως ορίζεται, "δίνει μια σειρά απαντήσεων και λύσεων σε θεμελιώδεις κατηγορίες της ύπαρξης και στη συνέχεια αναμορφώνεται από αυτές"². Σ' αυτήν την συνάφεια θα μπορούσε κανείς να προσθέσει και την ύπαρξη κοινών τόπων ανάμεσα σε πολιτισμούς, όπως λόγου χάριν η γλώσσα, η οποία ως κώδικας επικοινωνίας καθιστά

**Αναμφισβήτητα
"Το Βιβλίο
των Βιβλίων",
η Αγία Γραφή,
έχει στη διάρκεια
των αιώνων επηρεάσει
τον τρόπο που ζούμε,
στοχαζόμαστε,
διαλογιζόμαστε**

1. Ο Δρ. Ι. Π. Κρεμμύδας είναι Καθηγητής της "Ελληνικής Βιβλικής Σχολής" (Πικέρμι).

2. Αναστάσιος Γιαννουλάτος, Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία (Αθήνα: Εκδόσεις Ακρίτας, 2000), σελ.110-136.

εφικτή τη συνεννόηση -στην προφορική της μορφή, όπως αυτή προωθείται από έμφυτους μηχανισμούς γλωσσικής δεξιότητας, αλλά και στη μορφή του γραπτού λόγου, που είναι αναμφίβολα μία από τις μεγαλύτερες και καθοριστικές κατακτήσεις της ανθρώπινης διανοήσης η οικονομία, η οποία σχετίζεται με τη φυσική επιβίωσή του και την αναπλήρωση των αναγκών του οι κοινωνικοί κανόνες και σχέσεις (δίκαιο), οι οποίοι ορίζουν τα της συνύπαρξης και τις βασικές διανθρώπινες/διαπροσωπικές σχέσεις (θεσμοθετούν τι είναι καλό-κακό, επιτρεπτό-ανεπίτρεπτο, τίμιο-ανέντιμο, ηθικό-ανήθικο κτλ.) στο επίπεδο της οικογένειας και του κοινωνικού συνόλου η αλήθεια όπως κυοφορείται στο ανθρώπινο πνεύμα, απορρέει απ' αυτό και τέλος εκφέρεται μέσα από το "όχημα" του στοχασμού, της φιλοσοφίας και της επιστήμης (επαληθεύεται δηλ. πειραματικά ή υπόκειται στον έλεγχο της λογικής και της εμπειρίας) το ωραίο ως καλλιτεχνική έκφραση η οποία μεταδίδει συναισθήματα, θέσεις, αντιλήψεις, απόψεις και τέλος η θρησκευτικότητα όπως αυτή διακρίνεται στην ανάγκη του ανθρώπου να βρει απαντήσεις για τα ερωτηματικά της ζωής και του θανάτου³.

Πρόκειται για μια "νίκη του ανθρώπου πάνω στις σκοτεινές πλευρές του εαυτού του και της κοινωνίας, μια υπερβατική θεώρηση της βιολογικής του υποστάσεως". Εξ ορισμού, λοιπόν, ο πολιτισμός προσδιορίζει τις οικονομικές δομές, την ηθική, την φιλοσοφία, την επιστήμη, το δίκαιο, την τέχνη.

Ενώ η παγκόσμια Ιστορία βρίσκεται σε εξέλιξη, και πολιτισμοί διαδέχονται ο ένας τον άλλον, συνυπάρχουν και εξελίσσονται, ο Θεός εν τω προσώπω του Υιού του επιχειρεί σωτηριωδώς, στα πλαίσια της αιωνίου προθέσεώς του. Ο ίδιος ο Θεός εισήλθε υποστατικά στο ιστορικό γίνεσθαι, όταν ο "Λόγος σάρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν" (Ιω 1,14). Έτσι, καθορίζεται πλέον νέος "λόγος" υπάρξεως της ανθρωπότητας και νέο ζωτικό κέντρο πολιτιστικής δημιουργίας. Εισάγεται μια νέα τεχνολογία (ενδελέχεια αν θέλετε) η οποία κατευθύνει το "ανθρώπινο" και ολόκληρη την κτίση σ' ένα νέο "τέλος"⁴. Στο θεανδρικό πρόσωπο του Ιησού Χριστού η Ιστορία και η αιωνιότητα συναντώνται, όλες οι υποσχέσεις του Θεού υλοποιούνται, ο Νέος Κόσμος της κυριαρχίας του Θεού ανατέλλει, για να καταυγάσει η λυτρωτική του πρόθεση. Η αντίστροφη μέτρηση της εξουδετέρωσης και αφανισμού των εχθρών του ανθρώπου [πόνου - ενοχής - θανάτου οι οποίοι, κατά τον Αυστριακό καθηγητή ψυχιατρικής Victor E. Frankl⁵, συνιστούν την τραγική τριάδα] έχει ήδη αρχίσει, "ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος"(Β' Κορ 15,26), και κάποια στιγμή θα ακουστεί η ιαχή του τελικού θριάμβου "ἐγένετο ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων"⁶.

Το ελπιδοφόρο και ζωοποιό μήνυμα του Ευαγγελίου -δηλ. το "Χριστός αποθανών, αναστάς, μεσιτεύων και πάλιν ερχόμενος μετά δόξης κρίναι..." -μέσω της αναγεννητικής επενεργίας του Πνεύματος της Αληθείας- καθιστά τον άνθρωπο καινούργια δημιουργία, σύμφωνα με το θεόπνευστο ρήμα: "εἶ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαία παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονεν καινὰ."(Β' Κορ 5,17). Η καινούργια, τώρα, αυτή δημιουργία, η οποία σημειωτέον είναι πλάσμένη για να ζει με δικαιοσύνη και καθαρότητα, στοιχεία τα οποία εκπηγάζουν από την ελευθερωτική δύναμη της γνώσης της Αληθείας -που είναι ο Ιησούς Χριστός- γίνεται πυρήνας ευλογίας του περιβάλλοντος ζωτικού χώρου, καθιστώντας τον ανθρώπινο, βιώσιμο και ζωντανό. Γι' αυτό και ο παραινετικός παύλειος λόγος: "ἐνδύσασθαι καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας" (Εφ 4,24). Η πνευματική αυτή μεταμόρφωση και ανακίνηση, την οποία συντελεῖ το Πνεύμα το Άγιον "ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου" (Τιτ 3,5)- δεν έχει ατομικές μονάχα προεκτάσεις, δεν περιορίζεται στο άτομο αυτό καθ' εαυτό. Αναπτύσσεται

μέσα από τον άνθρωπο (Ακ 17,21): ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν, περνάει στο περιβάλλον του για να μεταμορφώσει ολόκληρη την κτίση. Ολόκληρος ο βίος του χριστιανού, του πιστού αν θέλετε, συντονισμένος στους ρυθμούς του Πνεύματος, μέσω του Λόγου του Θεού, συμβάλλει όχι μονάχα στη διαμόρφωση του πολιτισμού αλλά "στη μετάπλαση του σύμπαντος", όπως τόσο εύστοχα το τοποθετεῖ ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας, Αναστάσιος.

Τα πάντα αποκτούν καινούργια σημασία και νόημα. Διορώνται μέσα από την προοπτική του καινούργιου ανθρώπου που πλάστηκε για να ζει με δικαιοσύνη, αλήθεια και καθαρότητα.

Ένα απλό παράδειγμα αυτού αποτελεί η Βιβλική θεώρηση όσον αφορά στο περιβάλλον, λόγου χάριν. Η περιβάλλουσα ημάς κτίσις, η φυσική δημιουργία -το περιβάλλον αν θέλετε- αποτελεί ποίημα του Δημιουργού, το οποίο μάλιστα είναι "καλό λίαν - απόλυτα κόσμιο και ωραίο!" Μέσα σε αυτήν την κτίση ο Θεός έθεσε τον άνθρωπο για να την οικονομεί, δηλ. να την διαχειρίζεται με σύνεση και συνέπεια: "ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν" (Γεν 2,15) καθώς η κτίση είναι του Κυρίου - "τοῦ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς" (Ψαλ 23,1). Ο άνθρωπος, του οποίου το ήθος διαμορφώνεται από τον Λόγο του Θεού και ο οποίος επικαλεῖται Πατέρα (Α' Πε 1,17) τον Θεό "Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς"- συνειδητοποιεῖ ότι η φυσική δημιουργία αποτελεί κτήμα του Πατέρα του την οποία, ως υιός και θυγατέρα του Θεού, είναι υποχρεωμένος να σέβεται, να αποτιμᾶ ορθά, να συμπεριφέρεται αναλόγως αλλά και να φυλάττει⁶. Ρύπανση και μολυσματική υποβάθμιση του αέρα, της ξηράς και των υδάτινων πόρων, αλόγιστη

Τα πάντα αποκτούν καινούργια σημασία και νόημα. Διορώνται μέσα από την προοπτική του καινούργιου ανθρώπου που πλάστηκε για να ζει με δικαιοσύνη, αλήθεια και καθαρότητα

3. Στο σημείο αυτό ας σημειωθεί ότι δεν υπάρχει σύμπτωση απόψεων ανάμεσα στους κοινωνιολόγους όσον αφορά στο αν η γλώσσα και η θρησκεία πρέπει να συγκαταλέγονται ανάμεσα στους τομείς πολιτισμού, και αυτό επειδή κάποιοι είναι της άποψης ότι η θρησκεία, η γλώσσα και ο πολιτισμός είναι τα τρία διαφορετικά αυτόνομα πανανθρώπινα φαινόμενα.

4. Α. Γιαννουλάτος, σελ. 110-136.

5. Victor E. Frankl, Man's Search for Ultimate Meaning (New York: Basic Books, 2000), σελ. 123.

6. Σε αυτήν τη συνάφεια, θα ήθελα να πω ότι επικροτούμε τις πρωτοβουλίες του Οικουμενικού Πατριάρχη κκ. Βαρθολομαίου προς την κατεύθυνση της περιβαλλοντικής αφύπνισης του χριστιανώμου πληρώματος.

κατασπατάληση των πρώτων υλών (ενεργειακών και μη), παράλογοι ρυθμοί παραγωγής, ασύνητη προώθηση του καταναλωτισμού (ο οποίος σημειωτέον έχει γίνει πλέον σπορ) και ξέφρενη τάση για απόκτηση πλούτου -στο όνομα της ανάπτυξης- συνθέτουν το τοπίο μιας μη Βιβλικής θεώρησης του κόσμου που μας περιβάλλει, αν όχι αντινομία όρων. Σύμφωνα με την Αγία Γραφή, "πορισμός μέγας ἢ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας" -πραγματικός πλούτος (Α΄ Τιμ 6,6). Δυστυχώς, αντί για την ευσέβεια και την αυτάρκεια, στις μέρες μας ευδοκίμουν η ασέβεια και η πλεονεξία, τάσεις που οδηγούν στην πνευματική ένδεια και δυσπραγία.

Και δεν είναι μονάχα το περιβάλλον για το οποίο η Αγία Γραφή έχει λόγον -ο οποίος μάλιστα επιβάλλεται να ακουσθεί αλλά και να εισακουσθεί αν πρόκειται να συμβάλει στη διαμόρφωση του πολιτισμού για τώρα και για το μέλλον. Η Αγία Γραφή έχει επίσης λόγο και για ζητήματα που αφορούν στις διανθρώπινες σχέσεις -καθώς αυτές διορώνται μέσα από τη βασική αρχή της *imago dei* δημιουργίας του⁷ - όπως λόγου χάριν για την οικογένεια, την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τον σεβασμό για την ιδιαιτερότητα του άλλου, την προστασία των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη διαμόρφωση κλίματος ανοχής, συμφιλίωσης και αμοιβαίου σεβασμού

για τη γνώμη και την άποψη του άλλου. Αλίμονο, αν ως χριστιανοί δεν αγωνιστούμε για τη δικαιοσύνη, την αλήθεια, την αδελφосύνη, την πραότητα, τη σωφροσύνη και την ευσέβεια. Δυστυχώς είναι φορές που περνάμε στην κοινωνία την εικόνα ενός κατακεραματισμένου Χριστού τον οποίον ποσώς ενδιαφέρουν τα προβλήματα του σύγχρονου ανθρώπου. Περνάμε προς τα έξω έναν Χριστό, το ενδιαφέρον του οποίου επικεντρώνεται στα τεκταινόμενα της ομολογιακής κοινότητας στην οποία ανήκουμε και μόνον, χωρίς να νοιάζεται για τον πόνο, τη δυστυχία, την απόγνωση, την κραυγή και τον θρήνο έξω και πέρα από μας. Δείχνουμε έναν Χριστό ανίκανο, αδύναμο, ανήμπορο να κάνει κάτι, και του οποίου η ατονημένη φωνή διαχέεται ως υπόκωφο σήμα μέσα στον ορμαγδό της κραυγής της απόγνωσης των σύγχρονων κοινωνιών. Και όμως, αμυνόμενοι και απολογούμενοι, ισχυριζόμαστε πως είμαστε οι "λόγον ζωής ἐπέχοντες" (Φιλ 2,16), όντες φορείς του σωτηριώδους μηνύματος Εκείνου, "τῷ μῶλωπι τοῦ ὁποῦ ἡμεῖς ἰάθημεν" (Τέρτο Άσμα του Παθητού Δούλου -Ήσ 53,5).

Στο επόμενο η συνέχεια

7. W. Sibley Towner, Clones of God - Genesis 1:26-28 and the Image of God in the Hebrew Bible, Interpretation, vol. 59, No. 4, Oct. 2005, σελ. 341-356.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Ειδοποιούνται οι αγαπητοί συνδρομητές του "ΑΣΤΕΡΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ"
να εξοφλήσουν τη συνδρομή τους.

**Με κατάθεση στον αριθμό Λογαριασμού Τραπέζης ALPHA
149-00-2786-004611 (Ιωάννης Εμμανουήλ)**

ή με ταχυδρομική επιταγή ή στους κατά τόπους αντιπροσώπους.

*Προσοχή!!! Μην αμελήσετε να δώσετε στην τράπεζα το ονοματεπώνυμό σας
ώστε να ενημερωθεί το αρχείο μας.*

Οι συνδρομές για το έτος 2006 έχουν ως εξής:

Ελλάδα και Κύπρος: 10 €

**Οι συνδρομές του εξωτερικού: Χώρες Ευρωπαϊκής Ενώσεως: 26 €,
ΗΠΑ: 30 δολάρια ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία: 40 δολάρια Καναδά ή Αυστραλίας**

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ ΘΕΡΜΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΜΑΣ ΝΑ ΑΠΟΣΤΕΙΛΟΥΝ ΤΟ ΣΥΝΤΟΜΟΤΕΡΟ ΤΙΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΤΟΥΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΑΛΤΣΧΑΪΜΕΡ

"Γι' αυτό θα φροντίζω πάντα να σας υπενθυμίζω αυτά τα πράγματα, μολονότι βέβαια τα ξέρετε και μένετε σταθεροί στην αλήθεια που διδαχτήκατε. Και νομίζω πως είναι σωστό να κεντρίζω τη θύμησή σας με τις υπομνήσεις μου, όσο βρίσκομαι σε τούτη την πρόσκαιρη ζωή... Γι' αυτό θα φροντίσω να μπορείτε να φέροντε στο νου σας όλα αυτά τα πράγματα σε κάθε περίπτωση, ακόμη κι όταν εγώ θα έχω φύγει απ' αυτή τη ζωή" (Β' Πέτρου 1:12-15).

Ο πατέρας μου πέθανε το 1995 από επιπλοκές που του προκάλεσε το "Αλτσχάϊμερ" από το οποίο υπέφερε. Καθώς η αρρώστια του προχωρούσε ολοένα και περισσότερο, το λαμπερό μυαλό του άρχισε να σκοτεινιάζει και να βυθίζεται μέσα σε μια πυκνή ομίχλη από την οποία δεν επρόκειτο ν' απαλλαγεί ποτέ στη ζωή αυτή. Μερικές φορές, όταν φαινόταν να είναι ανήσυχος, κάποιος μέλος από την οικογένειά μας άρχιζε να ψάλλει έναν ύμνο. Ο πατέρας χαμογελούσε κι άρχιζε να τον σιγοψιθυρίζει κι αυτός. Αν έψελνε κάποιος μαζί του, μπορούσε άνετα να θυμάται τα λόγια του ύμνου. Όμως, φαίνεται ότι η αρρώστια του ζήλευε που μπορούσε να κάνει έστω κι αυτό το ελάχιστο, και σε λίγο καιρό σταμάτησε και η υμνωδία.

Αυτό το σκεφτόμουν αυτή τη βδομάδα, καθώς διάβαζα τα λόγια που έγραψε ο Πέτρος στους παραλήπτες της επιστολής του: "Γι' αυτό θα φροντίζω πάντα να σας υπενθυμίζω αυτά τα πράγματα, μολονότι βέβαια τα ξέρετε...". Γιατί άραγε θα έπρεπε να τους θυμίζει κάτι που γνώριζαν ήδη; Στην πραγματικότητα, ο Πέτρος λέει ότι ήσαν ήδη "στηριγμένοι" στην αλήθεια που κατείχαν. Γιατί λοιπόν να έχουν ανάγκη να τους θυμίζει κάτι που είχαν βαθιά ριζωμένο στο μυαλό τους; Η απάντηση είναι και αξιοπερίεργη και ταυτόχρονα στρατηγική για την καθημερινή ζωή του Χριστιανού.

Αναρίθμητες φορές μέσα στη Βίβλο, ο Θεός λέει στο λαό Του να "θυμάται". Μας παραγγέλλει: "Μην ξεχνάτε". Πού αναφέρεται άραγε; Μήπως αναφέρεται σε μια στιγμιαία παραδρομή της φυσικής μας μνήμης που μας κάνει να ξεχνάμε μια συνάντηση που έχουμε στις 2 το μεσημέρι; Όχι βέβαια! Μια τέτοια παραδρομή μνήμης έχει να κάνει συνήθως με τη σχέση μας με τον Δημιουργό και Σωτήρα μας. Ο Θεός μάς λέει να μην Τον ξεχνάμε. Να θυμόμαστε τί έχει κάνει για μας. Να θυμόμαστε τις αρχές και τις υποσχέσεις του Ευαγγελίου. Πώς μπορούμε να ξεχάσουμε τον Θεό; Πώς είναι δυνατό να μη θυμόμαστε τη θαυμάσια χάρη Του στη ζωή μας;

Το Αλτσχάϊμερ είναι μια αρρώστια που επιτίθεται στον εγκέφαλο και λαμβάνει χώρα στο σώμα του

ανθρώπου. Οι σύνδεσμοι ανάμεσα στα κύτταρα αχρηστεύονται και δεν μπορούν πια να μεταφέρουν εκείνα τα αόρατα, αστραπιαία κομματάκια πληροφόρησης. Κατά τον ίδιο τρόπο, κι εμείς από τη φύση μας έχουμε την τάση να κλίνουμε περισσότερο προς την αμαρτία και να έχουμε αντιπάθεια προς τον Θεό. Αυτή η σκοτεινή προδιάθεση επιτίθεται συνεχώς στις σκέψεις μας και στην ενθύμηση του Θεού. Έχουμε την τάση να ξεχνάμε τις θαυμαστές επεμβάσεις Του στη ζωή μας τόσο στο παρελθόν όσο και στο παρόν και μέσα στον εγωισμό μας να παραπονοιάσαστε με πικρία για κάποια θλίψη ή πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε στη ζωή μας. Έχουμε την τάση να λησμονούμε την αγιότητά Του και τη δική μας αναξιότητα και να νομίζουμε ότι ο

Θεός έχει κάποια υποχρέωση απέναντί μας, ότι μάς χρωστάει την καλοσύνη Του. Έχουμε την τάση να ξεχνάμε την παντογνωσία και τη σοφία Του και να παριστάνουμε τον σύμβουλο στον "Θεό του Αβραάμ, του Ισαάκ και του Ιακώβ". Έχουμε την τάση να λησμονούμε την τέλεια εξάρτησή μας από Εκείνον.

Δυστυχώς δεν υπήρχε κανένα χάπι για τον πατέρα μου, για να σταματήσει αυτή η ύπουλη επίθεση του Αλτσχάϊμερ.

Δεν υπήρχε καμιά θεραπεία

για να τον απελευθερώσει από το στιβαρό σφιξιμο της αρρώστιας που διαρκώς γινόταν όλο και πιο ανυπόφορο. Είχε ξεχάσει όλα τα αγαπητά πρόσωπα γύρω του. Είχε ξεχάσει ποιος ήταν ο ίδιος. Όμως, για όλους εκείνους που υποφέρουν από το πνευματικό Αλτσχάϊμερ υπάρχουν θαυμάσια νέα. Ο Θεός έχει δώσει στα παιδιά Του μια καινούργια φύση - μια μνήμη για να θυμούνται τα άγια πράγματα. Έχει δυναμώσει την ικανότητα αυτή της ενθύμησης με τη συνεχή παρουσία του Αγίου Πνεύματος. Τώρα πια έχουμε νέα, δυναμωμένα από το Άγιο Πνεύμα μάτια, που είναι σε θέση να Τον βλέπουν συνεχώς μέσα στη δημιουργία Του. Έχουμε νέα, δυναμωμένα από το Άγιο Πνεύμα αυτιά, που μπορούν να ακούνε και να καταλαβαίνουν τα λόγια Του. Έχουμε μια καινούργια, εμπνευσμένη από το Άγιο Πνεύμα καρδιά, που μπορεί να Τον αγαπάει ακόμα και μέσα στις μεγαλύτερες αντιξοότητες και θλίψεις της

Ο Θεός έχει δώσει
στα παιδιά Του
μια καινούργια
φύση - μια μνήμη
για να θυμούνται
τα άγια πράγματα

ζωής αυτής.

Πριν από λίγα χρόνια, ένα παγωμένο και χιονισμένο πρωινό, το σπίτι της Ντέλλα Όζμπορν κάηκε ολοκληρωτικά. Όταν πήγα εκεί, είδα με μεγάλη μου θλίψη, ότι στη θέση που βρισκόταν το κατάλευκο σπίτι της, τώρα πια δεν απέμενε παρά ένας μεγάλος μαύρος, τετράγωνος σωρός από στάχτες! Και κάτω από εκείνη τη σκοτεινή μάζα που εξακολουθούσε να σιγοκαίει, κείτονταν τα πτώματα των τριών μικρών κοριτσιών της! Έτρεξα αμέσως στο γειτονικό σπίτι ενώ τα δάκρυα κυλούσαν ήδη στα μάτια μου. Αγκάλιασα τη φίλη μας, αυτή τη γυναίκα που καθάριζε σπίτια, που βοηθούσε στο νηπιαγωγείο της εκκλησίας μας, και συχνά φρόντιζε και τα δικά μας παιδιά όταν απουσιάζαμε απ' το σπίτι. Κλάψαμε μαζί. Τι μπορούσα, αλήθεια, να της πω; Σίγουρα, σκέφτηκα, ένα τέτοιο φοβερό πρωινό σαν κι αυτό, το πνευματικό Αλτσχάϊμερ θα είχε θολώσει τη μνήμη της και θα την είχε απομακρύνει από τα άγια πράγματα. Με την αίσθηση ότι ήμουν ακατάλληλος να πω σπιδήποτε, κατέφυγα στη Βίβλο μου. Η Ντέλλα με κοίταξε και είπε: "Προτού διαβάσεις, θέλω να πω κάτι". Ήμουν αίσιγυρος ότι ήταν έτοιμη να ουρλιάξει και να φωνάξει ενάντια στον ουρανό από τα βάθη της ανείπωτης θλίψης της. Όμως, συνέβηκε ακριβώς το αντίθετο. Άκουσα από τα χείλη της την πιο μεγαλειώδη ομολογία πίστης που έχω ακούσει ποτέ σε παρόμοιες συντριπτικές περιστάσεις, "Γιάννη", μου είπε. "Θέλω προτού διαβάσεις, να γνωρίζεις ότι σήμερα το πρωί ο Θεός βρίσκεται στο θρόνο Του. Βασιλεύει και είναι καλός". Διαβάσαμε κατόπιν ορισμένα λόγια που είπε ο Θεός στο παρελθόν

σχετικά με την απόλυτη κυριαρχία Του και με τη δύναμή Του να παρηγορεί. Ναι, εκείνο το πρωινό, όταν εγώ ήμουν σχεδόν βέβαιος, ότι η σκοτεινή διάθεση ν' απαρνηθεί την καλοσύνη του Θεού πάλευε λυσσαλέα μεσ' στην καρδιά της, η Ντέλλα θυμόταν. Είχε αρνηθεί πεισματικά να ξεχάσει!

Για όλους εκείνους που υποφέρουν από τα εξαντλητικά συμπτώματα του φυσικού Αλτσχάϊμερ, θα ήθελα να πω τούτο: όταν εσείς δεν θα μπορείτε πια να θυμόσαστε τον Θεό, Εκείνος θα σας θυμάται. "Μπορεί τάχα η μάνα το βρέφος της να λησμονήσει, και να μη δείξει την αγάπη της στο σπλάχνο της που γέννησε; Μα κι αν ακόμη εκείνες λησμονήσουν, δε θα σε λησμονήσω εγώ. Να, κοίτα, εγώ μεσ' στις παλάμες των χεριών μου σε ζωγράφισα" (Ησαΐας 49:15-16).

Θυμάμαι τον πατέρα μου και χαμογελάω. Πόσο χαίρομαι, αλήθεια, κάθε φορά που τον θυμάμαι! Όμως, όσο θαυμάσιες κι αν είναι για μένα οι αναμνήσεις αυτές, ωχριούν μπροστά στην απόλαυση που νιώθω στο μυαλό μου όταν θυμάμαι τον Δημιουργό και Σωτήρα μου.

John Sartelle

Μετάφραση: Σ. Μανουσαρίδου

Σ.τ.μ.: Το άρθρο αυτό μεταφράστηκε από το περιοδικό "Tabletalk" του μηνός Ιουλίου 2005. Ο John Sartelle είναι ο ποιμένας της Πρεσβυτερικής Εκκλησίας Tates Creek στο Lexington του Κεντάκυ που διαδέχθηκε τον αγαπητό αδελφό και εργάτη του Ευαγγελίου για πολλά χρόνια αιδ. Πέτρο Ρούκα.

ΚΑΘΕ ΠΡΩΙ
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Μία έκδοση του περιοδικού *Αστὴρ τῆς Ανατολῆς*

Βινωμένα από την τέχνη του Γιώργου Α. Χατζεργαίου, τα μεθυστικά αναγνωστάκια διαβάζονται κάθε χρόνο. Στις μέρες μας διατίθενται ηλεκτρονικά.

Παραγγελίες: τηλ. 210 3331079
φax 210 3316377
ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: astir@gec.gr

ΕΤΙΜΑΡΤΑ ΕΠΙΤΡΕΨΕ

Γερμανικός Προτεσταντισμός και Ναζισμός

Γ. Η περίοδος 1935 - 1938

του δρος Θ.Γ. Γραμμένου

Το 1934 τελειώνει με την απόλυση, στις 22 Δεκεμβρίου, του Karl Barth από το Πανεπιστήμιο της Βόννης. Ο Barth εγκαταλείπει τη Γερμανία και αποδέχεται τη μετάκληση που του απευθύνει το Πανεπιστήμιο της Βασιλείας, στην Ελβετία. Στις αρχές του Μαρτίου 1935, η σύνοδος της Ομολογιακής Εκκλησίας στην Πρωσία εκδίδει ψήφισμα σύμφωνα με το οποίο καταδικάζει τη ναζιστική φυλετική ιδεολογία και τη διάδοση "νεο-παγανιστικών" ιδεών. Στο ψήφισμα, μεταξύ άλλων, αναφέρεται χαρακτηριστικά: "Βλέπουμε τον λαό μας ενώπιον ενός θανάσιμου κινδύνου, ο οποίος συνίσταται στην εμφάνιση μιας νέας θρησκείας... Στο πλαίσιο της έννοιες όπως αίμα και φυλή, λαός, τιμή και ελευθερία ανάγονται σε λατρευτικά είδωλα." Ο ρατσισμός απορρίπτεται ως απολυταρχική κοσμοθεώρηση και ο κρατικός μηχανισμός κινητοποιείται ακαριαία προβαίνοντας σε συλλήψεις 700

παστόρων. Παράλληλα, ο επίσκοπος L. Müller απαγορεύει την από άμβωνος αναφορά σε πολιτικές και εκκλησιαστικές εξελίξεις με αποτέλεσμα την εκτεταμένη σύλληψη παστόρων που ανήκουν στην Ομολογιακή Εκκλησία και καταδίδονται ως παραβάτες από μέλη του ποιμνίου τους.

Μεταξύ 4 και 6 Ιουλίου, πραγματοποιείται η 3η παγερμανική Σύνοδος της Ομολογιακής Εκκλησίας στην πόλη του Augsburg, όπου λαμβάνεται (πλειοψηφικά) η συντηρητική απόφαση της αποφυγής της οριστικής ρήξης με τις επίσημες εκκλησιαστικές αρχές. Η κυβέρνηση προσπαθεί να δείξει την ικανοποίησή της και αποφυλακίζει έναν αριθμό παστόρων, οι οποίοι είχαν εγκλειστεί σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Στις 8 Ιουλίου, νομοθετείται η υποχρεωτική "απόδειξη αρίας καταγωγής" (Ariernachweis) για όλους τους εγγεγραμμένους, καθώς και τους υποψήφιους, φοιτητές στα πανεπιστήμια του Ράιχ. Στις 16 Ιουλίου, ο Χίτλερ διορίζει τον προσωπικό του φίλο, ευαγγελικό και ανώτερο αξιωματικό των Ταγματών Εφόδου (SA) Hans Kerrl, ως νέο υπουργό του Ράιχ "επί εκκλησιαστικών θεμάτων". Στο μεταξύ, η αδυναμία του επισκόπου του Ράιχ, L. Müller, να διευθετήσει τα

Εμπρησμός Συναγωγής

εκκλησιαστικά ζητήματα και να επαναφέρει την Εκκλησία "σε τάξη" έχει ως αποτέλεσμα τον παραγκωνισμό του και την ίδρυση της "Εκκλησιαστικής Επιτροπής του Ράιχ" (RKA) υπό τη διεύθυνση του Wilhelm Zoellner. Στο μεταξύ, από 10 έως 16 Σεπτεμβρίου 1935 πραγματοποιείται στη Νυρεμβέργη το 7ο συνέδριο του NSDAP, στις εργασίες του οποίου ψηφίζονται οι λεγόμενοι "νόμοι της Νυρεμβέργης". Με τους νόμους αυτούς τίθεται το νομικό πλαίσιο της αντισημιτικής ιδεολογίας. Οι διώξεις των Εβραίων έχουν πλέον την πλήρη κάλυψη του κράτους υπό τις ευλογίες του νόμου.

Στο διάστημα μεταξύ 17 και 22 Φεβρουαρίου 1936 πραγματοποιείται η 4η παγερμανική Σύνοδος της Ομολογιακής Εκκλησίας στο Bad Oeynhausen. Οι λεγόμενες άθικτες τοπικές εκκλησίες της DEK καθώς και

ορισμένες ενορίες της Ομολογιακής Εκκλησίας παρέχουν αυξανόμενη υποστήριξη στον Zoellner, με αποτέλεσμα τη διάσπαση της Ομολογιακής Εκκλησίας στις 18 Μαρτίου. Οι άθικτες λουθηρανικές εκκλησίες της Βαυαρίας και της Βυρτεμβέργης σχηματίζουν από κοινού με τις λουθηρανικές εκκλησίες της Ομολογιακής Εκκλησίας το "Συμβούλιο της Ευαγγελικής-Λουθηρανικής Εκκλησίας της Γερμανίας". Στην Ομολογιακή Εκκλησία παραμένουν, ουσιαστικά, μόνον οι εκκλησίες της Πρωσίας, ενώ εκλέγεται προσωρινή διοίκηση. Στο μεταξύ, από τις 7 Μαρτίου γερμανικά στρατεύματα έχουν καταλάβει, κατά παράβαση της Συνθήκης των Βερσαλλιών, τη Ρηνανία. Στις 26 Μαΐου, ο Goebbels, εγκαινιάζει μια εκστρατεία κατά των μοναστηριών παραπέμποντας σε δίκη 276 μοναχούς με την κατηγορία ομοφυλοφιλικών πράξεων κατά συρροή. Στις 4 Ιουλίου, η προσωρινή διοίκηση της Ομολογιακής Εκκλησίας εκδίδει ψήφισμα στο οποίο, μεταξύ άλλων, αναφέρονται τα εξής: "Όταν οι έννοιες αίμα, φυλή, λαός και τιμή ανάγονται σε αιώνιες αξίες, τότε ο ευαγγελικός Χριστιανός είναι αναγκασμένος, δυνάμει της πρώτης Εντολής, να αρνηθεί αυτή την αξιολόγηση... Όταν στο πλαίσιο της εθνικοσοσιαλιστικής κοσμοθεώρησης επιβάλλεται στον

Χριστιανό ο αντισημιτισμός, ο οποίος ισοδυναμεί με το μίσος κατά των Εβραίων, τότε εκείνος αντιπαραθέτει την χριστιανική "αγάπη προς τον πλησίον." Στο κείμενο του ψηφίσματος υπέφωσκαν τα όρια της χριστιανικής υπακοής στις Αρχές: όπου το κράτος προσπαθούσε να εμποδίσει τη διάδοση του Ευαγγελίου, δηλαδή το έργο της Εκκλησίας, ο Χριστιανός όφειλε να αντισταθεί. Ωστόσο, το κάλεσμα κάθε Χριστιανού σε πρακτική αντίσταση κατά του ναζισμού δεν αναφερόταν ρητά πουθενά σε ολόκληρο το κείμενο. Αν και καταβλήθηκε προσπάθεια το ψήφισμα να μη δημοσιοποιηθεί, κατέληξε με άγνωστο τρόπο στο εξωτερικό όπου και έγινε γνωστό σε ευρύτερους κύκλους. Στη συνέχεια, ενώ στο μεταξύ την 1η Αυγούστου 1936 έχει ξεκινήσει η 11η Ολυμπιάδα στο Βερολίνο, το ψήφισμα προτείνεται στις 23 Αυγούστου ως επίσημο κείμενο στις εκκλησίες-μέλη της Ομολογιακής Εκκλησίας, αφού προηγουμένως αφαιρούνται επίμαχες φράσεις όπως οι ως άνω. Εν τούτοις, η συντηρητική πτέρυγα της Ομολογιακής Εκκλησίας (κυρίως οι λουθηρανικές εκκλησίες) κρατά αποστάσεις από το κείμενο το οποίο χαρακτηρίζει πράξη "εσχάτης προδοσίας". Σε ανακοίνωσή της με ημερομηνία 20 Νοεμβρίου 1936 δηλώνει ότι "υποστηρίζουμε μαζί με την Εκκλησιαστική Επιτροπή του Ράιχ τον Φύρερ στον αγώνα ζωής του γερμανικού λαού κατά του μπολσεβικισμού".

Στο ίδιο διάστημα, με εντολή του αρχηγού των SS, Heinrich Himmler, απαγορεύεται η παροχή θεολογικής εκπαίδευσης παστόρων από την Ομολογιακή Εκκλησία. Ωστόσο, ήδη από το 1935, η τελευταία έχει ιδρύσει στο Elberfeld μια μυστική "Εκκλησιαστική Ανώτατη Σχολή". Παράλληλα, κατά καιρούς η προσωρινή διοίκηση εκδίδει και διανέμει αποφάσεις, τις οποίες τυπώνει σε παράνομα τυπογραφεία, σχετικές με διάφορα θέματα όπως τις διώξεις πολιτικών αντιπάλων του καθεστώτος και Εβραίων, τον κίνδυνο ενός επερχόμενου πολέμου, κ.α. Ο κρατικός μηχανισμός ενεργοποιείται και η Γκεστάπο προβαίνει σε μια "επίθεση σε όλα τα μέτωπα" κατά της εναπομένουσας Ομολογιακής Εκκλησίας. Τον Ιούνιο του 1937, συλλαμβάνεται ο επίσκοπος της Εκκλησίας του Βρανδεμβούργου, Otto Dibelius, καθώς και άλλα 48 εξέχοντα στελέχη της Ομολογιακής Εκκλησίας, ενώ την 1η Ιουλίου συλλαμβάνεται ο Martin Niemöller (βλ. σχετική υποσημείωση στο τ. Δεκεμβρίου 2005 του Αστέρρα της Ανατολής). Τον Νοέμβριο του 1937 εγκλείεται στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του

Buchenwald ο πάστορας Paul Schneider. Από το κελί του απαγγέλλει εδάφια από το Ευαγγέλιο για τους υπόλοιπους κρατούμενους και προσπαθεί να τους παρηγορήσει μιλώντας τους για τις αλήθειες του Ευαγγελίου. Ο P. Schneider, ο οποίος εκτελείται 18 μήνες αργότερα, στις 18 Ιουλίου 1939, είναι ο πρώτος ευαγγελικός πάστορας που θανατώνεται από το ναζιστικό καθεστώς. Ο Dietrich Bonhoeffer (βλ. σχετική υποσημείωση στο τ. Δεκεμβρίου 2005 του Αστέρρα της Ανατολής) θα τον χαρακτηρίσει ως τον πρώτο Χριστιανό μάρτυρα στον αγώνα κατά του εθνικοσοσιαλισμού. Μέχρι τα τέλη του 1937, ένας μεγάλος αριθμός παστόρων της Ομολογιακής Εκκλησίας έχει συλληφθεί, εγκλείσται σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, ή του έχει επιβληθεί απαγόρευση να κηρύττει.

Στις 12 Μαρτίου 1938, γερμανικά στρατεύματα εισβάλλουν στην Αυστρία και στις 13 Μαρτίου ο Χίτλερ ανακοινώνει την "προσάρτηση" της Αυστρίας στο γερμανικό Ράιχ. Ο υπουργός Kerrl διατάσσει όλους τους κληρικούς "να ορκισθούν πίστη στον Φύρερ" στις 20 Απριλίου, ημέρα γενεθλίων του Χίτλερ, αναζωογονώντας τις εντάσεις στη Γερμανική Ευαγγελική Εκκλησία. Οι περισσότερες τοπικές εκκλησίες υποστηρίζουν την απόφαση του υπουργού. Αργότερα αποκαλύπτεται ότι ο Χίτλερ δεν είχε γνώση αυτής της απόφασης του Kerrl. Στις 25 Ιουλίου, απαγορεύεται με νόμο η άσκηση του ιατρικού επαγγέλματος από Εβραίους σε ολόκληρη την επικράτεια του Ράιχ, η οποία περιλαμβάνει πλέον και την Αυστρία. Το φθινόπωρο του 1938, στις 29 Σεπτεμβρίου και μετά από πιέσεις του Χίτλερ και υπαναχωρήσεις της Βρετανίας και της Γαλλίας υπογράφεται το Σύμφωνο του Μονάχου που υποχρεώνει την Τσεχοσλοβακία να παραχωρήσει στο γερμανικό Ράιχ τη Σουδητία, μια περιοχή έκτασης περίπου 29.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων (σχεδόν ολόκληρη η Τσεχία) που περιλαμβάνει τη Βοημία,

τη Μοραβία, και τη νότια Σιλεσία, όπου υπάρχει σημαντικός γερμανόφωνος πληθυσμός (Σουδήτες) της τάξης των 3,5 εκατομμυρίων ανθρώπων, οι οποίοι αποτελούν περίπου το 20% του συνολικού πληθυσμού. Ας σημειωθεί, ότι με κοινή απόφαση Γερμανίας, Ιταλίας, Βρετανίας και Γαλλίας έχει απαγορευθεί στην Τσεχοσλοβακία να συμμετάσχει στη διάσκεψη του Μονάχου. Το πρώτο δεκαήμερο του Οκτωβρίου γερμανικά στρατεύματα καταλαμβάνουν την Τσεχία και παρελαύνουν στην Πράγα. Η προσωρινή διοίκηση της Ομολογιακής Εκκλησίας προβαίνει στην πραγματοποίηση ειδικής λατρείας προσευχής (Gebetsliturgie), η οποία περιλαμβάνει κυρίως προσευχές για την τύχη των Τσέχων. Ο υπουργός Kerrl καλεί τις διοικήσεις των άθικτων τοπικών εκκλησιών σε ρήξη με την Ομολογιακή Εκκλησία "ένεκα θρησκευτικών και πατριωτικών λόγων". Ωστόσο, η βασική αιτία για την παρέμβαση αυτή του Kerrl είναι η επιστολή του Karl Barth προς τον Joseph L. Hromadka, κοσμητόρα της θεολογικής σχολής του Πανεπιστημίου της Πράγας, με την οποία καλεί όλους τους Τσέχους σε ένοπλη αντίσταση κατά της εισβολής των ναζι. Ακόμη και η προσωρινή διοίκηση της Ομολογιακής Εκκλησίας απορρίπτει την επιστολή του Barth ως "πολιτική παρέμβαση", με αποτέλεσμα η Ομολογιακή Εκκλησία να γνωρίσει τη σοβαρότερη κρίση της.

Στο μεταξύ, ήδη μετά την προσάρτηση της Αυστρίας, μεγάλος αριθμός Εβραίων έχει αποφασίσει να εγκαταλείψει το Ράιχ, καθώς οι διώξεις σε βάρος τους εντείνονται καθημερινά. Τον Ιούλιο του 1938 πραγματοποιείται διεθνής διάσκεψη στο Ενιάν της Γαλλίας, αλλά καμία από τις 32 χώρες που μετέχουν στη διάσκεψη δεν δηλώνει διατεθειμένη να δεχθεί στο έδαφός της τους διωκόμενους Εβραίους. Μάλιστα, η κυβέρνηση της Πολωνίας ψηφίζει νόμο σύμφωνα με τον οποίο από της 30ής Οκτωβρίου παύουν να ισχύουν τα διαβατήρια των περίπου 12.500 Πολωνοεβραίων που διαμένουν περισσότερα από πέντε χρόνια

Στο χάρτη σημειώνονται πόλεις όπου έγινε εμπρησμός συναγωγών

στη Γερμανία. Ως αποτέλεσμα, στις 29 Οκτωβρίου η Γκεστάπο προβαίνει στη σύλληψη σχεδόν του συνόλου αυτών των Πολωνοεβραίων, τους οποίους και απελαύνει πάραυτα στην Πολωνία. Μετά από αρκετές ημέρες περιπλάνησής τους σε πολωνικό έδαφος, η πολωνική κυβέρνηση αναγκάζεται να τους συγκεντρώσει στον καταυλισμό προσφύγων του Zbomszyn. Στις 3 Νοεμβρίου, ο δεκαεπτάχρονος Πολωνοεβραίος Herschel Grynszpan, που ζει στο Παρίσι, πληροφορείται τη μεταφορά ολόκληρης της οικογένειάς του στο Zbomszyn. Αγοράζει ένα πιστόλι και στις 7 Νοεμβρίου δολοφονεί τον Γερμανό πρεσβευτή στο Παρίσι, Ernst Eduard von Rath. Την ίδια ημέρα, στο Μαγδεβούργο,

στο Κάσελ και αλλού καταστρέφονται σε ενέργειες βανδαλισμού από "αγανακτισμένους πολίτες" εβραϊκά καταστήματα και οικίες. Το όργανο του κόμματος "Λαϊκός Παρατηρητής" της 8ης Νοεμβρίου γράφει στο πρωτοσέλιδο: "Είναι σαφές, ότι ο γερμανικός λαός θα βγάλει τα συμπεράσματά του από αυτή την ενέργεια. Είναι αδύνατον οι εκατοντάδες χιλιάδες Εβραίοι που βρίσκονται στα σύνορά μας να συνεχίσουν να κατέχουν ολόκληρους εμπορικούς δρόμους και κέντρα διασκέδασης, και ως "αλλοδαποί" ιδιοκτήτες ακινήτων να παίρνουν τα χρήματα Γερμανών ενοικιαστών, ενόσω οι ομοεθνείς τους στο εξωτερικό καλούν σε πόλεμο κατά της Γερμανίας και δολοφονούν Γερμανούς δημοσίους υπαλλήλους... Οι πυροβολισμοί στη γερμανική πρεσβεία στο Παρίσι δεν σηματοδοτούν απλώς την έναρξη μιας νέας γερμανικής στάσης στο εβραϊκό ζήτημα, αλλά, ελπίζουμε, θα αποτελέσουν έναυσμα για εκείνους τους αλλοδαπούς που έως τώρα δεν έβλεπαν ότι ανάμεσα στη συνεννόηση των λαών στέκεται εμπόδιο, σε τελική ανάλυση, ο διεθνής εβραϊσμός". Το ίδιο βράδυ πυρπολείται στο Bad Hersfeld η πρώτη εβραϊκή συναγωγή. Ακολουθούν και άλλοι, μεμονωμένοι, εμπρησμοί σε άλλες πόλεις της Γερμανίας, ενώ τη νύχτα της 9ης προς τη 10η Νοεμβρίου, γνωστή ως "νύχτα των κρυστάλλων" (Reichskristallnacht), το πογκρόμ κατά των Εβραίων γενικεύεται σε ολόκληρη την επικράτεια του Ράιχ με,

οργανωμένους πλέον, εμπρησμούς συναγωγών, και βανδαλισμούς εβραϊκών καταστημάτων και οικιών. Η Πυροσβεστική και η Αστυνομία έχουν σαφείς εντολές να μην παρέμβουν. Στα ερείπια αναρτώνται επιγραφές όπως "Εκδίκηση για τη δολοφονία του von Rath" ή "Θάνατος στον διεθνή εβραϊσμό". Το πογκρόμ συνεχίζεται μέχρι το απόγευμα της 10ης Νοεμβρίου και μάλιστα με μεγαλύτερη ένταση στην Αυστρία. Είναι χαρακτηριστική η περιγραφή ενός αυτόπτη μάρτυρα στο Ντίσελντορφ: "Προτού τα SSβάλουν φωτιά στη συναγωγή, ανάγκασαν τους άνδρες της εβραϊκής κοινότητας να συγκεντρωθούν μέσα στον χώρο λατρείας και να βγάλουν τα καπέλα τους, ενάντια στο εβραϊκό έθιμο. Το μέλος της κοινότητας, κ. Ντρεϊφους, αναγκάστηκε να αναγνώσει μεγαλόφωνα από του άμβωνος αποσπάσματα από το ναζιστικό έντυπο "Der Sturm", ενώ οι υπόλοιποι άνδρες έπρεπε να φωνάζουν, σαν σε χορωδία: "είμαστε ένας βρωμερός και ελεεινός λαός". Ύστερα, τα SS ανάγκασαν τους άνδρες να τραγουδήσουν μέσα στη συναγωγή ναζιστικά εμβατήρια και να εκτελέσουν ασκήσεις γυμναστικής". Τις πρώτες πρωινές ώρες, ο κρατικός ραδιοσταθμός αρχίζει να καλεί, ανά ημίωρο, σε παύση κάθε αντίποιου και παρόμοιων εκδηλώσεων. Ωστόσο, μεμονωμένες ενέργειες συνεχίζονται σε διάφορες περιοχές μέχρι και την 12η Νοεμβρίου. Συνολικά, καταστρέφονται ολοσχερώς περίπου 1400 συναγωγές και λατρευτικοί οίκοι και 7500 καταστήματα και οικίες. Παράλληλα, μέχρι το τέλος της 10ης Νοεμβρίου έχουν συλληφθεί περισσότεροι από 30.000 Εβραίοι, οι περισσότεροι άνδρες και έφηβοι, οι οποίοι οδηγούνται την ίδια ημέρα στα στρατόπεδα συγκέντρωσης Buchenwald, Dachau, και Sachsenhausen. Οι διαμαρτυρίες εκ μέρους τόσο της ηγεσίας της Γερμανικής Ευαγγελικής Εκκλησίας όσο και της προσωρινής διοίκησης της Ομολογιακής Εκκλησίας υπήρξαν από ελάχιστες έως ανύπαρκτες. Ωστόσο, μεμονωμένοι πάστορες όπως, για παράδειγμα, ο Bernhard Lichtenberg και ο Helmut Gollwitzer, διάδοχος του M. Niemöller στο Βερολίνο, καθώς και ο Julius von Jan στη Βυρτεμβέργη πήραν θέση στη διάρκεια των κηρυγμάτων τους, με αποτέλεσμα να κατηγορηθούν για "αναμόχλευση παθών". Ο τελευταίος, στο κήρυγμα της 16ης Νοεμβρίου, στο οποίο χρησιμοποίησε εδάφια από τον Ιερεμία κβ', μεταξύ άλλων ανέφερε: "Τις ημέρες αυτές ένα ερώτημα βασανίζει τον λαό μας:...πού είναι ο άνθρωπος, που στο όνομα του Θεού και της δικαιοσύνης θα φωνάξει, όπως ο Ιερεμίας: ποιείτε

Αποτελέσματα της "Νύχτας των κρυστάλλων"

κρίση και δικαιοσύνη και εξαιρέισθε διηρπασμένον εκ χειρός αδικούντος αυτόν και προσήλυτον και ορφανόν και χήραν μη καταδυναστεύετε και μη ασεβήτε και αίμα αθών μη εκχέητε! Ο Θεός μας έστειλε τέτοιους ανθρώπους! Σήμερα βρίσκονται είτε σε στρατόπεδα συγκέντρωσης είτε έχουν δολοφονηθεί. Εκείνοι όμως, οι εισπορευόμενοι ταις πύλαις ταύταις και δυνάμενοι ποιούντες τον λόγον τούτον είναι ψευδοπροφήτες, όπως οι εθνικοί στην εποχή του Ιερεμία, και το μόνο που μπορούν να πράξουν είναι να φωνάζουν "Χάιλ" και "Ζήτω", όχι όμως να κηρύττουν τον λόγο του Θεού...Μας έχει σταλεί ο λογαριασμός για την αποστασία μας από τον Θεό και τον Χριστό, για τον οργανωμένο αντι-χριστιανισμό. Τα πάθη είναι έκλυτα, οι Εντολές περιφρονούνται, Οίκοι του Θεού, ιεροί για κάποιους, πυρπολούνται ατιμωρητί, ξένες ιδιοκτησίες αφαιρούνται ή καταστρέφονται. Άνθρωποι που υπηρέτησαν πιστά τον γερμανικό λαό ρίχνονται σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, απλώς και μόνο επειδή ανήκουν σε άλλη φυλή...Εμείς, ως Χριστιανοί, βλέπουμε πώς το άδικο αυτό εκθέτει τον λαό μας ενώπιον του Θεού κι ότι πρέπει να επισύρει πάνω στη Γερμανία την οργή και την τιμωρία Του...Ο Θεός δεν θα επιτρέψει να χλευάζονται οι δικοί Του...Όσα σπείρει ο άνθρωπος, αυτά και θα θερίσει". Λίγες ημέρες αργότερα, ο von Jan συλλαμβάνεται από άνδρες της SA και ξυλοκοπείται από "αγανακτισμένο πλήθος" σχεδόν μέχρι θανάτου μπροστά στο σπίτι του. Πολίτες που οπεύδουν να τον βοηθήσουν, ξυλοκοπούνται με την ίδια βιαιότητα. Στη συνέχεια, ο υπεύθυνος για τον von Jan, Λουθηρανός επίσκοπος Theophil Wurm, σε επιστολή του προς τον υπουργό δικαιοσύνης του Ράιχ, έγραψε πως ασφαλώς δεν αμφισβητεί το δικαίωμα της πολιτείας να λάβει μέτρα κατά των Εβραίων ως "επικίνδυνων στοιχείων", αλλά "υπό το βλέμμα της αστυνομίας ενέργειες όπως εμπρησμοί και σωματικές κακοποιήσεις, εν μέρει και κλοπές, θλίβουν τον πληθυσμό". Για τις δολοφονίες των ημερών εκείνων, καθώς και για τη σύλληψη και τον εκτοπισμό των 30.000 Εβραίων δεν ανέφερε λέξη. Μετά το 1945, ο Wurm μετανόησε πικρά για την ανεκτική στάση του απέναντι στο ναζιστικό καθεστώς.

Συνεχίζεται

Ο δρ. Θεοφάνης Γ. Γραμμένος διδάσκει Μαθηματικά και Φυσική στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Κινεί η προσευχή το χέρι του Θεού; Η μεσιτική προσευχή του Μωυσή και η μεταμέλεια του Θεού

του αιδ. Π. Κανταρτζή

Η προσευχή κινεί το χέρι του Θεού!

Ακούεται πνευματικό και φαίνεται σωστό. Δίνει έμφαση στην αξία της προσευχής. Παρόλα αυτά, χρειάζεται μια ξεκάθαρη ερμηνεία επειδή διαφορετικά μπορεί να μας οδηγήσει σε συμπεράσματα λανθασμένα.

Δεν θα ασχοληθούμε εκτεταμένα με το θέμα. Θα εστιάσουμε την προσοχή μας στην ερώτηση, κατά πόσο η προσευχή μας καθορίζει, αλλάζει ή έστω διαμορφώνει το θέλημα του Θεού. Πιο συγκεκριμένα θα εξετάσουμε ένα περιστατικό στο οποίο φαίνεται ότι η προσευχή διαμορφώνει καθοριστικά την βουλή του Θεού.

Ο Μωυσής και η κρίση του Θεού πάνω στον αποστάτη Ισραήλ

Αναφερόμαστε στο περιστατικό της μεσιτικής προσευχής του Μωυσή το οποίο βρίσκεται στην Έξοδο κεφ. 32. Ο Θεός οργισμένος με την αποστασία του Ισραήλ που λατρεύει το χρυσό μοσχάρι λέει στον Μωυσή, τώρα λοιπόν, άφες με, και θέλει εξάφθη ή όργη μου έναντιον αυτών και θέλω εξολοθρεύσει αυτούς¹ και θέλω σε καταστήσει έθνος μέγα, Έξοδος 32,10. Ο Μωυσής προσεύχεται και μετεμελήθη ό Κύριος περί του κακού, τό όποιον είπε να κάμη κατά τού λαού αυτού Έξ, 32,14).

Βέβαια διαβάζοντας παρακάτω διαπιστώνουμε ότι ο Θεός δεν "αλλάζει γνώμη" ως προς την βασική του πρόθεση να κρίνει τον Ισραήλ. Έτσι και στο εδ. 27 και στα 29 - 35 διαβάζουμε για την κρίση που θα ξεσπάσει πάνω στον λαό Του λόγω της αποστασίας τους.

Διαβάζουμε χαρακτηριστικά, "Όστις ήμάρτησεν έναντιον έμου, τούτον θέλω εξαλείψει εκ τής βίβλου μου 32,33. και έπάταξε Κύριος τόν λαόν, διά τήν κατασκευήν του μόσχου τόν όποιον κατεσκεύασεν ό Άαρών (32,35). Ο Θεός λοιπόν εκτελεί την αρχική Του πρόθεση: κρίνει και τιμωρεί τον λαό Του. Συναρτά όμως τον τρόπο με τον οποίο θα εκτελέσει την κρίση Του με την στάση του Μωυσή, του δούλου Του.

Η φύση των αποφάσεων του Θεού

Πριν προχωρήσουμε με το περιστατικό που μελετούμε πρέπει να εξετάσουμε ένα ευρύτερο θέμα

που αφορά τις αποφάσεις, το θέλημα του Θεού.

Μελετώντας τον Λόγο του Θεού μπορούμε να πούμε ότι υπάρχουν δύο τρόποι με τους οποίους ο Θεός "θέλει" και "αποφασίζει". Έτσι από τη μία υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες οι αποφάσεις του Θεού είναι αμετάκλητες και τελεσιδικές¹. Ο Θεός θέλει και αποφασίζει "διατακτικά". Η βουλή του είναι διαταγή που αναπότρεπτα και αναπόφευκτα εκτελείται.

Κάποιες άλλες φορές, οι αποφάσεις Του εμπεριέχουν είτε ρητά είτε άρηρτα, κάποιους όρους². Σε αυτές τις περιπτώσεις θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για το "δυσνητικό" θέλημα του Θεού. Δύο παραδείγματα θα μας βοηθήσουν να καταλάβουμε τη διαφορά. Έτσι όταν ο Θεός αποφάσισε να κρίνει την Ιερουσαλήμ το 587 π.Χ., η απόφασή Του ήταν οριστική και αμετάκλητη. Το θέλημά Του 'διατακτικό'. Για αυτό και ζητά από τον Ιερεμία να σταματήσει να προσευχέται γιατί δεν πρόκειται τίποτε να αλλάξει (Ιερεμίας 7:14 - 16).

Από την άλλη, όμως, αν και έχει αποφασίσει να κρίνει τη Νινευή, στέλνει τον προφήτη Του, τον Ιωνά, για να προειδοποιήσει τους Νινευήτες. Όταν αυτοί μετανόησαν, τότε ο Θεός δεν τους κατάστρεψε. Είναι προφανές λοιπόν, ότι σε αυτή την περίπτωση, η απόφαση του Θεού περιλάμβανε έναν όρο, έστω κι αν αυτός δεν ήταν ρητά διατυπωμένος. Ουσιαστικά έλεγε: "Θα σας τιμωρήσω, εφόσον παραμείνετε αμετανόητοι παρά την προειδοποίησή". Το θέλημά Του λοιπόν στην περίπτωση της Νινευή ήταν "δυσνητικό".

Υπάρχει διάκριση λοιπόν, μεταξύ αποφάσεων του Θεού που είναι οριστικές και απόλυτες και αποφάσεων που είναι που εμπεριέχουν όρους, είτε αυτοί είναι διατυπωμένοι ρητά, είτε απλά υπονοούνται³. Διάκριση μεταξύ θελήματος "διατακτικού" και θελήματος "δυσνητικού".

Η φύση του ρόλου και της θέσης του Μωυσή

Ποιος είναι όμως σε θέση να ξέρει πότε το θέλημα

1. Δες Ησαΐας 14:24, 27, 23:7 - 9, 43:10 - 13, Ιερεμίας 30:24

2. Εδώ πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα σαφείς ότι σε καμία περίπτωση δεν ασπάζομαστε την άποψη ότι ο Θεός περιμένει να δει την εκπλήρωση των όρων επειδή δεν ξέρει από πριν το τι θα γίνει. Έτσι για παράδειγμα διαβάζουμε στο βιβλίο της Γένεσης για τον Αβραάμ ότι ό δέ Άβραάμ θέλει εξάπαντος γείνει έθνος μέγα και δυνατόν και θέλουσιν εύλογηθή εις αυτόν πάντα τά έθνη τής γής: 19 επειδή γνωρίζω αυτόν ότι θέλει διατάξει προς τους υιούς αυτού και προς τόν οίκον αυτού, μεθ' εαυτών, και θέλουσιν φυλάξει τήν όδόν του Κυρίου, διά να πράττωσι δικαιοσύνην και κρίσιν, ώστε να επιφέρη ό Κύριος επί τόν Άβραάμ τά όσα έλάλησε προς αυτόν Θ'. Η τελευταία φράση "ώστε να επιφέρει ο Κύριος επί τον Αβραάμ τα όσα έλάλησε προς αυτόν" δείχνει ότι η πρόθεση του Θεού να γίνει ο Αβραάμ "έθνος μέγα και δυνατόν" είναι υπό τον όρο ότι ο Θεός αυτός και τα τέκνα του θα "πράξουν δικαιοσύνη και κρίση". Ο Θεός λοιπόν που θέτει τον όρο αυτό ταυτόχρονα "γνωρίζει" το τί θα κάνει ο Αβραάμ, "γνωρίζει αυτόν". Ένα άλλο, αρνητικό παράδειγμα είναι ο Ισραήλ. Ο Θεός τον οδηγεί στη γη της επαγγελίας και του δίνει τη γη υπό τον όρο ότι ο Ισραήλ θα μείνει πιστός στη διαθήκη με Αυτόν. Ο Θεός που θέτει τον όρο αυτό όμως δεν περιμένει μέσα στην άγνοια να δει τι θα γίνει. Διαβάζουμε στο Δευτερονόμιο 4 ότι ο Θεός γνωρίζει την εξέλιξη και την πορεία του Ισραήλ από την αφετηρία της.

3. Το γεγονός ότι κάποιες αποφάσεις του Θεού περιλαμβάνουν όρους φαίνεται καθαρά στον Ιερεμία 18:5 - 10 και Ιεζεκηήλ 33:13 - 19.

Θεού για κάτι είναι "διατακτικό" και τότε "δυνητικό"; Πότε δηλαδή ο Θεός αποφάσισε με τρόπο οριστικό και αμετάβλητο και πότε αποφάσισε υπό όρους και προϋποθέσεις; Επιστρέφοντας στο περιστατικό της προσευχής του Μωυσή ερχόμαστε να δούμε και να αναγνωρίσουμε το γεγονός ότι ο άνθρωπος αυτός είχε δοσμένο από τον Θεό έναν μοναδικό "μεσιτικό" ρόλο, βίαιε μία ιδιαίτερη σχέση με τον Κύριο.

Σύμφωνα με το βιβλίο των Αριθμών ο ρόλος του ξεπερνούσε κι αυτόν του απλού προφήτη. Διαβάζουμε, Καὶ εἶπεν, Ἀκούσατε τώρα τοὺς λόγους μου· Ἐὰν ἦναι μεταξύ σας προφήτης, ἐγὼ ὁ Κύριος δι' ὀπασίας θέλω γνωρισθῆ εἰς αὐτόν· καθ' ὕπνον θέλω λαλήσει πρὸς αὐτόν· 7 δὲν εἶναι οὕτως περὶ τοῦ θεράποντός μου Μωϋσέως· ἐν ὅλῳ τῷ ὄκῳ μου οὗτος εἶναι πιστός· 8 στόμα πρὸς στόμα θέλω λαλεῖ πρὸς αὐτόν καὶ φανερώς καὶ οὐχὶ δι' αἰνιγμάτων, καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου θέλει βλέπει· διὰ τί λοιπὸν δὲν ἐφοβήθητε νὰ λαλήσητε ἐναντίον τοῦ θεράποντός μου Μωϋσέως (Αριθμοὶ 12,6-8). Το ἴδιο τονίζει και σε άλλες περικοπές όπως το Ἐξοδος 33:11, Δευτερονόμιο 34:10, Ιερεμίας 15:1.

Ο Μωυσής επίσης παρουσιάζεται ως μεσίτης - αντιπρόσωπος ὅλου του λαοῦ. Ξανά στο βιβλίο των Αριθμών διαβάζουμε, Καὶ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς πρὸς τὸν Κύριον, Διὰ τί ἔταλαιπώρησας τὸν δούλόν σου καὶ διὰ τί δὲν εὔρηκα χάριν ἐνώπιόν σου, ὥστε ἔβαλες ἐπ' ἐμέ τὸ φορτίον ὅλον τοῦ λαοῦ τούτου 12 μήπως ἐγὼ συνέλαβον ὅλον τὸν λαὸν τούτον ἢ ἐγὼ ἐγέννησα αὐτούς, διὰ νὰ μοὶ λέγῃς, Λάβε αὐτὸν εἰς τὸν κόλπον σου, καθὼς βαστάζει ἢ τροφὸς τὸ θηλάζον βρέφος, εἰς τὴν γῆν τὴν ὁποίαν ὤμοσας πρὸς τοὺς πατέρας αὐτῶν 13 πόθεν εἰς ἐμέ κρέατα νὰ δώσω εἰς ὅλον τὸν λαὸν τούτον διότι κλαίουσι πρὸς ἐμέ, λέγοντες, Δὸς εἰς ἡμᾶς κρέας νὰ φάγωμεν· 14 δὲν δύναμαι ἐγὼ μόνος νὰ βαστάσω ὅλον τὸν λαὸν τούτου, διότι εἶναι πολὺ βαρὺ εἰς ἐμέ· (Αριθμοὶ 11:11-14).

Κρατώντας στο νου λοιπὸν τα παραπάνω, μπορούμε να πούμε ότι στο περιστατικό της Εξόδου 32 έχουμε μία περίπτωση στην οποία ο Θεός ο ἴδιος θέτει ως ὄρο για τον τρόπο της εκτέλεση της απόφασής Του την ανταπόκριση του Μωυσή⁴ ο οποίος κρατά στην αγκαλιά του τον λαὸ ὅπως "η τροφὸς το θηλάζον βρέφος". Η στάση του Μωυσή, λοιπὸν, εἶναι ο ὅρος που θέτει ο ἴδιος ο Θεός. Διαβάζουμε, "τώρα λοιπὸν, ἄφες με, καὶ θέλει ἐξαφθῆ ἡ οργὴ μου ἐναντίον αὐτῶν καὶ θέλω ἐξολοθρεύσει αὐτούς· καὶ θέλω σε καταστήσει ἔθνος μέγα" (Ἐξ. 32:10). Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι ο Θεός μιλά "στόμα προς στόμα" με τον ξεχωριστό αὐτὸν ἄνθρωπο και του αποκαλύπτει την βουλή Του. Η αποκάλυψη αὐτὴ εἶναι μία ἔμμεση πρόσκληση προς τον Μωυσή να ανταποκριθεῖ⁵. Ο Θεός φανερώνει ἔμμεσα στον δούλο Του ὅτι στην συγκεκριμένη εκείνη περίπτωση ο ὅρος που ο ἴδιος ἔχει θέσει εἶναι ἡ συμφωνία του Μωυσή⁶.

Περιγράφει ἢ προδιαγράφει;

Καθὼς ερχόμαστε να εξετάσουμε τί εφαρμογὴ ἔχει για μας το περιστατικό αὐτὸ ἡ ἐρώτηση κλειδί εἶναι αν "περιγράφει" ἢ "προδιαγράφει". Με ἄλλα λόγια αὐτὸ που διαβάζουμε εἶναι απλὰ ἡ "περιγραφή" ἐνὸς περιστατικού που ἐγένεε μία φορὰ ἢ "προδιαγράφει" αὐτὸ που πρέπει να γίνεται πάντα.

Για να απαντήσουμε, αξίζει να θυμηθοῦμε την μοναδικότητα του ρόλου του Μωυσέως. Θα μπορούσαμε

να "διεκδικήσουμε" για εμάς ὅλα αὐτὰ που βίωσε ο Μωυσής αν ο Θεός μας διαβεβαίωνε ὅτι ἔχουμε και διαδραματίζουμε τον ἴδιο ακριβῶς ρόλο που ο Θεός εμπιστεύτηκε στον Μωυσή.

Ακόμη πιο σημαντικό ὅμως εἶναι το να σημειώσουμε ὅτι ἡ προσευχὴ του Μωυσή δὲν εἶχε πάντα τα ἴδια αποτελέσματα ἀκόμη και για τον ἴδιο. Ἐτσι για παράδειγμα βλέπουμε σε ἕνα ἄλλο περιστατικό τον Μωυσή να προσεύχεται για ἕνα "προσωπικό" του ζήτημα, ζητώντας ἀπὸ το Θεὸ να μπει στη γῆ της επαγγελίας. Ο Θεός ἐκεῖ του απαντὰ, "ἀρκεῖ εἰς σε, μὴ λαλήσεις προς ἐμέ πλέον περὶ τούτου" (Δευτ. 3:26).

Βλέπουμε ὅτι ἐνὼ σε ορισμένες περιπτώσεις ἡ προσευχὴ του Μωυσή διαδραμάτιζε καθοριστικό ρόλο σε ἄλλες δὲν εἶχε κανένα ἀπολύτως ἀποτέλεσμα. Ποιο περιστατικό λοιπὸν πρέπει να γίνει για μας το υπόδειγμα; Εστιάζοντας στην προσευχὴ του Μωυσή στην Ἐξοδο 32 βλέπουμε την προσευχὴ να καθορίζει την ἀπόφαση του Θεοῦ. Εστιάζοντας στην προσευχὴ του στο Δευτερονόμιο 3 βλέπουμε την προσευχὴ να μὴν ἔχει καμία ἐπιρροή στην ἀπόφαση του Θεοῦ. Τι ἀπὸ τα δύο ἰσχύει; Φαίνεται λοιπὸν το πόσο ἐπισημὰ εἶναι να βνάζουμε συμπεράσματα για τι γίνεται "παντοῦ και πάντα" μέσα ἀπὸ περιστατικά που διαβάζουμε στη Βίβλο.

Το πρακτικὸ συμπέρασμα για μας

Πῶς λοιπὸν μπορούμε να εφαρμόσουμε τα παραπάνω στη ζωὴ μας;

Αρχικὰ πρέπει να δεχτοῦμε ὅτι ὅπως εἶδαμε, ο Μωυσής εἶχε ἕνα ιδιαίτερο ρόλο ο οποίος ξεπερνούσε ἀκόμη και τον ρόλο του απλού προφήτη. Ο Θεός του μιλούσε "στόμα προς στόμα". Ἐπίσης πρέπει να δεχτοῦμε ὅτι κανεὶς σήμερα δὲν μπορεί να ἰσχυριστεῖ ὅτι γνωρίζει με ἀπόλυτη βεβαιότητα, και ὄχι με "αἰνιγματα", το τί ακριβῶς σκέφτεται ο Θεός για την ἔκβαση ἐνὸς θέματος. Στον Μωυσή ο Θεός μιλούσε φανερώς καὶ οὐχὶ δι' αἰνιγμάτων (Αριθμοὶ 12:8). Η γνώση του Μωυσή δὲν ἦταν του τύπου: "αἰσθάνομαι κάποια ὁδηγία" ἢ "νιώθω κάποιο βάρος", ἀλλὰ "ο Θεός μου εἶπε ξεκάθαρα". Ἐτσι κανεὶς μας δὲν εἶναι σε θέση να ξέρει με βεβαιότητα αν ἡ προσευχὴ εἶναι ο ὅρος που ο Θεός ἔχει θέσει στον αὐτὸ Του για την εκτέλεση κάποιου σκοποῦ Του ἢ ὄχι.

Ἐπειδὴ λοιπὸν, ο Θεός δὲν μας λειε ξεκάθαρα, "στόμα προς στόμα": "προσεύχου γιατί ἡ προσευχὴ σου εἶναι ο ὅρος που ἔθεσα για να γίνει αὐτὸ που ζητάς"⁷ ἀλλὰ ἐπίσης δὲν μας λειε ξεκάθαρα, "στόμα προς στόμα": "μὴν προσεύχεσαι γιατί ἡ ἀπόφασή μου εἶναι οριστικὴ και ἀμετάκλητη"⁸ για αὐτὸ προσευχόμεστε με ἀπόλυτη προσδοκία για ἔκβαση και ἀποτέλεσμα ἀλλὰ ταυτόχρονα προσευχόμεστε και με ἀπόλυτη παραχώρηση, χωρὶς να προσπαθοῦμε να ἐρμηνεύσουμε και να ἐξηγήσουμε τις βουλές του Κυρίου. Ἐπειδὴ οἱ βουλές του Κυρίου εἶναι δικές Του και κατὰ κανὸνα δὲν μας τις ἀποκαλύπτει με τον τρόπο που τις ἀποκάλυψε στον Μωυσή, εμεῖς προσευχόμεστε με ἐπιμονή, με ἐλπίδα ἀλλὰ και με ἐκχώρηση και ἐμπιστοσύνη ἀφήνοντας τα υπόλοιπα στην δικὴ Του σοφία και κυριαρχία.

Ο αἰδ. Π. Κανταρτζής εἶναι ποιμένας της Α' Ε.Ε.Ε. Αθηνῶν

4. Μία παρόμοια περίπτωση εἶναι και το περιστατικό του Αριθμοὶ 14:19 - 23

5. Ὅπως και στην περίπτωση της κρίσης στη Νινευή, ἡ ἀποστολὴ του Ιωνά ἐκεῖ εἶναι μία ἔμμεση φανέρωση ὅτι ἡ ἀπόφαση του Θεοῦ εἶναι ὑπὸ τον ὄρο ὅτι οἱ Νινευῆτες θα παραμείνουν ἀμετανόητοι στην τελευταία αὐτὴ προειδοποίηση. Αν ο Θεός τελεσίδικα εἶχε ἀποφασίσει την κρίση της Νινευῆ δὲν θα ὑπῆρχε λόγος να στείλει τον προφήτη Του ἐκεῖ.

6. Στην Ἐξοδο 32,10 ο Θεός το θέλει ἐξαφθῆ ἢ ὀργὴ μου ἐναντίον αὐτῶν καὶ θέλω ἐξολοθρεύσει αὐτούς· το εξαρτὰ ἀπὸ το καὶ θέλω σὲ καταστήσει ἔθνος μέγα

7. Ὅπως στην περίπτωση της Εξόδου 32

8. Ὅπως στην περίπτωση του Δευτερονομίου 3:26

Ελπίζω επί Σε

Ψαλμός 16:1, 5, 6, 8, 11

Απ' την αρχή, *Συ Κύριε, μου δίδαξες
τον δρόμο της ζωής;
"Ελπίζω επί Σε".
Ελπίζω στο δικό Σου έλεος αιώνια και παντοτινά.*

*Συ Κύριε ήσουν, είσαι και θα είσαι
το φρούριό μου, το στήριγμά μου.
Συ Κύριε διαφύλαξες και διαφυλάττεις
τη μερίδα της κληρονομιάς μου
όμορφη, πλούσια, καρπερή.
Συ, βάζεις το πιάτο στο τραπέζι μου, Συ με ξεδιψάς.
Ο Θεός μου είναι στα δεξιά μου. Δεν θα σαλευθώ.
Ταπεινά κι' εκ βαθέων Σε δοξολογώ.*

*Ελπίζω κι' εκζητώ το θέλημά Σου Κύριε,
αναπαύομαι στα σχέδιά Σου και τις υποσχέσεις Σου.
Η αγκαλιά Σου είναι πηγή χαράς και ευφροσύνης.
Μ' εμπιστοσύνη μικρού παιδιού
στα χέρια Σου παραδίνω τη ζωή μου.*

*Κύριε η καταφυγή μου,,
φύλαξε άσβεστη την ελπίδα μου σε Σε.
Δέσε με στο κατάρτι του Σταυρού Σου
για να μην με καταπονήσουν
οι πολύφωνες σειρήνες του κόσμου μας.*

*Φρούρησέ με ελεύθερο να Σ' αγαπώ,
να καυχώμαι στην ελπίδα της δόξας Σου,
να ελπίζω στο έλεός Σου στον αιώνα του αιώνος.*

*Ελπίζουμε επί Σε Κύριε,
πιστεύουμε στην παντοδυναμία και την αγάπη Σου
στις υποσχέσεις της ειρήνης Σου και παρακαλούμε:*

*"Ανόρθωσε και προστάτευσε, Κύριε, την ανθρωπότητα"
Αμαρτήσαμε, Κύριε. Πλεονέκτες εμείς δεν σεβαστήκαμε
και παραβιάσαμε τη φύση που μας χάρισες;
Κάψαμε τα δάση μας. Μολύναμε τον αέρα.
Γεμίσαμε τη γη, τα ποτάμια και τις θάλασσες με αίμα.
Και ακόμα καυχήθηκαμε για τα έργα μας!
"Αμαρτήσαμε Θεέ, έλεος Λυτρωτά."*

*Γνωρίζουμε τη συγχωρητικότητα και τη μεγαλοσύνη Σου και παρακαλούμε:
"Ανόρθωσε και προστάτευσε τον άνθρωπο".
Ελπίζουμε στο έλεός Σου στον αιώνα του αιώνος.*

*"Διότι τα όρη θέλουσι μετατοπισθεί και οι λόφοι μετακινήθει πλην το έλεός Μου
δεν θέλει εκλείψει από σου, ουδέ η διαθήκη της ειρήνης Μου μετακινήθει,
λέγει Κύριος ο ελεών".*

Ψαλμός 54:10

Λ. Βαλαή

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΜΑΥΡΩΝ ΤΩΝ ΗΠΑ

του κ. Στ. Κατσάρκα

Δεν έχει εξακριβωθεί ποτέ ακριβώς εμφανίστηκαν οι πρώτοι σκλάβοι χριστιανοί. Χριστιανική εκκλησία υπήρχε στη Δυτική Αφρική έναν αιώνα πριν ο πρώτος μαύρος σκλάβος πατήσει στην αμερικανική ήπειρο. Υπάρχει ένα παλιό αφρικανικό ρητό που επαναλαμβάνεται μέχρι σήμερα, που λέει: «Όταν οι λευκοί ήρθαν στην Αφρική, αυτοί είχαν τη Βίβλο, κι εμείς τη γη. Τώρα εμείς έχουμε τη Βίβλο, κι αυτοί έχουν τη γη». Δεν είναι λοιπόν καθόλου απίθανο κάποιοι από τους αλυσοδεμένους μαύρους που μετέφεραν στ' αμπάρια των πλοίων οι λευκοί δουλέμποροι να ήταν πιστοί χριστιανοί. Όπως και νάναι, από το 18^ο αιώνα αρχίζει ο συστηματικός ευαγγελισμός των μαύρων σκλάβων από κάποια οργάνωση που εδρεύει στο Λονδίνο. Η δουλειά τους δεν είναι καθόλου εύκολη. Πρώτα απ' όλα οι ιεραπόστολοι συναντούν αντιδράσεις στο έργο τους από τους λευκούς. Δεν ξέρω αν κάποιοι απ' αυτούς τους λευκούς είναι χριστιανοί. Αναρωτιέμαι όμως τι είδους χριστιανοί είναι αυτοί που εναντιώνονται στον ευαγγελισμό των συνανθρώπων τους, με τη δικαιολογία ότι

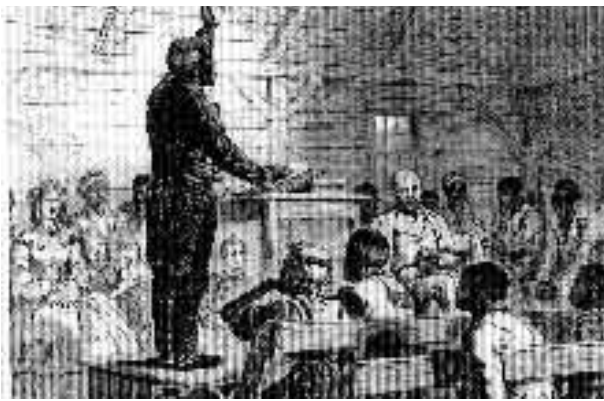
δεν ανήκουν στο ανθρώπινο γένος και επομένως δεν έχουν ψυχή. Αργότερα βάζουν νερό στο κρασί τους και παραδέχονται πως κατά τα 3/5 είναι άνθρωποι, όπως τόπαμε και πιο πριν. Οι σκλάβοι δε γνωρίζουν την αγγλική γλώσσα. Κι εξάλλου είναι φοβερά δύσκολο να ξεριζωθεί από μέσα τους η παλιά τους θρησκεία με τις αμέτρητες δεισιδαιμονίες. Δεν είναι όμως μονάχα αυτό. Κακά τα ψέματα. Ευαγγέλιο ολοκληρωμένο δεν μπορεί να κηρυχτεί κάτω από καθεστώς δουλείας. Το ευαγγέλιο που μεταδίδουν στους σκλάβους οι ιεραπόστολοι κι οι ιεροκήρυκες είναι ένα μονόπλευρο ευαγγέλιο. Μιλά για τη σωτηρία, για τη χαρά που χαρίζει η πίστη μέσα στην ανθρώπινη καρδιά, για την ελπίδα του ουρανού. Πολλά όμως άλλα παραλείπονται ή ξεπερνιούνται στα γρήγορα και στα κλεφτά. Οι μαύροι υπηρέτες μέσα στα χριστιανικά σπίτια κοιτάζονται μεταξύ τους και κρυφογελούν όταν στις οικογενειακές προσευχές τ' αφεντικά διαβάζουν μ' ευχαρίστηση και με άνεση το εδάφιο «οι δούλοι υπακούετε εις τους

κατά σάρκα κυρίους σας», παραλείπουν όμως εδάφια όπως εκείνο στο 58^ο κεφάλαιο του προφήτη Ησαΐα: «Η νηστεία την οποίαν εγώ έκλεξα δεν είναι αυτή; Το να λύνης τους δεσμούς της κακίας, το να διαλύης τα βαρέα φορτία, και το να αφήνης ελευθέρους τους καταδεδυναστευμένους και το να συντρίβης πάντα ζυγόν;» Φυσικό λοιπόν είναι πολλοί από τους μαύρους δούλους να θεωρούν ότι το ευαγγέλιο που τους κηρύττουν οι λευκοί αφεντάδες τους δεν είναι αληθινό ευαγγέλιο, αλλά μια απάτη. Κι ωστόσο όπως σημειώνει κι ο εκδότης του αμερικανικού χριστιανικού περιοδικού «Christian History» -κι αυτό είναι το θαυμαστό- αρκετοί μαύροι έβλεπαν τη διαφορά ανάμεσα στο μήνυμα της Βίβλου και στην κουλτούρα ενός χριστιανισμού που επέτρεπε κι ενθάρρυνε τη δουλοκτησία. Όταν ο υποτιθέμενος χριστιανός αφέντης κάποιου μαύρου σκλάβου, του William Craft, πούλησε τους ηλικιωμένους γονείς του Craft γιατί πια λόγω ηλικίας είχαν καταστήσει ασύμφοροι οικονομικά, ο Craft δήλωσε πως ένιωσε «ένα βαθύ μίσος, όχι για το χριστιανισμό, αλλά για την ευσέβεια που συνδου-

αζόταν με τη δουλοκτησία». Βλέπετε, ολοκληρωμένο ευαγγέλιο και δουλειά δεν πάνε μαζί. Τόχε καταλάβει πολύ καλά εκείνος ο αφέντης από τη Βαλτιμόρη -ελπίζω να μη δήλωνε αναγεννημένος- που βλέποντας τη γυναίκα του να διδάσκει ένα σκλάβο πώς να διαβάζει τη Γραφή, την προειδοποίησε έξαλλος: «Άκου δω : αν διδάξεις αυτό το νέγρο πώς να διαβάζει τη Βίβλο ξέχαστον. Δεν πρόκειται να τον κρατήσεις κοντά σου με τίποτε...»

Πολλές είναι οι μαρτυρίες μαύρων σκλάβων που διασώζονται και που διηγούνται με συγκλονιστικό τρόπο τη στιγμή της επιστροφής τους στο Χριστό, όπου, όπως περιγράφουν, τους άρπαξε το Άγιο Πνεύμα, θανάτωσε τον παλιό εαυτό τους και τους ανάστησε σε μια νέα ζωή. Τέτοιες εμπειρίες αναγέννησης πραγματοποιούνταν στις φυτείες όπου δούλευαν, στα δάση, σε υπαίθριες συναθροίσεις στις καλύβες τους, ή ακόμη και σε συναθροίσεις που οδηγούσαν οι ίδιοι οι μαύροι. Ο John Jasper, διάσημος μαύρος ιεροκήρυκας, θυμόταν

σχετικά με την πνευματική μεταστροφή του, που έλαβε χώρα την ώρα που δούλευε σ' ένα καπνεργοστάσιο: «Και ξαφνικά έλαμψε το φως. Ένωσα ελαφρός σαν πούπουλο· τα πόδια μου πατούσαν σε ψηλή κορφή· η σωτηρία πλημμύρισε σαν κατακλυσμός την ψυχή μου, κι εγώ είχα την αίσθηση πως θα μπορούσα να γκρεμίσω τη στέγη του εργοστασίου με τις κραυγές μου.» Και κάποιος άλλος αναφωνεί, έχοντας ακούσει τα καλά νέα πως ο Χριστός πέθανε για τον καθένα μας: «Ω, τι ευλογημένο και γλυκό το αίσθημα πως κάποιος μ' έχει αγαπήσει!»

Είπαμε πιο πριν για το μισό, το μη ολοκληρωμένο ευαγγέλιο που κήρυτταν οι λευκοί ιεραπόστολοι και ιεροκήρυκες στους μαύρους σκλάβους. Δυστυχώς το κακό δεν περιορίστηκε μονάχα εδώ. Υπάρχουν ακόμη χειρότερα. Κι εδώ ακριβώς ο φαρισαϊσμός των «χριστιανών» έφτασε στο αποκορύφωμά του. Ας παραδειγματιστούμε, για ν' αποφεύγουμε ανάλογες καταστάσεις.

Όσο ο δούλος έμενε ξένος προς τη χριστιανική πίστη, ήταν τις Κυριακές εντελώς ελεύθερος. Κανείς δεν τον ενοχλούσε, κανείς δεν τον αστυνόμει. Έλα όμως που το μεράκι αρκετών απ' αυτούς που συχνάζουν στις εκκλησίες είναι ν' αστυνομεύουν τους άλλους, μη τυχόν και αμαρτήσουν... Κι αν μάλιστα έχουν και σκλάβους στην κατοχή τους, τότε το μεράκι αυτό ικανοποιείται κατά τον καλύτερο τρόπο. Μόλις λοιπόν ο σκλάβος γινόταν χριστιανός, άρχιζε η αστυνόμηση: «Έλα δω! Δούλεψες σήμερα Κυριακή; Αμάρτησες! Ετοιμάσου λοιπόν αύριο Δευτέρα να μαστιγωθείς!» Προσοχή! Όχι σήμερα, γιατί σήμερα είναι Κυριακή, ημέρα του Κυρίου, και σήμερα ούτε δουλεύουμε ούτε μαστιγώνουμε, γιατί και το μαστίγωμα είναι κι αυτό δουλειά!

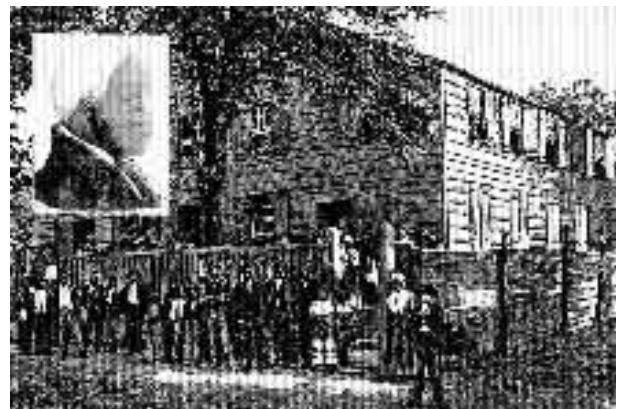
Ωστόσο μερικοί δεν περιμένουν καν να ξημερώσει η Δευτέρα. Διηγούνται για κάποιον από τους αφεντάδες πως διακόνησε το πρωί στο δείπνο προσφέροντας στο δούλο του από τον άρτο και το ποτήριο, και το απόγευμα τον μαστίγωσε γιατί άργησε να επιστρέψει στο κτήμα μερικά μονάχα λεπτά, πέρα από την κανονική ώρα. «Άλλο αγάπη, άλλο καθήκον», όπως έλεγε κι ο καθηγητής μου στο γυμνάσιο...

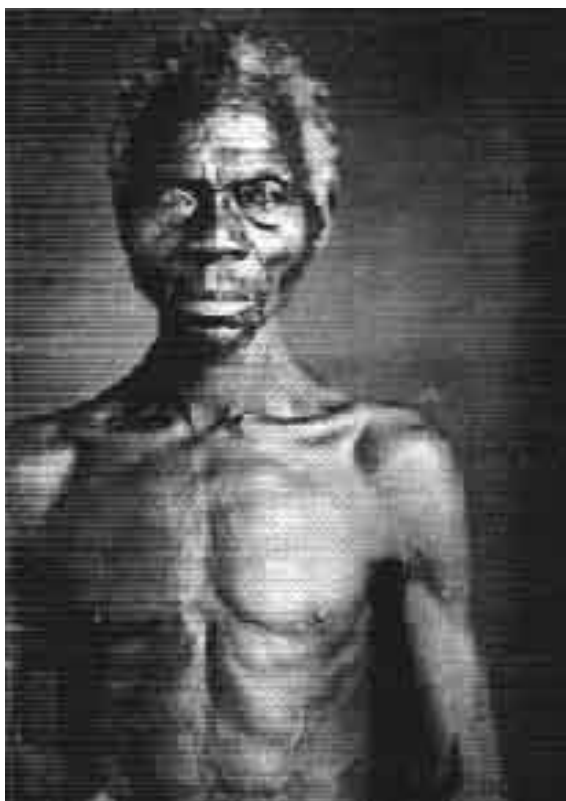
Κάποια σκλάβοι θυμάται τη μέρα που βαπτίστηκε: «άνθρωπος που με βάπτισε είχε μια έγχορμη δούλη δεμένη στην αυλή του για να τη μαστιγώσει μετά την επιστροφή του. Ήμασταν υποχρεωμένοι να καθόμαστε και να τον ακούμε να μας κηρύττει, και ανάμεσά μας νάχουμε και τη μητέρα της κοπέλας που θα μαστίγωνε, και νάνα κι αυτή υποχρεωμένη ν' ακούει το κήρυγμά του». Είχε λοιπόν απόλυτο δίκιο ο Frederick Douglas

(1818 – 1895) ένας από τους πιο σημαντικούς μαύρους αγωνιστές για την κατάργηση της δουλείας στο 19^ο αιώνα, όταν είπε: «Αγαπώ τον καθαρό, ειρηνικό και αμερόληπτο χριστιανισμό του Χριστού. Και φυσικά μισώ το διεφθαρμένο χριστιανισμό, το χριστιανισμό που κρατά στην κατοχή του σκλάβους, που μαστιγώνει γυναίκες, που αρπάζει τα μωρά από τις κούνιες τους, το μεροληπτικό και υποκριτικό χριστιανισμό αυτής της χώρας». Δε χρειάζεται να σκεφτούμε και πολύ για να βγάλουμε συμπέρασμα για το τι μας διδάσκουν όλα αυτά. Κι ας μην πάει το μυαλό μας στους άλλους, αλλά στον ίδιο μας τον εαυτό, γιατί τέτοιες υποκριτικές συμπεριφορές αφθονούν και σήμερα, και δεν περιορίζονται μόνο στις σχέσεις εργοδότη και υπαλλήλου.

Σ' όλο αυτό το σκηνικό που περιγράψαμε πιο πριν, ας προσθέσουμε και τις γνώριμες σ' όλους μας αντιπάθειες ανάμεσα στις διάφορες ευαγγελικές αποχρώσεις. Κάποιοι από τους σκλάβους που είχε δραπετεύσει στο βορρά διηγόταν πως ο αφέντης του του απαγόρευε να πάει στην εκκλησία των μεθοδιστών, λέγοντάς του: «Δε θα πας σ' αυτή την εκκλησία. Θα σου βάλουν μέσα σου το διάβολο»... Φυσικά ο Θεός δεν ανήκει μόνο σε μια εκκλησία ή μόνο σε μια απόχρωση. Εργάζεται στον κάθε άνθρωπο, στο κάθε έθνος, στην κάθε φυλή ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει ο άνθρωπος, το έθνος ή η φυλή. Και είναι γεγονός ότι στην ιδιοσυγκρασία της μαύρης φυλής ταιριάζουν πολύ περισσότερο αποχρώσεις όπως εκείνες των βαπτιστών και μεθοδιστών και των υπόλοιπων αναζωπυρωτικών κινήσεων που δίνουν έμφαση στην προσωπική εμπειρία, και πολύ λιγότερο εκκλησιαστικές όπως η πρεσβυτερική με την αυστηρή εκκλησιαστική οργάνωση και τη συστηματική θεολογία ή η αγγλικανική με την τυπικότητα στη λατρεία της και τον επίσημο χαρακτήρα της. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι οι εκκλησίες των μαύρων που ιδρύθηκαν αργότερα επηρέασαν αποφασιστικά με το δυναμισμό τους και τις αυθόρμητες, πολύ συχνά υπερβολικές εκδηλώσεις τους, το πεντηκοστιανό κι αργότερα, στον 20^ο αιώνα, το χαρισματικό κίνημα. Θα έλεγα μάλιστα ότι αρκετές από τις ακραίες εκδηλώσεις που αφθονούν στην εποχή μας σ' αυτά τα κινήματα, ανταποκρίνονται πολύ περισσότερο στην ιδιοσυγκρασία της μαύρης φυλής, ενώ σε αρκετό ποσοστό φαίνονται μάλλον αφύσικες και ξενόφερτες όταν γίνονται από λευκούς

Κάποιος περιγράφει μια σύναξη μαύρων στη Νέα Ορλεάνη στα 1860. Μιλά για «κραυγές και στεναγμούς και φοβερές στριγκλιές και απερίγραπτες εκφράσεις έκστασης -ευχαρίστησης ή αγωνίας- και ακόμη κτυπήματα των ποδιών στο πάτωμα, χοροπηδητά και

κτυπήματα των χεριών». Στη συνέχεια διηγείται: «Ο ιεροκήρυκας κόντευε να κλείσει την ομιλία του... όταν μια μικρόσωμη ηλικιωμένη γυναίκα... σηκώθηκε ξαφνικά, και άρχισε να χορεύει και να χτυπά τα χέρια της, στην αρχή σε αργή κίνηση, και μετά επιταχύνοντας όλο και περισσότερο, κραυγάζοντας συγχρόνως «α! α!»... καθώς το κεφάλι της κινιόταν δεξιά – αριστερά... Τελικά άρχισε να στριφογυρίζει εδώ κι εκεί, ώσπου στο τέλος έπεσε αποκαμωμένη στο πάτωμα, όπου έμεινε κουνώντας τα πόδια πέρα – δώθε, σα νακανε κάποιο θανάσιμο αγώνα». Κάτι σας θυμίζουν όλα αυτά, έτσι δεν είναι;

Ωστόσο το Πνεύμα του Θεού είναι εκεί. Κάποιοι πρώην σκλάβος ιεροκήρυκας μιλά για το αποτέλεσμα που είχαν τέτοιου είδους συναθροίσεις: «Η αίθουσα πήρε φωτιά. Το Άγιο Πνεύμα ήταν εκεί. Οι καρδιές χτυπούσαν όλες στον ίδιο ρυθμό, καθώς στρέψαμε τη σκέψη μας στο Θεό, για να του πούμε τα βάσανα που ζούσαμε εδώ κάτω. Ο Θεός είδε την ανάγκη μας και ήρθε ανάμεσά μας».

Πώς όμως οδηγήθηκαν οι μαύροι σκλάβοι να ιδρύσουν καθαρά δικές τους εκκλησίες, χωρίς την κηδεμονία των αφεντάδων τους; Στα πρώτα χρόνια, όσοι από τους μαύρους σκλάβους έχουν ενωθεί με την εκκλησία, συνοδεύουν τους αφέντες τους στις συνάξεις των πιστών. Φυσικά, δεν κάθονται μαζί, λευκοί και μαύροι, αφέντες και δούλοι. Αυτό είναι αδιανόητο, ανεξάρτητα από το τι διδάσκει η Αγία Γραφή. Οι σκλάβοι κάθονταν στον εξώστη σε θέσεις ειδικά προορισμένες γι' αυτούς, συνήθως κατά τρόπο που να μη φαίνονται από εκείνους που κάθονται κάτω. (Και μάλιστα είναι γνωστό ένα θλιβερό επεισόδιο που συνέβη στα 1786, όταν οι διάκονοι κάποιας εκκλησίας λευκών ανάγκασαν τρεις μαύρους ποιμένες να εγκαταλείψουν την εκκλησία εσπευσμένα, στην ώρα της προσευχής, γιατί είχαν καθίσει στον εξώστη σε θέσεις που προορίζο-

νταν για τους λευκούς). Αργότερα, στις συνάξεις που οργανώνουν οι ίδιοι οι μαύροι, υπάρχουν πάντα λευκοί που τους επιτηρούν και τους αστυνομεύουν: να μην ακουστεί στο κήρυγμα ο παραμικρός υπαινιγμός για ελευθερία, ν' αποφεύγονται διάφορες εκδηλώσεις και πολλά άλλα. Μας είναι γνωστό άλλωστε πόσο αφόρητους περιορισμούς μπορούν να επιβάλλουν χριστιανοί σε χριστιανούς. Πόσο μάλλον αν αυτοί είναι μαύροι –και σκλάβοι.

Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες φυσικό είναι ν' αρχίσουν ν' αναζητούν οι σκλάβοι χριστιανοί τόπους λατρείας όπου να συγκεντρώνονται κρυφά, μακριά από ξένα μάτια, και ελεύθεροι από περιορισμούς. Μαζεύονται σε δάση, σε φαράγγια, σε λαγκάδια, πίσω από κουρελούδες και κρεμασμένα παπλώματα που κόβουν τον ήχο, όπου ψάλλουν και προσεύχονται ψιθυριστά, ή και εκδηλώνονται ελεύθερα αν ο τόπος της σύναξής τους είναι αρκετά απομακρυσμένος.

Έτσι λοιπόν, με τέτοιο ηρωικό τρόπο, ξεκινά η εκκλησία των μαύρων της Αμερικής. Μια εκκλησία από τις πιο σημαντικές της νεότερης εκκλησιαστικής ιστορίας, που επηρεάζει βαθιά σε πολλούς τομείς την παγκόσμια εκκλησία του Χριστού. Δεν είναι μονάχα ο δυναμισμός της, ο αυθορμητισμός της, η επιρροή της στη λατρεία και στις εξωτερικές εκδηλώσεις, που γι' αυτά μιλήσαμε πιο πριν. Είναι και σε αρκετούς άλλους τομείς, όπως είναι εκείνος της τέχνης και προπάντων της μουσικής με τα περίφημα spirituals, τα νέγκρικα θρησκευτικά τραγούδια, που συνέβαλαν καθοριστικά στη διαμόρφωση της μουσικής στην ευαγγελική εκκλησία στους νεότερους χρόνους, και αποτέλεσαν μαζί με τα blues, τα αντίστοιχα κοσμικά τραγούδια των μαύρων, και μαζί με τη λαϊκή μουσική παράδοση των λευκών αμερικανών την αφετηρία για ολόκληρη την απέραντη σε πλούτο σύγχρονη -μοντέρνα- μουσική και για τα αμέτρητα είδη της. Δεν πρόκειται να επιμείνουμε στα spirituals. Αποτελούν από μόνα τους αντικείμενο για αρκετές ομιλίες που έχουμε κάνει στο παρελθόν. Εδώ θα περιορισθούμε σε λίγες μόνο παρατηρήσεις.

Η μαύρη φυλή έχει μια ολότελα δική της πλούσια και ενδιαφέρουσα μουσική κουλτούρα. Αν έχετε ακούσει ύμνους όπως το «Νυξ ιερά» ή το «Πόσον μέγαν εν Σοι φίλον» τραγουδισμένους από μαύρους καλλιτέχνες, θα καταλάβετε τι εννοώ. Αυτή λοιπόν η πλούσια και εντελώς αλλιώςτική μουσική παράδοση αποτέλεσε τη μήτρα όπου κυοφορήθηκαν τα νέγκρικα θρησκευτικά τραγούδια. Ένα είδος καθαρά λαϊκό, χωρίς επώνυμους συνθέτες, προϊόν αυτοσχεδιασμού, που γεννήθηκε μέσα στις συντροφίες των σκλάβων με κάποια επίδραση και των λαϊκών τραγουδιών των λευκών αφεντάδων τους, μια πολύτιμη κληρονομιά απ' όπου και σήμερα αντλεί όλος ο πολιτισμένος κόσμος και η παγκόσμια χριστιανική εκκλησία. Τα τραγούδια αυτά αποτέλεσαν το κυριότερο πνευματικό στήριγμα στα χρόνια της σκλαβιάς, και όχι μονάχα τότε. Με τις απλές και συναρπαστικές μελωδίες τους, με τα πηγαία και αυθόρμητα κείμενά τους τραγουδιόταν παντού, στην ώρα της δουλειάς και μετά απ' αυτήν, και εμπύχωναν τους σκλάβους στην προσδοκία της ουράνιας πατρίδας, αλλά και στην ελπίδα της απελευθέρωσής τους από τα δεσμά της σκλαβιάς. Κι αυτό γιατί αρκετά από τα spirituals περιέχουν διφορούμενες έννοιες: σε πολλά τραγούδια ο λαός των μαύρων παραλληλίζεται με το λαό Ισραήλ, η «υποσχέμένη γη», η γη Χαναάν,

υπαινίσσεται την ουράνια πατρίδα, αλλά και την ελευθερία από τη δουλεία, το «τραίνο» συμβολίζει αρχικά το ταξίδι στον ουρανό, αλλά συγχρόνως υπαινίσσεται και το τραίνο που χρησιμοποιούσαν οι φυγάδες σκλάβοι για να μεταφερθούν ελεύθεροι πια στις Βόρειες Πολιτείες, και πολλοί άλλοι παρόμοιοι συμβολισμοί. Τις περισσότερες φορές τα τραγούδια συνοδεύονταν και από χορευτικές κινήσεις, κάτι που όπως είπαμε είναι σύμφυτο με την αφρικανική ράτσα, γι' αυτό και συνηθίζεται ακόμη και σήμερα στις εκκλησίες των μαύρων της Αμερικής και της Αφρικής, και που προσπαθούν να μιμηθούν τα τελευταία χρόνια κάποιες εκκλησίες λευκών ακόμη και στην πατρίδα μας, με αδέξιο όμως και άκομψο τρόπο. Ή το χεις μέσα σου και σου βγαίνει αυθόρμητα, ή αλλιώς γίνεται κακή απομίμηση. Και πρέπει να το καταλάβουν κάποτε όλοι οι πιστοί, πως ό,τι δε βγαίνει αυθόρμητα από μέσα τους πρέπει να το αποφεύγουν. Όπως και δεν πρέπει να διστάζουν να εκδηλώνουν τη λατρεία και την αφοσίωσή τους στο Θεό με όποιο τρόπο τους ταιριάζει περισσότερο. Φτάνει να βρίσκεται αυτός στα πλαίσια της ευπρέπειας, έστω και με την πλατιά έννοια, και της κοινά παραδεκτής σοβαρότητας -και δυστυχώς αυτό δε γίνεται πάντα απ' όλους. Ας μην ανοιχτούμε όμως περισσότερο σ' αυτό το κεφάλαιο. Γιατί μας απομένουν ακόμη μερικές σελίδες από την ιστορία μας, που αφορούν και στη δική μας εποχή αυτή τη φορά, κι επομένως μας ενδιαφέρουν όλους, κι ο χρόνος κυλά αλύπητα.

*****

Με την κατάργηση της δουλείας στα 1863 από τον πρόεδρο Αβραάμ Λίνκολν ανοίγει ένα άλλο μεγάλο κεφάλαιο στην ιστορία των μαύρων της Αμερικής, που αρκετές από τις σελίδες του έχουμε ζήσει κι εμείς και σε κάποιο ποσοστό εξακολουθούμε να ζούμε ακόμη και σήμερα. Είδαμε πώς αντιμετωπίζονταν κατά τη διάρκεια της δουλείας όσοι κατέφευγαν στο βορρά. Άλλο να υποστηρίζεις απλά την απελευθέρωση των σκλάβων, κι άλλο να τους δέχεσαι σα μέλη της κοινωνίας ισότιμα με τους υπόλοιπους πολίτες. Αν λοιπόν στο βορρά όπου η δουλεία ήταν άγνωστη αντιμετώπι-

ζονταν οι μαύροι σαν άνθρωποι δεύτερης κατηγορίας, είναι εύκολο να φανταστούμε την κατάσταση που επικρατεί στο νότο μετά την κατάργηση της δουλείας.

Ολόκληρο το οικονομικό και κοινωνικό οικοδόμημα είχε στηριχτεί εκεί στο θεσμό της δουλείας. Οι μαύροι σκλάβοι είχαν τη θέση που έχουν σ' εμάς, ας πούμε, τα μηχανήματα και το πετρέλαιο. Και ξαφνικά παύουν ν' ανήκουν σαν περιουσία στους αφέντες τους. Το γεγονός αυτό θ' αποτελέσει ένα φοβερό σοκ για ολόκληρη την κοινωνία του νότου που ουσιαστικά μέχρι και σήμερα δε θα μπορέσει να το ξεπεράσει οριστικά και σε απόλυτο βαθμό. Πλούσιοι γαιοκτήμονες φτωχαίνουν ή χρεοκοπούν -μην ξεχνάμε άλλωστε ότι λόγω του εμφύλιου πολέμου η χώρα ήδη έχει ερημώσει,- τεράστιες εκτάσεις παύουν να καλλιεργούνται, οι παλιοί αγέρωχοι αφεντάδες πρέπει να συνηθίσουν σε διαφορετική νοοτροπία, και το κυριότερο να ζήσουν στην ίδια κοινωνία με τους απελευθερωμένους πρώην σκλάβους τους -τέσσερα εκατομμύρια συνολικά σε αριθμό- που βέβαια δεν ξεχνούν το τι έχουν τραβήξει απ' αυτούς στον καιρό της σκλαβιάς. Κάποιος πρώην αφέντης -χαρακτηριστικό στιγμιότυπο- συναντά έναν πρώην σκλάβο και τον προσφωνεί υποτιμητικά: «γεια σου, μπάρμπα!» Ο τελευταίος γυρίζει και τον παρατηρεί: «λέγε με κύριε, όχι μπάρμπα»... Φυσικά, αυτό είναι το λιγότερο. Δείχνει όμως την ατμόσφαιρα που επικρατεί. Λευκοί και μαύροι είναι σχεδόν αδύνατο να συμβιώσουν. Οι μαύροι θεωρητικά έχουν ή πρέπει να έχουν σύμφωνα με το σύνταγμα ίσα δικαιώματα σαν ελεύθεροι πολίτες, στην πράξη όμως τα πράγματα είναι τελείως διαφορετικά. Το φοβερό πρόβλημα των φυλετικών διακρίσεων θα βασανίσει τη χώρα για τουλάχιστον έναν ακόμη αιώνα στην οξεία μορφή του, και σε κάποιο ποσοστό υφίσταται ακόμη και σήμερα. Οι θεωρίες της ανώτερης φυλής των λευκών και της κατώτερης των μαύρων, έχουν σα συνέπεια να ζουν

οι μαύροι στο περιθώριο, να μην μπορούν να έχουν στο παραμικρό τις ευκαιρίες ανάπτυξης που έχουν οι λευκοί, να μένουν άνεργοι πολλοί απ' αυτούς, να διώκονται με ασήμαντες αφορμές και να περιορίζονται σε άθλια γκέτο, όπου φυσικό είναι ν' αναπτύσσεται η βρωμιά, η αρρώστια και το έγκλημα. Προσπάθειες που γίνονται από μερικούς φωτισμένους ανθρώπους να δοθούν στους μαύρους κάποιες εκτάσεις για καλλιέργεια δεν ευδοκιμούν. Σύντομα οι εκτάσεις αυτές αποδίδονται πίσω στους παλιούς αφέντες και οι μαύροι πρώην σκλάβοι απομένουν και πάλι χωρίς μούρα στον ήλιο. Στην καλύτερη περίπτωση καταντούν δουλοπάροικοι και χρεώστες στα παλιά τους αφεντικά, που τους νοικιάζουν κάποια χωράφια με βαρείς οικονομικούς όρους.

Παράλληλα, ιδρύονται ρατσιστικές οργανώσεις όπως η φοβερή Κου Κλουξ Κλαν, που αποτελούν το φόβητρο όλων εκείνων που έχουν διαφορετικό χρώμα από το λευκό.

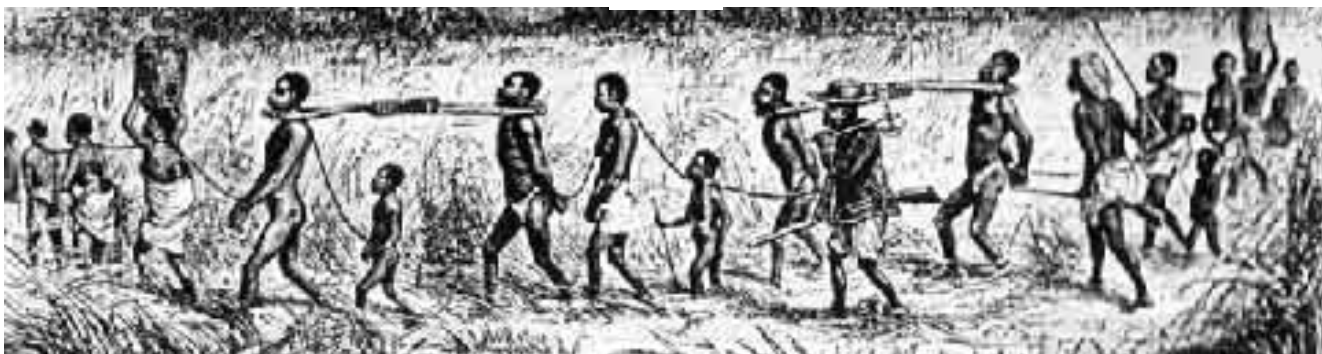
Φυσικά, κάθε κανόνας έχει τις εξαιρέσεις του. Είναι πολλοί οι χριστιανοί και οι χριστιανικές οργανώσεις που βοηθούν τους απελευθερωμένους μαύρους. Αυτό κάνει ακόμη πιο αξιοκατάκριτη τη συμπεριφορά και τη νοοτροπία των υπόλοιπων χριστιανών ή θρησκευομένων που ευνοούν τις φυλετικές διακρίσεις. Κι ακόμη είναι και κάποιοι μαύροι που ξεφεύγουν από τη μιζέρια, δημιουργούν σοβαρές περιουσίες ή κατέχουν διάφορα σημαντικά κρατικά αξιώματα. Αυτά όμως είναι, το ξαναλέμε, εξαιρέσεις. Η συντριπτική πλειοψηφία του μαύρου πληθυσμού ζει κάτω από τις συνθήκες που περιγράψαμε. Εξάλλου αρκετά από τα δικαιώματα που τους είχαν δοθεί τα πρώτα χρόνια καταργούνται σε κάποιες πολιτείες. Πήγαινε πολύ να δοθούν σε μαύρους τόσα προνόμια...

Με τις συνθήκες αυτές είναι και πάλι ένα θαύμα της εκκλησία του Χριστού αναπτύσσεται και εδραιώνεται σαν κυριότερος θεσμός και κέντρο της ζωής της μαύρης κοινότητας. Κι αυτό μέσα από δυσκολίες και στενοχώριες κάθε μορφής. Σε αρκετές περιοχές απαγορεύεται στους μαύρους ιεροκήρυκες να κηρύττουν αν δεν έχουν ειδική άδεια από τους λευκούς. Κάπου, σε κάποια περιοχή της Νότιας Καρολίνας, οι Κου Κλουξ Κλαν έχουν απαγορεύσει να πατήσει πόδι μαύρου ιεροκήρυκα. Ο Λιούις Τόμσον, μαύρος πάστορας, αγνοεί την απαγόρευσή τους. Του στέλνουν απειλητικό γράμμα. Εκείνος προτιμά να πειθαρχεί στο Θεό μάλλον παρά στους ανθρώπους. Μέλη της οργάνωσης που αυτοαποκαλούνται «Χριστιανοί Ιππότες των Κου Κλουξ Κλαν» τον δολοφονούν και πετούν το πτώμα του στο ποτάμι, απαγορεύοντας στην οικογένειά του να του προσφέρει την «πολυτέλεια» της ταφής. Αυτά και άλλα παρόμοια στις πρώτες δεκαετίες μετά την κατάργηση της δουλείας.

Ασφαλώς οι αληθινοί χριστιανοί δεν έχουν καμιά σχέση με τέτοιου είδους πράξεις. Ωστόσο και σ' αυτής η νοοτροπία των φυλετικών διακρίσεων κυριαρχεί σε αρκετά μέρη, κυρίως των νότιων πολιτειών, μέχρι και στις μέρες μας. Δεν είναι πολλά χρόνια που κάποιος αμερικανός ιεροκήρυκας, γνωστός -και δημοφιλής- στις ελληνικές εκκλησίες, προσπαθούσε να μου αποδείξει τάχα μέσα από την Αγία Γραφή, ότι η μαύρη φυλή είναι καταδικασμένη από το Θεό να ζει στη σκιά και κάτω από την κυριαρχία των λευκών. Κι όταν στην αρχή της διακονίας του στη δεκαετία του '50 ο Μπίλλυ Γκράχαμ έκανε την «καινοτομία» να περιλάβει στο επιτελείο των συνεργατών του κάποιο μαύρο χριστιανό, η πράξη του θεωρήθηκε ιστορική και πρωτοποριακή, και μάλιστα μερικούς καθόλου δε τους ενθουσίασε... Μεγάλη η ευθύνη των πνευματικών ηγετών που όφειλαν να βάζουν τις αλήθειες και τις αρχές της Αγίας Γραφής πάνω από παραδόσεις και καθιερωμένες αντιλήψεις, κι όμως έκαναν ακριβώς το αντίθετο, παραπλανώντας τον απλό πιστό που είναι πολύ δύσκολο να ξεχωρίσει από το πλήθος και να βαδίσει ενάντια στο ρεύμα. Και δυστυχώς ανάλογα φαινόμενα υπάρχουν σε κάθε τόπο και σε κάθε εποχή. Είναι εκπληκτικό -και θλιβερό- το πόση απόσταση μας χωρίζει σε αρκετά σημεία από εκείνα που δίδαξε και έδειξε με το παράδειγμα του ο Κύριος Ιησούς...

Συνεχίζεται

Ο κ. Στ. Κατσάρκας είναι π. μηχανικός και διευθυντής της χορωδίας της Ελευθέρας Ε.Ε. Θεσσαλονίκης.

Στη θεία Μαρία

"Πάμε μια βόλτα στο λιμάνι, να δούμε τα πλοία που έρχονται και φεύγουν"
μου 'πες και ένοιωσα πως το 'θελες πολύ!
και να 'μαστε αγκαζέ να κάνουμε μια-δυο γυροβολιές σιγά-σιγά,
εκεί που 'ταν δεμένα τα καράβια... σαν τα ανεκπλήρωτα όνειρα...
Του δειλινού τ' ανεμουδάκι μας χάιδευε το πρόσωπο
κι έδινε μια κίνηση αρμονική στο κύμα,
καθώς τα μενεξεδιά τ' ουρανού τα χρώματα
μας θύμιζαν πως τέλειωνε η μέρα.
Ένα πλοίο έφυγε... ένα πλοίο ήρθε... Ταξίδι η ζωή μας... κι ένα δάκρυ
από την κόγχη του ματιού σου κύλησε βουβά.
Σε κοίταξα... το 'νοιώθες το τέλος που πλησίαζε,
γιατί η αρρώστια απάνω σου είχε ρίξει τη σκιά της και σκοτεινίαζε...
"Σ' ευχαριστώ για την ωραία βόλτα" μου 'πες όταν γυρίσαμε στο σπίτι
και περνούσαμε του κήπου σου την πόρτα...
"καμαρώνω τα λουλούδια μου... κοίταξε αυτό... κοίταξε τ' άλλο..."
τ' άγγιζες τρυφερά, τα χάιδευες και τους μιλούσες,
σαν να 'τανε μικρά παιδιά.
Σου άρεσε να μένεις εκεί στην εξοχή,
στο σπίτι της Ραφήνας που τόσο αγάπησες,
γιατί εκεί καιρόσουνα τη φύση, τη ζωή,
στα χρώματα που ο ήλιος τα ζωντάνευε,
στις νύχτες που καθόσουν στο παγκάκι της βεράντας,
και απολάμβανες το φωτισμένο θόλο τ' ουρανού,
το μαγεμένο κλωμό φως του φεγγαριού.
Ήταν μια τέτοια όμορφη νυχτιά,
που ο Κύριος της ζωής σε κάλεσε απάνω.
Την τελευταία σου πνοή την άφησες εκεί,
κι έτσι απλά κι αθόρυβα, έσβησες σαν κεράκι!
Έζησες όμορφη ζωή κι αγάπησες πολύ τον δωρητή της.
Ευχαριστούμε το Θεό που όλα στη γη στα χάρισε.
Σύζυγο αγαπημένο, στοργικό
παιδιά, γαμπρούς κι εγγόνια
που κάρηκες τη συντροφιά τους
κι αδέρφια αληθινά.
Η εκκλησία του Χριστού, θυμάται το γλυκό χαμόγελο
και το ζεστό σου χέρι,
που με αγάπη πρόσφερε στο κάθε σου καιρέτισμα
τα πρωινά της Κυριακής που πάντα ήσουν συνεπής!
Τώρα είσαι στη χορωδία τ' ουρανού,
ψάλλεις στη δόξα του Θεού μαζί με άλλους αδελφούς
ντυμένη στα λευκά κι απολαμβάνεις.
Πέρασες στην αιωνιότητα,
ζεις με το Λυτρωτή σου,
μέσα σε τόσο ομορφιά, σε τόσο πλούτο
κι ανείπωτη χαρά!
Αν τα ματάκια σου μας έβλεπαν
ετούτες τις στιγμές,
θα 'θελες σίγουρα να πεις
για σένα να μην κλαίμε.
θα μας παρακαλούσες όμως,
να μένουμε ενωμένοι, στην πίστη του Χριστού
για να βρεθούμε όλοι μαζί στη χώρα τ' ουρανού!

Μαργαρίτα Αναγνώστου

Η Μαρία Βαμβακίδου έφυγε από κοντά μας τον περασμένο Νοέμβριο μετά από σύντομη, αλλά άνιση μάχη με την αρρώστια. Καθόλη τη διάρκεια αυτής της μάχης η Μαρία έδειξε χριστιανικό πνεύμα, υπομονή και καρτερικότητα. Ο Θεός δεν επέτρεψε να ταλαιπωρηθεί από τους αβάσταχτους πόνους που συνήθως συνοδεύουν την ασθένειά της.

Ήταν μία αγαπητή αδελφή που συμμετείχε σε χορωδίες, στο έργο του Φιλήμονα και στο έργο της Κατασκηνώσεως του Καλάμου. Στον σύζυγο της Νίκο και στα παιδιά και εγγόνια της εκφράζουμε την συμπάθεια μας για την μεγάλη απώλεια και προσευχόμαστε για την παρηγοριά του Θεού στην καρδιά τους, από το γεγονός ότι η Μαρία είναι στη δόξα Του.

ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΚΑΝΕΙ ΛΑΘΗ

Ο δρόμος του Πατέρα μου μπορεί
να 'χει στροφές κι ανηφοριές.
Στα στήθια μου η καρδιά πονεί.
Θα σπάσει λες, κάποιες φορές.

Μα στην ψυχή μου έχω χαρά και φως.
Ξέρω, δεν κάνει λάθη ο Θεός.

Τα πιο όμορφα τα ονείρατά μου
ίσως βουλιάζουν τραγικά
Τα λούλουδα που κρύβω στην καρδιά μου
ίσως και μαραθύνε ζαφνικά.

Μα στην ψυχή μου έχω χαρά και φως.
Ξέρω πως μ' οδηγάει ο Θεός.

Άσωση η νύχτα. Τόσο σκοτεινή!
θαρρείς και δεν θα ξημερώσει...
Αργεί, αργεί το φως να 'ρθει
κι ο φόβος να μερώσει.

Μα στην ψυχή μου έχω χαρά και φως.
Ξέρω, δεν κάνει λάθη ο Θεός.

Είναι πολλά αυτά που δεν μπορώ
-είναι τα μάτια μου θολά-
Να καταλάβω μόνος και να δω.
Έμαθα όμως ν' ακουμπώ.

Μα στην ψυχή μου έχω χαρά και φως.
Ξέρω, Ποιος είναι οδηγός!

Θα διαλυθεί σε λίγο η πάχνη
και θα 'ρθει, θα 'ρθει η ζαστεριά.
Το μάτι μου για τον Θεό μου ψάχνει.
Έχει διαβεί η σκοτεινιά!

Μα στην ψυχή μου έχω χαρά και φως.
Στο δρόμο μου ποτέ, δε λάθεψε ο Θεός!

